

DABAS PARKA „SAUKA” DABAS AIZSARDZĪBAS PLĀNS

**Pasūtītājs: Zemgales plānošanas reģions
Finansēts no Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta**

**Dabas parks atrodas
Viesītes novadā (pirms administratīvās reformas Elkšņu,
Rītes un Saukas pagastos)**

Plāns izstrādāts laika posmam no 2011. gada līdz 2021. gadam

Izstrādātājs: SIA “Estonian, Latvian & Lithuanian Environment”

Projekta vadītājs: Valts Vilnītis

Rīga, 2010. gada decembris

Plāna izstrādē iesaistītie eksperti/speciālisti:

Egita Zviedre – saldūdens biotopu eksperte;
Pēteris Lakovskis – ainavu un teritorijas plānošanas eksperts;
Ilze Rēriha – biotopu eksperte, botāniķe;
Elmārs Pēterhofs – meža biotopu, ornitofaunas un zīdītāju eksperts;
Raimonds Cibuļskis – bezmugurkaulnieku eksperts;
Jānis Birzaks – ihtioloģijas eksperts;
Margīta Deičmane – abinieku eksperte;
Oskars Beikulis – kartogrāfs;
Anete Pošiva – abiotisko faktoru analīzes speciāliste, koordinatore.

Plāna izstrādes uzraudzības grupa:

Uģis Bergmanis – Dabas aizsardzības pārvaldes Teiču dabas rezervāta administrācijas Plānošanas un ekspertīzes daļas vadītājs;
Gīta Kļaviņa – biedrības „Saukas dabas parka biedrība” priekšsēdētāja;
Guna Novika – Valsts vides dienesta Daugavpils reģionālās vides pārvaldes Kontroles daļas vecākā inspektore;
Andris Bārzdīņš – Valsts meža dienesta Sēlijas virsmežniecības inženieris meža un vides aizsardzības jautājumos;
Maruta Vilcāne – Lauku atbalsta dienesta Viduslatvijas reģionālās lauksaimniecības pārvaldes vecākā inspektore;
Alfons Žuks – Viesītes novada pašvaldības izpilddirektors;
Ivars Bērziņš – zemes īpašnieks.

Kopsavilkums	5
1. Aizsargājamās teritorijas apraksts	10
1.1. VISPĀRĒJA INFORMĀCIJA PAR AIZSARGĀJAMO TERITORIJU	10
1.1.1. Aizsargājamās teritorijas atrašanās vieta un administratīvi teritoriālais sadalījums	10
1.1.2. Aizsargājamās teritorijas zemes izmantošanas veidu raksturojums un zemes īpašuma formu apraksts.....	11
1.1.3. Pašvaldību teritoriju plānojumos noteiktā pašreizējā teritorijas izmantošana un plānotā (atļautā) izmantošana	15
1.1.4. Esošais funkcionālais zonējums.....	21
1.1.5. Aizsardzības un apsaimniekošanas īsa vēsture	21
1.1.6. Kultūrvēsturiskais raksturojums	22
1.1.7. Valsts un pašvaldības institūciju funkcijas un atbildība aizsargājamā teritorijā	26
1.2. NORMATĪVO AKTU NORMAS, KAS ATTIECAS UZ KONKRĒTO AIZSARGĀJAMO TERITORIJU.....	26
Latvijas vides un dabas aizsardzības stratēģiskie dokumenti.....	26
Vides un dabas aizsardzības normatīvie akti	27
Starptautiskās saistības.....	34
1.3. ĪSS AIZSARGĀJAMĀS TERITORIJAS FIZISKI ĢEOGRĀFISKAIS RAKSTUROJUMS.....	36
1.3.1. Klimats	36
1.3.2. Ģeoloģija un ģeomorfoloģija.....	37
1.3.3. Hidroloģija un ūdens kvalitāte	37
1.3.4. Augsne	43
1.4. AIZSARGĀJAMĀS TERITORIJAS SOCIĀLĀS UN EKONOMISKĀS SITUĀCIJAS APRAKSTS	43
1.4.1. Iedzīvotāji, apdzīvotās vietas, nodarbinātība.....	43
1.4.2. Pašreizējā un paredzamā antropogēnā slodze uz aizsargājamo teritoriju.....	47
1.4.3. Aizsargājamās teritorijas izmantošanas veidi.....	48
1.4.3.1. Lauksaimniecība	48
1.4.3.2. Tūrisms	49
1.4.3.3. Zveja un maksšķerēšana	51
1.4.3.4. Mežsaimniecība.....	55
1.4.3.5. Medības	61
2. Aizsargājamās teritorijas novērtējums	62
2.1. AIZSARGĀJAMĀ TERITORIJĀ KĀ VIENOTA DABAS AIZSARDZĪBAS VĒRTĪBA UN FAKTORI, KAS TO IETEKMĒ	62
2.2. AINAVISKAIS NOVĒRTĒJUMS	62
2.3. BIOTOPI, TO SOCIĀLEKONOMISKĀ VĒRTĪBA UN IETEKMĒJOŠIE FAKTORI.....	71
2.3.1. Meža biotopi (F.)	72
2.3.2. Saldūdens biotopi.....	73
2.3.3. Pļavu biotopi (E.).....	78
2.3.4. Citi biotopi.....	80
2.4. SUGAS, TO SOCIĀLEKONOMISKĀ VĒRTĪBA UN SUGAS IETEKMĒJOŠIE FAKTORI....	81
2.4.1. Flora.....	81
2.4.2. Fauna	83
2.4.2.1. Putni	83
2.4.2.2. Zīdītāji	85

2.4.2.3. Abinieki un rāpuļi.....	86
2.4.2.4. Zivis.....	88
2.4.2.5. Bezmugurkaulnieki.....	88
2.6. AIZSARGĀJAMĀS TERITORIJAS VĒRTĪBU APKOPOJUMS UN PRETNOSTATĪJUMS...	94
3. Informācija par aizsargājamās teritorijas apsaimniekošanu.....	98
3.1. AIZSARGĀJAMĀS TERITORIJAS APSAIMNIEKOŠANAS ILGTERMIŅA UN ĪSTERMIŅA MĒRĶI.....	98
3.2. APSAIMNIEKOŠANAS PASĀKUMI.....	99
4. Priekšlikumi nepieciešamajiem grozījumiem pašvaldības teritorijas plānojumos.....	112
5. Priekšlikumi aizsargājamās teritorijas individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projektam.....	115
5.1. PRIEKŠLIKUMS TERITORIJAS ZONĒJUMAM.....	115
5.2. PRIEKŠLIKUMI AIZSARGĀJAMĀS TERITORIJAS INDIVIDUĀLO AIZSARDZĪBAS UN IZMANTOŠANAS NOTEIKUMU PROJEKTAM.....	117
6. Izmantotie informācijas avoti.....	125

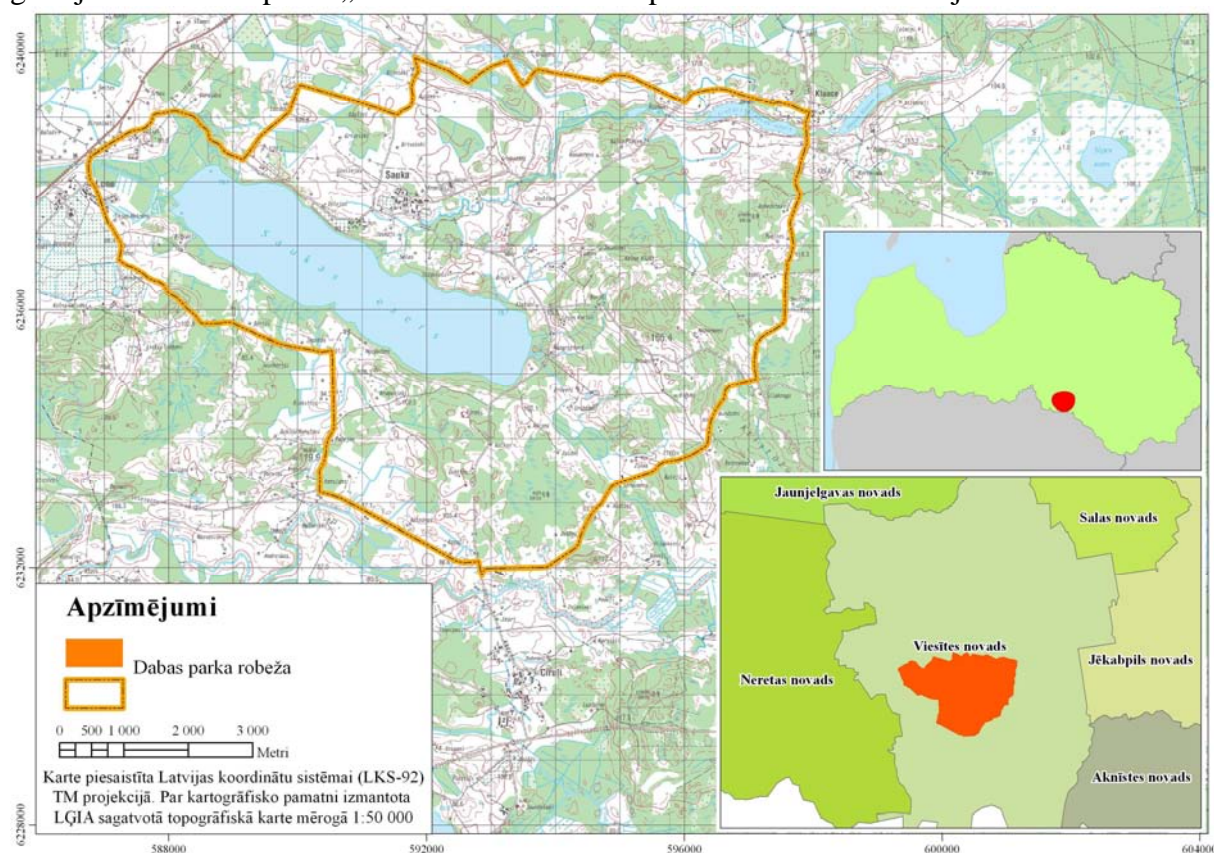
PIELIKUMI

- 1. pielikums. Dabas parkā „Sauka” konstatēto augu sugu saraksts**
- 2. pielikums. Dabas parkā „Sauka” sastopamo putnu sugu saraksts**
- 3. pielikums. Zemes īpašumi dabas parkā „Sauka”**
- 4. pielikums. Dabas parka „Sauka” dabas aizsardzības plāna izstrādes informatīvās sanāksmes un uzraudzības grupas sanāksmju protokoli**
- 5. pielikums. Dabas parka „Sauka” īpaši aizsargājamo biotopu karte**
- 6. pielikums. Pārskats par iepriekšējā dabas aizsardzības plānā paredzēto apsaimniekošanas pasākumu realizāciju**
- 7. pielikums. Dabas parka „Sauka” piedāvātie apsaimniekošanas pasākumi**
- 8. pielikums. Pārskats par komentāriem un iedzīvotāju iesniegumiem, kas saņemti līdz dabas aizsardzības plāna sabiedriskajai apspriešanai**
- 9. pielikums. Priekšlikums dabas parka „Sauka” funkcionālajam zonējumam**
- 10. pielikums. Pielikums individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projektam – Funkcionālo zonu shēma (1. pielikums)**
- 11. pielikums. Pielikums individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projektam – Nogabali ar aizsargājamiem biotopiem, kuros aizliegta galvenā cirte (2. pielikums)**
- 12. pielikums. Pielikums individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projektam – Speciālās informatīvās zīmes paraugs un lietošanas kārtība (3. pielikums)**
- 13. pielikums. Pielikums individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projektam – Aizsargājамie koki – vietējie un cīzēmju sugu dižkoki (pēc apkārtmēra un augstuma) (4. pielikums)**
- 14. pielikums. Pielikums individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projektam – Ainaviski nozīmīgās teritorijas un objekti dabas parkā „Sauka” (5. pielikums)**
- 15. pielikums. Dabas parka „Sauka” ainaviskais novērtējums un ainavu fotofiksācija**
- 16. pielikums. Pārskats par dabas aizsardzības plāna sabiedrisko apspriešanu**
- 17. pielikums. Viesītes novada pašvaldības atzinums un komentāru tabula**
- 18. pielikums. Pielikums individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projektam – Funkcionālo zonu robežpunktu koordinātas (6. pielikums)**
- 19. pielikums. Vienošanās ar zemes īpašniekiem par tūrisma infrastruktūras objektu izvietojumu**

Kopsavilkums

Dabas parks “Sauka” atrodas Latvijas dienvidaustrumu daļā un ietilpst Viesītes novadā (skat. 1. attēlu) (pirms administratīvi teritoriālās reformas – Elkšņu, Saukas un Rites pagastos). Dabas parka teritorija atrodas Viesītes novada centrālajā daļā un tā platība ir 5 603 ha. dabas parka teritorija sastāda aptuveni 8,6 % no Viesītes novada platības.

Dabas parks dibināts 1987. gadā, lai saglabātu Augšzemes augstienes Sēlijas paugurvaļņa (ar Ormaņu kalnu kā augstāko virsotni) un Saukas ezera apkārtējo ainavu. 2005. gadā ar likuma „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” grozījumiem dabas parks „Sauka” noteikts kā C tipa¹ Natura 2000 teritorija.

1. attēls. Dabas parka „Sauka” atrašanās vieta

¹ Teritorijas, kas noteiktas īpaši aizsargājamo sugu un īpaši aizsargājamo biotopu aizsardzībai.

Līdztekus ainaviskajām vērtībām no dabas aizsardzības viedokļa nozīmīgākās vērtības dabas parkā ir tā daudzveidīgā putnu un bezmugurkaulnieku fauna, kā arī īpaši aizsargājami biotopi.

Dabas parka teritorijā ir sastopami šādi Eiropas nozīmes aizsargājami biotopi:

- Eitrofi ezeri ar iegrimušo ūdensaugu un peldaugu augāju (3150²);
- Upju straujteses un dabiski upju posmi(3260);
- Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas (6270*);
- Eitrofas augsto lakstaugu audzes(6430);
- Minerālvielām bagāti avoti un avoksnāji (7160, 2.6.³);
- Veci vai dabiski boreāli meži (9010*);
- Veci jaukti platlapju meži (9020*, 1.6.);
- Staignāju meži (9080*, 1.15.);
- Nogāžu un gravu meži(9180*, 1.9.);
- Aluviāli krastmalu un palieņu meži (91E0*, 1.11.).

Dabas parkā konstatētas vairākas Eiropā un Latvijā aizsargājamas augu un dzīvnieku sugas:

- 10 īpaši aizsargājamas vai ierobežoti izmantojamas un 3 Eiropā aizsargājamas augu sugas;
- 13 īpaši aizsargājamas vai ierobežoti izmantojamas un 10 Eiropā aizsargājamas putnu sugas;
- 1 ierobežoti izmantojama un 2 Eiropā aizsargājamas zīdītāju sugas;
- 1 īpaši aizsargājama un 4 Eiropā aizsargājamas abinieku sugas;
- 1 ierobežoti izmantojama vēžu suga un 1 Eiropā aizsargājama zivju suga;
- 8 īpaši aizsargājamas vai ierobežoti izmantojamas un 2 Eiropā aizsargājamas bezmugurkaulnieku sugas.

Dabas aizsardzības plāns izstrādāts atbilstoši 09.10.2007. Ministru kabineta noteikumiem Nr. 686 „Noteikumi par īpaši aizsargājamās dabas teritorijas dabas aizsardzības plāna saturu un izstrādes kārtību” (grozījumi 27.01.2009.). Uzsākot dabas aizsardzības plāna izstrādi, 2010. gada 17. februārī Saukas pagasta pārvaldē tika organizēta informatīvā sanāksme. Pēc sanāksmes tika izveidota dabas aizsardzības plāna uzraudzības grupa, tās pirmā sanāksme notika 22. jūlijā, otrā sanāksme – 30. augustā un trešā sanāksme – 15. oktobrī (skat. 4. pielikumu). Dabas aizsardzības plāna sabiedriskā apspriešana notika laikā no 2010. gada 1. oktobra līdz 25. oktobrim, tās ietvaros 15. oktobrī Saukas pagasta pārvaldē norisinājās sabiedriskās apspriešanas sanāksme (skat. 16. pielikumu). Sabiedriskās apspriešanas materiāli bija pieejami Viesītes novada domē, Saukas pagasta pārvaldē un mājaslapā www.viesite.lv. Pēc sabiedriskās apspriešanas dabas aizsardzības plāns tika precizēts un papildināts, un iesniegts Viesītes novada pašvaldībā atzinuma saņemšanai. 2010. gada 11. novembra domes sēdē tika sniegts pozitīvs atzinums par plānu ar nosacījumu, ka gala redakcijā

² ES nozīmes biotopa kods (ar zvaigznīti * tiek apzīmēti ES prioritārie biotopi)

³ Biotopa numurs 05.12.2005. Ministru Kabineta noteikumos Nr. 421 “Noteikumi par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu”

tieks iestrādāti labojumi atbilstoši pievienotajiem pašvaldības komentāriem (skat. 17. pielikumu). 2010. gada 1. decembrī notika dabas aizsardzības plāna izstrādes uzraudzības grupas pēdējā sanāksme, kurā uzraudzības grupas locekļi apstiprināja, ka plāns ir izstrādāts atbilstoši MK noteikumu Nr. 686 „Noteikumi par īpaši aizsargājamās dabas teritorijas dabas aizsardzības plāna saturu un izstrādes kārtību” prasībām. Dabas aizsardzības plāna izstrādei nozīmīgu atbalstu un informāciju par teritorijas apsaimniekošanu sniedza „Saukas dabas parka biedrība”.

Izstrādājot dabas parka “Sauka” dabas aizsardzības plānu 2011.-2021. gadam, tika noteikti dabas parka apsaimniekošanas ilgtermiņa un īstermiņa mērķi.

Ilgtermiņa mērķi

Dabas parka teritorijā ir saskaņotas dabas aizsardzības, zemes īpašnieku un teritorijas apmeklētāju intereses, saglabāta teritorijai raksturīgā ainavu struktūra, vizuālā vērtība un ekoloģiskie procesi, nodrošinot bioloģiski vērtīgāko platību un dzīvotņu pastāvēšanu vienlaikus ar teritorijas sociālekonomisko attīstību.

Dabas parka “Sauka” teritorijā ir attīstīta tūrisma infrastruktūra, kura ir bāzēta uz ilgtspējīgu un saudzīgu vietējo dabas, kultūras, vēstures un cilvēkresursu izmantošanu, veicinot aktīvo tūrismu un teritorijas apmeklētāju izglītošanu ar vidi un dabas aizsardzību saistītos jautājumos.

Īstermiņa mērķi

Dabas aizsardzības plānā ir definēti īstermiņa mērķi turpmākajiem 10 gadiem, kurus ir vēlams sasniegt dabas aizsardzības plāna darbības laikā un kas kalpo kā nosacījums, lai sasniegtu ilgtermiņa teritorijas apsaimniekošanas mērķus vai tuvotos to sasniegšanai.

Plānošanas periodā galvenie īstermiņa mērķi tiek sadalīti vairākās grupās:

- A. Administratīvie un organizatoriskie mērķi**
- B. Dabas vērtību aizsardzība un apsaimniekošana**
- C. Sabiedrības informēšana un izglītošana**
- D. Rekreācija un tūrisms**
- E. Monitorings**

A. Administratīvie un organizatoriskie mērķi

- A1. Viesītes novada teritorijas plānojumā iestrādāt apsaimniekošanas un izmantošanas nosacījumus, kuri sekmētu dabas parka vērtību saglabāšanu;
- A2. Dabas parka robežu skaidri apzīmēt dabā;
- A3. Pieņemt dabas parka individuālos aizsardzības un izmantošanas noteikumus, funkcionālo zonējumu iestrādāt teritorijas plānojumā.

B. Dabas vērtību aizsardzība un apsaimniekošana

- B.1. Dabas parka ainavas saglabāšanu nodrošināt, apsaimniekojot lauksaimniecībā izmantojamās zemes un nepieļaujot to aizaugšanu;

- B.2. Uzturēt bioloģiski vērtīgās pļavu platības ~134 ha platībā un līdz ar to saglabāt Eiropas nozīmes pļavu biotopus un dabas parka ainavu;
- B.3. Nepieļaut neattīrītu notekūdeņu novadīšanu ezeros un upēs;
- B.4. Dabas parka teritoriju apsaimniekot, saglabājot tajā ainaviskās un bioloģiskās vērtības.

C. Sabiedrības informēšana un izglītošana

- C.1. Uzturēt esošos informatīvos standus un uzstādīt 2 jaunus;
- C.2. Izdot informatīvi – izglītojošu bukletu dabas parka iedzīvotājiem un apmeklētājiem;
- C.3. Dabas parka iedzīvotājus un zemju īpašniekus informēt par dabas parkā esošajām vērtībām, kā arī ekonomiskajām iespējām, ko sniedz īpaši aizsargājamās dabas teritorijas statuss.

D. Rekreācija un tūrisms

- D.1. Dabas parkā uzturēt un no jauna veidot tūristiem pievilcīgus infrastruktūras objektus (dabas takas, skatu torņi u.tml.);
- D.2. Dabas parka galvenos tūristu piesaistes objektus un ainaviskās teritorijas kompleksi apsaimniekot, saglabājot dabas un kultūrvēsturiskās vērtības;
- D.3. Nodrošināt ainaviski pievilcīgo objektu un teritoriju pieejamību un apskati, ainaviski nozīmīgo ceļu posmu saglabāšanu un skatu atsegšanu;
- D.4. Nodrošināt ilgtspējīgu zivju resursu apsaimniekošanu Saukas ezerā.

E. Monitorings

- E.1. Veikt Natura 2000 monitoringu;
- E.2. Veikt dabas aizsardzības plānā paredzēto pasākumu monitoringu.

Lai realizētu augstāk minētos mērķus, dabas parkam „Sauka” tika izstrādāti mērķiem pakārtoti apsaimniekošanas pasākumi (skat. 3. nodaļu). Katram apsaimniekošanas pasākumam definēti termiņi, prioritāte, aptuvenās izmaksas un potenciālais izpildītājs.

Dabas parkam “Sauka” līdz šim nav bijuši izstrādāti individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi (IAIN) un funkcionālais zonējums. Dabas aizsardzības plāna izstrādes ietvaros piedāvātais zonējums veidots atbilstoši teritorijas attīstības ilgtermiņa mērķim, ņemot vērā dabas parkā konstatētās dabas vērtības un sociālekonomisko procesu dinamiku. Lai nodrošinātu optimālu teritorijas aizsardzības režīmu, tiek izdalītas trīs funkcionālās zonas – dabas parka zona, ainavu aizsardzības zona un neitrālā zona.

Dabas parka zona (DPZ) 1852 ha platībā (33% dabas parka teritorijas) izveidota, lai aizsargātu dabas parkā „Sauka” esošās ainaviskās un bioloģiskās vērtības, regulētu teritorijas izmantošanas intensitāti un nodrošinātu saimniekošanu, kas nav pretrunā ar dabas vērtību saglabāšanu. Lielākās DPZ teritorijas ir Saukas ezers un tam pieguļošās teritorijas, kā arī pauguru masīvs Ormaņkalna apkārtnē. DPZ noteikta arī vairākās meža teritorijās, kurās atrodas aizsargājami meža biotopi (lielākoties veci vai dabiski boreālie meži), vērtīgo bezmugurkaulnieku sugu atradnes vai arī mežaudzes sastāvs ir perspektīvs bioloģiski vērtīgu teritoriju veidošanai.

Ainavu aizsardzības zona (AAZ) 3631 ha platībā (65% dabas parka teritorijas) izveidota, lai veicinātu dabas parka teritorijas ilgtspējīgu apsaimniekošanu un tradicionālās ainavas saglabāšanu. AAZ aizņem lielāko daļu dabas parka teritorijas, un tajā ir mazāk ierobežojumu saimnieciskajai darbībai, salīdzinot ar dabas parka zonu, toties izvirzīti nosacījumi būvniecībai un citām darbībām ainaviski vērtīgās teritorijās.

Neitrālā zona (NZ) 120 ha platībā (2% dabas parka teritorijas) izveidota, lai nodrošinātu blīvi apbūvētu teritoriju funkcionēšanu un attīstību, un tajā zemes izmantošana iespējama atbilstoši pašvaldības teritorijas plānojumam, neizvirzot īpašus nosacījumus, izņemot aizliegumu izvietot objektus, kuriem nepieciešama A kategorijas piesārņojošās darbības atļauja. NZ ir iekļauti Klauces, Lones un Saukas ciemi ar to infrastruktūru.

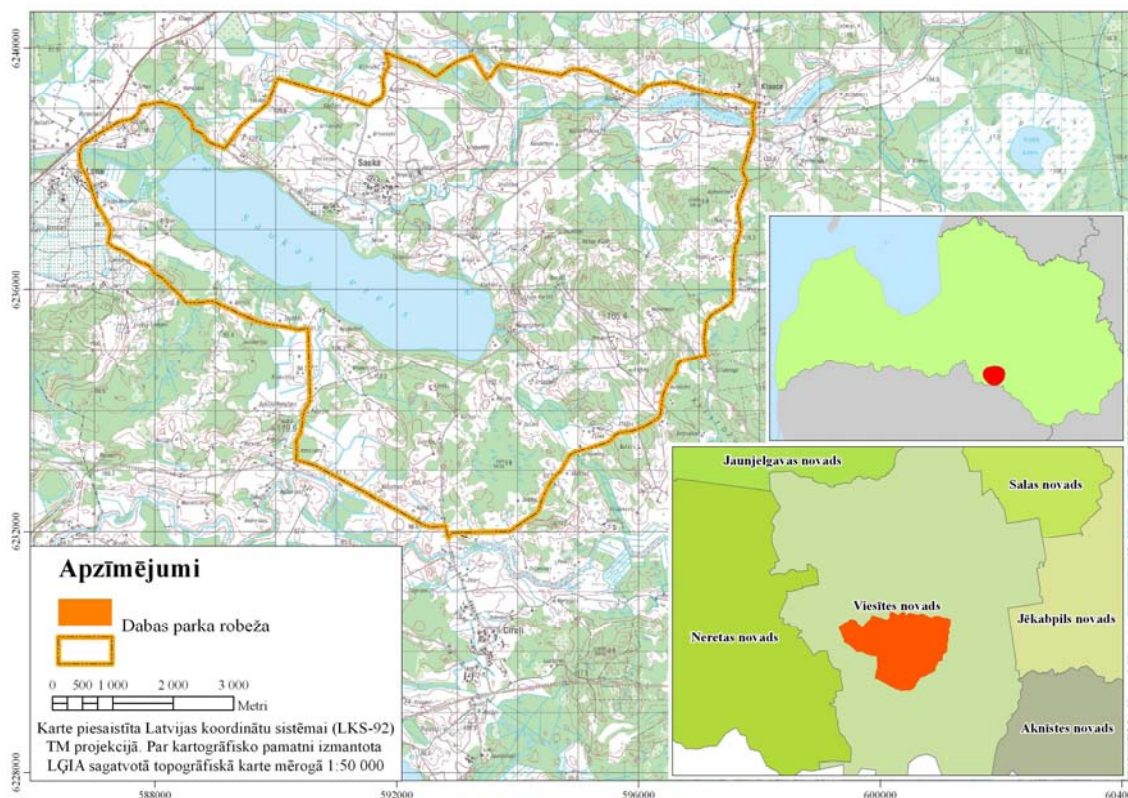
1. Aizsargājamās teritorijas apraksts

1.1. Vispārēja informācija par aizsargājamo teritoriju

1.1.1. Aizsargājamās teritorijas atrašanās vieta un administratīvi teritoriālais sadalījums

Dabas parks “Sauka” atrodas Latvijas dienvidaustrumu daļā un ietilpst Viesītes novadā (skat. 1.1. attēlu) (pirms administratīvi teritoriālās reformas – Elkšņu, Saukas un Rites pagastos).

Dabas parka teritorija atrodas Viesītes novada centrālajā daļā un tā platība ir 5 603 ha. dabas parka teritorija sastāda aptuveni 8,6 % no Viesītes novada platības. Dabas parka centroīda koordinātes norādītas 1.1. tabulā.

1.1. attēls. Dabas parka “Sauka” novietojuma karte

1.1. tabula. Dabas parka “Sauka” centroīda koordinātes

Platums (Z):	56°	15'	49,65"
Garums (A):	25°	29'	59,97"
LKS-92 ⁴ X	592909		
LKS-92 Y	6236451		

(Piezīme – LKS-92 ir Latvijas koordinātu sistēma-92.)

⁴ LKS-92 - Latvijas koordinātu sistēma TM projekcijā

1.1.2. Aizsargājamās teritorijas zemes izmantošanas veidu raksturojums un zemes īpašuma formu apraksts

Pamatojoties uz Valsts Zemes dienesta sagatavoto kadastra pārskata karti, dabas parkā “Sauka” ietilpst 613 zemes īpašumi. Vidējā zemes vienību platība ir 9,37 ha. Mazākā ietilpstošā zemes gabala platība ir 428 m², savukārt, lielākais zemes gabals ietver Saukas ezeru un tā platība sastāda 712 ha. Plašāka informācija par zemes īpašumu platībām pievienota 1.2. tabulā un attēlota 1.2. attēlā. Mazākie zemes gabali (līdz 5 ha) pārsvarā novietoti Saukas, Klauces vai Lones apdzīvotās vietās vai to tuvumā.

1.2. tabula. Dabas parka “Sauka” zemes īpašumu platības

Zemes gabalu platība (ha)	Zemes gabalu skaits
<1	171
1-2	67
2-5	96
5-10	106
10-20	105
>20	68

Lielākā daļa dabas parka teritorijas (3985 ha jeb 71%) pieder fiziskām personām, pārējās platības pieder valstij (798 ha jeb 14%, lielāko daļu no tām sastāda Saukas ezers un valsts ceļu nodalījuma joslas), pašvaldībai (231 ha jeb 4%) un juridiskām personām (586 ha jeb 10%). Zemes īpašumu piederības sadalījums atspoguļots 1.3. tabulā un 3. pielikumā pievienotajā kartē, šai pielikumā sniegts arī dabas parkā ietilpstošo zemes īpašumu saraksts, norādot to platību un īpašuma piederību.

1.3. tabula. Zemes īpašumu piederības sadalījums dabas parkā „Sauka”

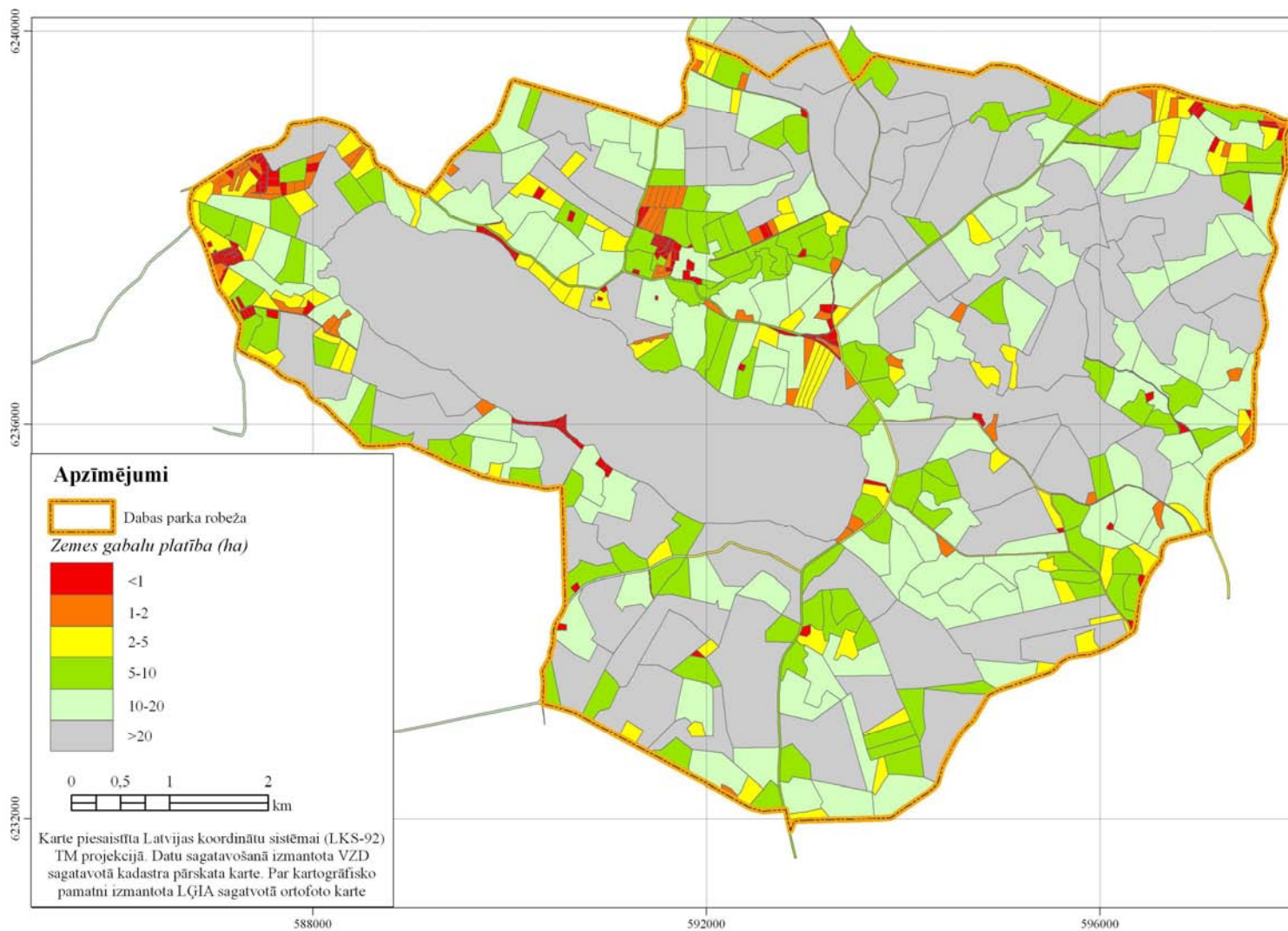
Īpašuma piederība	Skaits	Platība, ha	% no dabas parka teritorijas
Fiziska persona	467	3985	71
Juridiska persona	37	586	10
Pašvaldība	82	231	4
Valsts	25	798	14
Nezināms	2	4	0
Kopā	613	5603	100,0

Pamatojoties uz Latvijas Ģeotelpiskās Informācijas aģentūras sagatavotajām topogrāfiskajām kartēm, kurās atspoguļots zemes izmantošanas veids, dabas parkā “Sauka” lielākās zemes platības aizņem lauksaimniecībā izmantojamās zemes (pļavas, ganības, tīrumi). Kā nākamie nozīmīgākie zemes izmantošanas veidi minami meža zemes un zemes zem ūdeņiem (skat 1.4. tabulu un 1.3. attēlu).

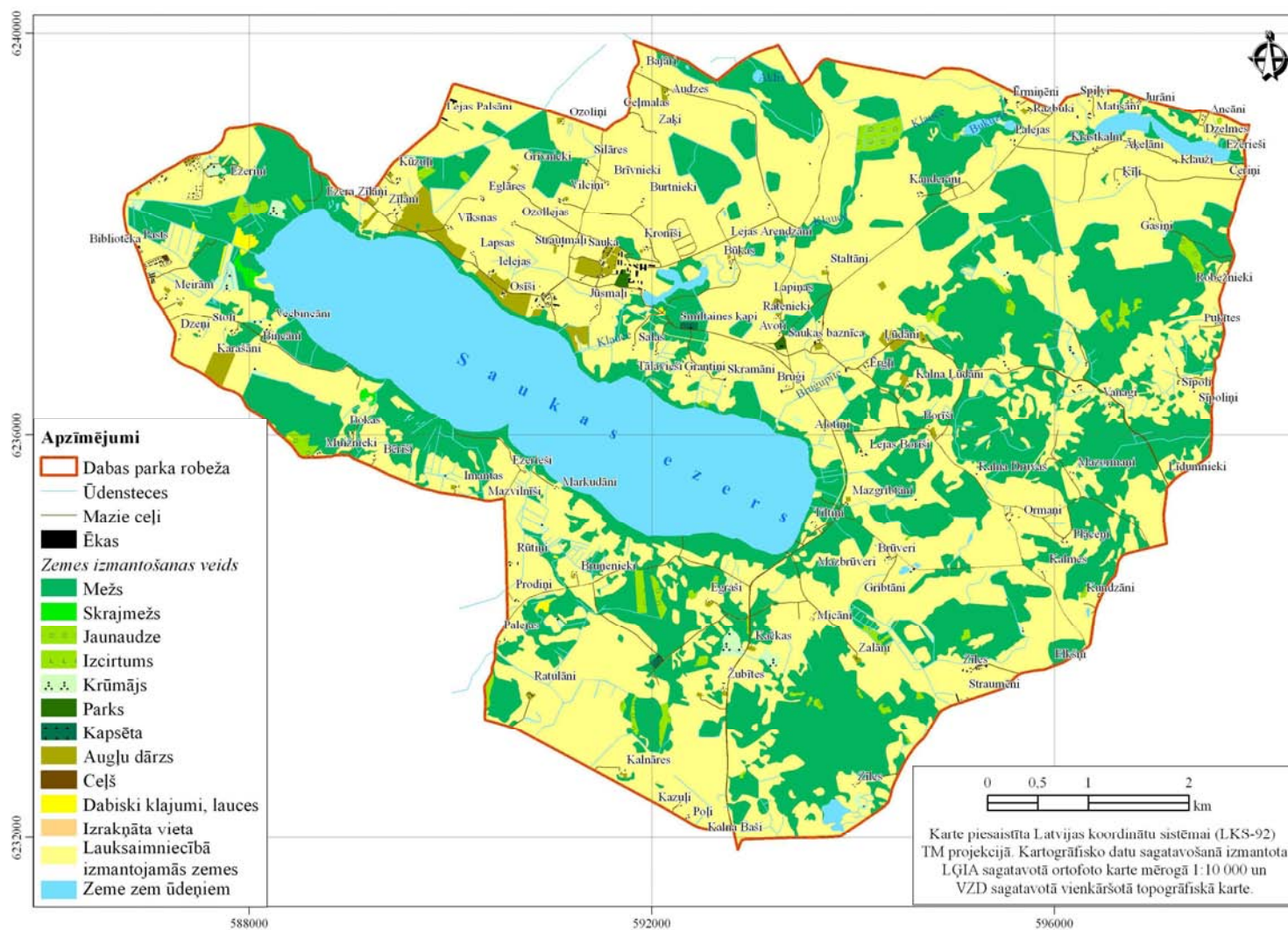
1.4. tabula. Dabas parka “Sauka” zemes izmantošanas veidi

Zemes izmantošanas veids	Platība (ha)	% no dabas parka platības
Lauksaimniecībā izmantojamās zemes (pļavas, ganības, tīrumi)	2 901	51,8
Mežs	1 729	30,9
Jaunaudze	56	1
Izcirtums	6	0,1
Krūmājs	21	0,4
Zemes zem ūdeņiem (kurus iespējams attēlot mērogā 1:10 000)	789	14,1
Augļu dārzs	60	1,1
Kapsēta	2	0,04
Parks	3	0,05
Ceļi (kurus iespējams attēlot mērogā 1:10 000)	23	0,4
Pārējās zemes	13	0,2

Ņemot vērā straujo lauksaimniecībā izmantojamo zemju pamešanu un tās dabisku aizaugšanu ar kokaugiem, visticamāk, ka lauksaimniecībā izmantojamo zemju platības ir mazākas, ko uzskatāmi var novērtēt arī jaunākajās aerofoto ainās, pēc kurām gan vēl nav atjaunotas topogrāfiskās kartes. No visām zem ūdeņiem esošajām zemēm ~90% aizņem Saukas ezers. Analizējot aerofoto ainas jāpiemin, ka arī mežu, jaunaudžu un izcirtumu attiecība teritorijā varētu būt atšķirīga no topogrāfiskajā kartē attēlotās. Proti, ievērojami lielākas platības aizņem izcirtumi un dažāda vecuma jaunaudzes, ko sekmējusi pēdējos piecpadsmit gados veiktā mežsaimnieciskā darbība.

1.2. attēls. Dabas parka “Sauka” zemes īpašumu sadalījums pēc platības

1.3. attēls. Dabas parka “Sauka” zemes izmantošanas veidu karte

1.1.3. Pašvaldību teritoriju plānojumos noteiktā pašreizējā teritorijas izmantošana un plānotā (atļautā) izmantošana

Teritorijas plānojumam dabas parka “Sauka” teritorijā ir būtiska nozīme, jo, lai gan dabas parks plānojumos atzīmēts kā īpaši aizsargājama dabas teritorija un tajā ir spēkā likumdošanā noteiktie aprobežojumi, zemes gabalu plānoto (atļauto) izmantošanu nosaka teritorijas plānojumā.

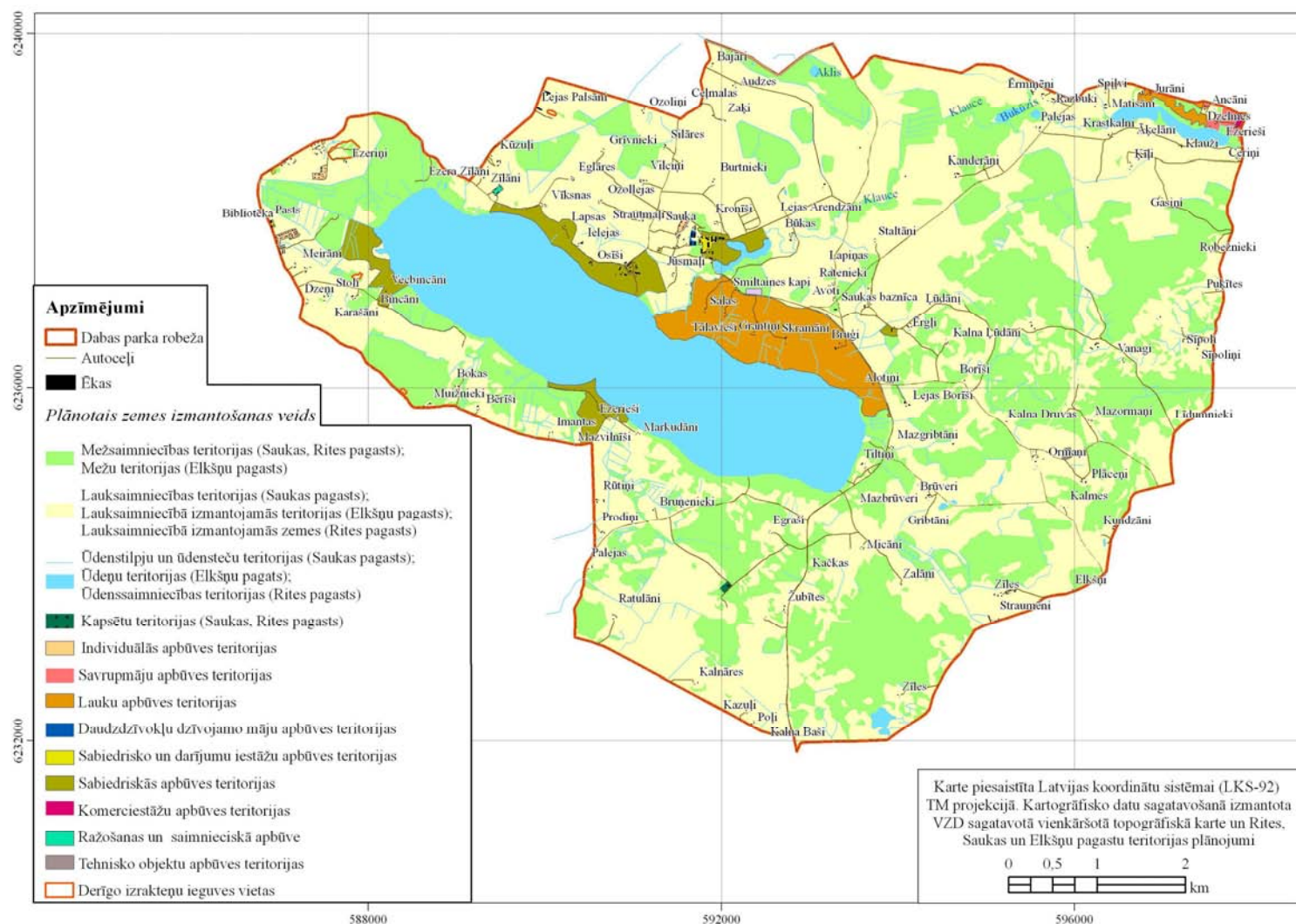
Dabas parka “Sauka” teritorija pirms administratīvi teritoriālās reformas ietilpa 3 pašvaldībās – Saukas, Elkšņu un Rites pagastos, kā rezultātā uz dabas parka teritorijas daļu attiecas katras pašvaldības izstrādātais un apstiprinātais teritorijas plānojums. Pēc Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrijas (RAPLM) datu bāzē pieejamās informācijas:

- Saukas pagasta teritorijas plānojums apstiprināts ar pašvaldības saistošajiem noteikumiem 2008. gada 23. jūlijā;
- Elkšņu pagasta teritorijas plānojums apstiprināts ar pašvaldības saistošajiem noteikumiem 2009. gada 25. februārī;
- Rites pagasta teritorijas plānojums apstiprināts ar pašvaldības saistošajiem noteikumiem 2008. gada 29. maijā.

Viesītes novada dome apstiprinājusi visu trīs pašvaldību teritorijas plānojumus ar saistošajiem noteikumiem 2009. gada 27. augustā.

Atbilstoši Viesītes novada teritorijas plānojuma daļai, kas attiecas uz bijušo Saukas pagastu, dabas parkā “Sauka” atļautie zemes izmantošanas veidi ir šādi (skat. 1.4. attēlu):

- **Individuālās apbūves teritorijas** (dabas parka teritorijā – 5 ha), kurās atļautā izmantošana ir savrupmāju, dvīņu māju un vasarnīcu būve. Atsevišķā zemes gabalā, ja to pamato ar detālplānojumu, atļauta pirmsskolas izglītības iestāžu, ārstniecības iestāžu un sociālās aprūpes iestāžu būve. Zemes gabalos pie ielām vai autoceļiem atļauta mazumtirdzniecības vai pakalpojumu objektu, pārvaldes iestāžu, darījumu iestāžu, pirmskolas izglītības iestāžu, ārstniecības iestāžu, sporta un atpūtas objektu, individuālo mājas bērnu dārzu un saimniecības ēku būve. Minimālā jaunveidojamo zemes gabalu platība noteikta 1 200 m².
- **Daudzdzīvokļu dzīvojamo māju apbūves teritorijas** (1 ha), kurās atļautā izmantošana ir daudzstāvu daudzdzīvokļu namu, mazstāvu daudzdzīvokļu namu, rindu māju, savrupmāju vai daudzstāvu un mazstāvu daudzdzīvokļu namu pirmajos stāvos atļauts ierīkot vai būvēt vietējas nozīmes pārvaldes iestādes, kultūras iestādes, ārstniecības iestādes, sociālās aprūpes iestādes, nevalstisko organizāciju iestādes, mazumtirdzniecības un pakalpojumu objektus, darījumu iestādes, sporta būves. Atsevišķā zemes gabalā, ja to pamato ar detālplānojumu, atļauta pārvaldes, kultūras, ārstniecības un sociālās

1.4. attēls. Dabas parka “Sauka” plānoto zemes izmantošanas veidu karte

aprūpes iestāžu, mazumtirdzniecības un pakalpojumu objektu, nevalstisko organizāciju iestāžu, darījumu iestāžu un sporta būvju izvietošana. Zemes gabalos pie ielām vai valsts autoceļiem, ja to pamato ar detālplānojumu, atļauta degvielas uzpildes staciju, privātu mājas bērnudārzu, saimniecības ēku, un ēku, kurās sporta būve vai dzīvoklis ir kā papildus izmantošanas veids, celtniecība. Minimālā jaunveidojamo zemes gabalu platība noteikta 1 200 m².

- **Sabiedriskās apbūves teritorijas** (110 ha), kurā atļautā izmantošana ir darījumu, pārvaldes, izglītības, reliģijas, kultūras, ārstniecības, un sociālas aprūpes iestāžu, mazumtirdzniecības un pakalpojumu objektu, tūrisma infrastruktūras un tūristu izmitināšanas objektu, inženiertehniskās apgādes tīklu un objektu, sporta un atpūtas būvju izvietošana. Kā papildus izmantošanas objekti pieļaujami dzīvokļi un saimniecības ēkas. Minimālā jaunveidojamo zemes gabalu platība noteikta 1 200 m².
- **Sabiedrisko un darījumu iestāžu apbūves teritorijas** (3,9 ha), kurās kā atļautais apbūves veids noteikta darījumu un pārvaldes iestādes, sporta un atpūtas objekti, vieglās ražošanas uzņēmumi, vairumtirdzniecības iestādes, kravu stacijas, noliktavas, sabiedriskās garāžas, tehniskās apkopes stacijas, auto tirdzniecības iestādes, inženierkomunikāciju objekti, zinātnes iestādes, degvielas uzpildes stacijas, saimniecības ēkas, inženiertehniskās apgādes tīkli un objekti, atklāti uzglabāšanas laukumi, tūrisma un tūristu izmitināšanas objekti. Kā palīgizmantošanas objekti noteikti dzīvokļi, mazumtirdzniecības un pakalpojumu objekti, sporta un atpūtas objekti un saimniecības ēkas. Minimālā jaunveidojamo zemes gabalu platība noteikta 600 m².
- **Ražošanas un saimnieciskās apbūves teritorijas** (0,7 ha), kurās atļautā izmantošana ir vieglās rūpniecības objektu, vairumtirdzniecības iestāžu, kravu staciju, noliktavu, sabiedrisko garāžu, auto tirdzniecības iestāžu, inženierkomunikāciju objektu, degvielas uzpildes staciju, saimniecības ēku, atklātu uzglabāšanas laukumu, tūrisma un tūristu izmitināšanas būvju celtniecība. Kā palīg izmantošana šīm teritorijām noteikta dzīvokļu, sporta un atpūtas objektu, mazumtirdzniecības un pakalpojumu iestāžu būve. Minimālā jaunveidojamo zemes gabalu platība noteikta 600 m².
- **Lauksaimniecības teritorijas**, kurās atļautā izmantošana ir fermu, veterināro iestāžu, kautuvju, lauksaimniecības produktu pārstrādes uzņēmumu, noliktavu, pagrabu, saldētavu, mazumtirdzniecības un pakalpojumu objektu, tehniskās apkopes staciju, tūrisma pakalpojumu un tūristu izmitināšanas objektu, garāžu, saimniecības ēku, atklātu uzglabāšanas laukumu būve. Kā palīgizmantošana noteikta dzīvokļu, mazumtirdzniecības un pakalpojumu objektu būve. Tai pat laikā kā teritorijas izmantošanas mērķi minēti zemnieku saimniecības, piemājas saimniecības, vienģimenes un divģimeņu māju apbūve, kurā parasti pie atļautās izmantošanas tiek norādīta arī dzīvojamo māju celtniecība. Minimālā jaunveidojamo zemes gabalu platība noteikta 1,2 ha.
- **Inženierinfrastruktūras teritorijas**, kurās kā atļautā zemes izmantošana noteikta, vietējas nozīmes iela, laukums, valsts nozīmes ceļš, pašvaldības ceļš, piebraucamais ceļš, atklāta auto stāvvietā, degvielas uzpildes stacija, pašvaldības grāvis, inženiertehniskās apgādes tīkli un objekti un palīgbūves.
- **Mežsaimniecības teritorijas**, kurās kā atļautā izmantošana noteikta, mežsaimniecība, parks, meža parks, apstādījumi, peldētava un lauksaimnieciskā izmantošana, kā arī viensētu, pansiju, viesu māju, privātu mājas bērnudārzu, saimniecības ēku, būvju mājlopiem un sporta objektu

izbūve. Zemes gabalos pie valsts autoceļiem, ja to pamato ar detālplānojumu, atļauta degvielas uzpildes staciju un mazumtirdzniecības un pakalpojumu objektu izbūve.

- **Derīgo izrakteņu ieguves teritorijas** (6 ha). Apbūves noteikumos noteikts, ka šajās teritorijās atļautā izmantošana ir karjeru izveide, lauksaimnieciska vai mežsaimnieciska izmantošana, saimniecības ēku, atklātu uzglabāšanas laukumu un palīgēku būve.
- **Kapsētu teritorijas** (1,1 ha). Šajās teritorijās atļautā izmantošana ir kapsēta, kā arī kapliču un krematoriju ēku un ar kapsētām saistīto ceremoniālo ēku būve.
- **Ūdenstilpju un ūdensteču teritorijas**, šajās teritorijās atļauto izmantošanu nosaka un jebkādu apbūvi veic pēc attiecīgās teritorijas detālplānojuma izstrādes.

Bijušā Saukas pagasta teritorijā nozīmīgākā atšķirība starp esošo un plānoto teritorijas izmantošanu ir plašās sabiedriskās apbūves teritorijas, no kurām lielākā daļa (~94 ha) novietotas tieši Saukas ezera krastā. Kā vēl viena būtiska atšķirība minama jaunveidojamo zemes gabalu platība. Ja šobrīd vidējā dabas parkā ietilpstošo zemes gabalu platība (atskaitot Saukas ezeru) ir 5,4 ha, tad apbūves noteikumos norādīta iespēja atdalīt zemes vienības kuru platība ir 0,06-1,2 ha (atkarībā no atļautā izmantošanas veida). Lai arī apbūves noteikumos tiek citēti Ministru Kabineta izdotie “Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” un punkts par minimālo atdalāmo zemes vienību dabas parkos – 10 ha, sabiedriskas apbūves un individuālās apbūves teritorijām, kuras visas atrodas dabas parkā, tiek norādīta atšķirīga minimālā atdalāmā vienība 600 un 1200 m².

Pēc bijušā Saukas pagasta teritorijas plānojuma nav nosakāmas precīzas platības mežsaimniecības, lauksaimniecības, ūdenstilpju un ūdensteču teritorijām kā arī inženierinfrastruktūras objektu teritorijām. Pievienotajā grafiskajā daļā tās vairākās vietās pārklājas ar citiem apbūves veidiem. Var pieņemt, ka šo teritoriju platība un robežas nosakāmas atbilstoši esošajam zemes izmantošanas veidam, izņemot vietas, kur plānotā un atļautā izmantošana to nosaka citādu.

Atbilstoši Viesītes novada teritorijas plānojuma daļai, kas attiecas uz bijušo Elkšņu pagastu, dabas parkā “Sauka” atļautie zemes izmantošanas veidi ir šādi (skat. 1.4. attēlu):

- **Savrupmāju apbūves teritorijas** (dabas parka teritorijā – 7,7 ha). Salīdzinot ar esošo izmantošanu, savrupmāju apbūves teritoriju platība palielināta par 3,6 ha. Visas savrupmāju apbūves teritorijas novietotas Klaucē. Šajās teritorijās kā atļautā izmantošana noteikta savrupmāju apbūve (vienas ģimenes un divu ģimeņu dzīvojamās mājas, dvīņu mājas, vasarnīcas), vienkārtu un divkārtu daudzdzīvokļu māju, viesu namu un pansiju apbūve, kā arī izvietot vietējas nozīmes tirdzniecības un pakalpojumu objektus, birojus, ārstniecības un veselības aprūpes iestādes, kultūras iestādes, bērnudārzus un sporta būves. Kā palīgizmantošana šīm teritorijām noteikta saimniecības ēku, pirtu, garāžu, pagrabu, siltumnīcu, nojumju un citu palīgēku būve, kā arī telpu individuālajam darbam izvietošana. Minimālā no jauna veidojamo zemes gabalu platība noteikta 2 500 m².

- **Lauku apbūves teritorijas** (170,5 ha). Esošās situācijas kartē šāds apbūves teritoriju veids dabas parkā nav uzrādīts. Lielākā daļa (160 ha) jaunveidojamo lauku apbūves teritoriju novietotas Saukas ezera krastā. Apmēram puse no tām atrodas Saukas ezera aizsargjoslā. Lauku apbūves teritorijās kā atļautā izmantošana noteikta savrupmāju apbūve (vienas ģimenes un divu ģimeņu dzīvojamās mājas, dvīņu mājas, vasarnīcas), viesnīcu un moteļu ēku, dažādu īslaicīgas apmešanās ēku (viesu nami, pansijas, kempingi, tūristu mītnes, jauniešu kopmītnes un citas ēkas atpūtas un brīvdienu pavadīšanai), pirtu būvniecība. Tāpat teritorijā atļauts izvietot objektus, kas saistīti ar lauksaimniecisko darbību, zivjaudzētavas, dīķsaimniecības, labiekārtotas telšu vietas, brīvdabas estrādes, sporta, rotaļu un spēļu laukumus, atpūtas vietas, skatu vietas, torņus un laukumus, peldvietas un masu pasākumu laukumus. kā palīgizmantošana šīm teritorijām noteikta sezonas rakstura tirdzniecības vai pakalpojumu objektu, garāžu, publisko tualešu, saimniecības ēku un automašīnu stāvvietu būve. Minimālā no jauna veidojamo zemes gabalu platība Saukas dabas parka teritorijā noteikta 10 ha.
- **Komerciestāžu apbūves teritorijas** (1,2 ha). Salīdzinot esošo situāciju un plānoto izmantošanu, šī apbūves veida platības nav mainījušās. Šajās teritorijās atļautā izmantošana noteikta kā teritorijas klubu, mūzikas un citu izklaides pasākumu ēku, kinoteātru, muzeju, arhīvu, bibliotēku, veterināro iestāžu, sporta ēku, dienesta viesnīcu, autostaciju un pasta ēku, sakaru nodaļu un radiostaciju ēku, viesnīcu, moteļu un citu īslaicīgas apmešanās ēku atpūtai un brīvdienu pavadīšanai, restorānu un citu sabiedriskās ēdināšanas ēku, mazumtirdzniecības un pakalpojumu objektu, aptieku, banku, biroju un konferenču ēku un vieglās rūpniecības uzņēmumu būvniecībai. Kā palīgizmantošana teritorija lietojama satiksmes un sakaru ēku, garāžu, dzīvokļu (kā ēkas daļas), publisko tualešu, rotaļu laukumu, atklātu sporta laukumu un atpūtas vietu būvniecībai. Minimālā zemes vienības platība apbūves noteikumos nav noteikta, bet pamatojoties uz “Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumiem” dabas parkos minimālā jaunveidojamo zemes vienību platība ir 10 ha.
- **Satiksmes infrastruktūras teritorijas**. Teritorijas plānojuma grafiskajā daļā dabas parka teritorijā jaunas plānotās satiksmes infrastruktūras teritorijas nav norādītas. Šajās teritorijās atļauta autoceļu, ielu, veloceļu, tiltu, estakāžu, pazemes tuneļu, dambju un hidrobūvju, satiksmes un sakaru ēku, inženiertehniskās apgādes tīklu un būvju izvietošana. Kā palīgizmantošana noteikta īslaicīgas lietošanas būvju ielu un maģistrāļu teritorijās, apstādījumu, dzīvokļu, sezonas rakstura tirdzniecības un pakalpojumu objektu un publisko tualešu izvietošana.
- **Tehnisko objektu apbūves teritorijas** (1 ha). Esošās izmantošanas kartē dabas parka teritorijā šāds apbūves veids nav izdalīts, tomēr jau tagad šajā zemes gabalā (tehnisko objektu apbūves teritorijas pilnībā ietver vienu zemes gabalu) atrodas objekti, kurus iespējams raksturot kā tehnisko apbūvi. Tehnisko objektu apbūves teritorijās atļauta maģistrālo elektropārvades un sakaru līniju, ar ūdens cauruļvadiem saistītu būvju, ūdens ņemšanas vietu un notekūdeņu attīrīšanas iekārtu, atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumu, inženiertehnisko un elektroapgādes ēku, katlu māju, elektroenerģijas apgādes ēku, zaļo atkritumu kompostēšanas laukumu, sūkņu staciju un maģistrālo inženierkomunikāciju izvietošana. Kā palīgizmantošana atļauta sabiedrisku

ēku, kas pakārtotas pamatfunkcijai, un autostāvvietu izvietošana. Minimālā zemes vienības platība apbūves noteikumos nav noteikta.

- **Lauksaimniecībā izmantojamās teritorijas.** Šajās teritorijās atļauta augkopības, lopkopības un citas lauksaimniecības produkcijas ražošana, lauksaimniecības produkcijas pārstrādes uzņēmumu, viensētas apbūves ar vienu dzīvojamo māju un palīgēkām, kokaudzētavu, dīķsaimniecību, zivju audzētavu, tūrisma un atpūtas objektu, sporta būvju, tirdzniecības un pakalpojumu objektu, kokapstrādes un vieglās rūpniecības uzņēmumu, inženiertehniskās apgādes tīklu un objektu izvietošana. Atļauta arī mežsaimnieciskā darbība. Kā palīgizmantošana noteikta atklātu uzglabāšanas vietu veidošana. Minimālā atdalāmā zemes vienības platība dabas parka “Sauka” teritorijā noteikta 10 ha.
- **Mežu teritorijas,** kurās atļauta meža apsaimniekošana un kokmateriālu sagatavošana, medniecība, ar mežsaimniecību un kokmateriālu sagatavošanu saistītu pakalpojumu sniegšana, rekreācija, dabas aizsardzība, atpūtas un rekreācijas vietu izveide bez pastāvīgām būvēm, kā arī citi izmantošanas veidi, kas pamatā saistīti ar infrastruktūras uzturēšanu un veidošanu, nodrošinot un saglabājot primāro izmantošanu.
- **Ūdeņu teritorijas.** Šajās teritorijās atļauta ūdens uzkrāšana un novadīšana, zivju ieguve, ūdens ņemšana ugunsdzēsības un saimnieciskajām vajadzībām, peldvietu izvietošana un cita ar tūrismu, atpūtu un sportu saistīta izmantošana, laivu piestātņu, krasta nostiprinājumu un citu inženierbūvju veidošana.

Atbilstoši Viesītes novada teritorijas plānojuma daļai, kas attiecas uz bijušo Rites pagastu, dabas parkā “Sauka” plānotā izmantošana neatšķiras no pašreizējās izmantošanas un atļautie zemes izmantošanas veidi ir (skat. 1.4. attēlu):

- **Lauksaimniecībā izmantojamās zemes,** kurās atļautā izmantošana definēta kā zeme, kuras galvenā saimnieciskā izmantošana ir lauksaimnieciskā darbība, zeme, kuru izmanto sējumiem, zāles pļaušanai, lopu ganīšanai, lopbarības zālaugu, augļu dārzu un citu daudzgadīgo stādījumu audzēšanai, dārzenkopībai, puķkopībai, sēņkopībai un siltumnīcu kultūru audzēšanai. Plānojumā atļauta zemnieku saimniecību, piemājas saimniecību, ūdenssaimniecību un lauksaimniecības uzņēmumu celtniecība. Kā palīgizmantošana noteikta viengimeņu, divgimeņu dzīvojamo māju, ražošanas uzņēmumu un komercdarbības objektu apbūve. Vienā zemes gabalā atļauts būvēt tikai vienu viengimenes, divgimeņu dzīvojamo māju.
- **Mežsaimniecības teritorijas.** Šajās teritorijās atļauta mežsaimniecība un ar to saistīto būvju, mežsaimniecības infrastruktūras objektu izvietošana, ogu un sēņu vākšana, rekreācija un medības. Kā palīgizmantošana noteikta viengimenes, divgimeņu dzīvojamo māju, novērošanas torņu, ūdenssaimniecības objektu, tūrisma un rekreācijas objektu izvietošana. Vienā zemes gabalā atļauts būvēt tikai vienu viengimenes, divgimeņu dzīvojamo māju.
- **Ūdenssaimniecības teritorijas,** kurās atļautā izmantošana ir dabiskas vai mākslīgas ūdenstilpes un ūdensteces, bet kā palīgizmantošana noteikta tehniskās infrastruktūras objektu, ūdenssaimniecību uzturēšanai nepieciešamo palīgēku un rekreācijas objektu apbūve.
- **Līnijbūvju teritorijas,** kurās atļauta valsts autoceļu, pagasta ceļu, maģistrālo ielu, vietējās nozīmes ielu, laukumu, atklāta autostāvvietu, degvielas uzpildes

staciju, maģistrālo gāzes, siltumapgādes, ūdens, kanalizācijas, ķīmisko elementu cauruļvadu un ar tiem saistīto būvju, ūdens ņemšanas un notekūdeņu attīrīšanas būvju, inženierapgādes un sakaru infrastruktūras būvju un objektu, zemes apūdeņošanas un meliorāciju sistēmu būvju, ūdens uzkrāšanas būvju, dambju, aizsprostu, krasta hidroaizsardzības būvju izvietošana, kā arī būvju, kas tiek izmantotas elektroenerģijas un siltumenerģētisko ražošanas procesu nodrošināšanai, celtniecība. Kā palīgizmantošana noteikta dzelzceļa infrastruktūras nodalījuma joslu un ceļu nodalījuma joslu apbūve, lidlauku apbūve, dzelzceļa staciju, autoostu, civilo lidostu un upju ostu apbūve, transportlīdzekļu garāžu apbūve, atsevišķi nodalītu atklātu autostāvvietu izveide, daudzstāvu autostāvvietu apbūve, sabiedrisko iestāžu objektu, komercdarbības objektu, inženiertehniskās apbūves objektu, rūpnieciskās ražošanas objektu būve.

- **Kapsētu teritorijas**, kurās atļauta kapsēta, kapliču un krematoriju ēku, ar kapsētām saistīto ceremoniālo ēku izvietošana.

Visā dabas parka teritorijā no jauna veidojamiem zemes gabaliem noteikta minimālā platība 10 ha. Saskaņā ar 16.03.2010. MK noteikumiem Nr. 264 „Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” jaunveidojama zemes gabala minimālā platība ir 10 ha meža zemēs, bet 3 ha lauksaimniecības un pārējās zemēs.

Teritorijas plānojumos ņemtas vērā dabas parka „Sauka” robežas un pārsvarā ievēroti uz to attiecināmie normatīvie akti. Dabas parka robeža ir attēlota teritorijas plānojumu grafiskajās daļās, savukārt parka statuss ir aprakstīts apbūves noteikumos. Vērtējot pašreizējo situāciju dabas parkā, jāsecina, ka izmantojot teritorijas plānojumā noteikto izmantošanas veidu, to nosacījumu un citu normatīvo aktu aspektu dažādo interpretāciju (piem., zemes īpašumu sadalīšanas nosacījumiem, apbūves augstumam), atsevišķās teritorijās var tikt apdraudētas dabas parka “Sauka” dabas, t.sk. ainaviskās, vērtības.

1.1.4. Esošais funkcionālais zonējums

Dabas parkam “Sauka” līdz šim nav izstrādāts funkcionālais zonējums. Dabas aizsardzības plānā izstrādes laikā, kas sagatavots laika posmam no 2003. līdz 2007. gadam un pagarināts ar Vides ministrijas rīkojumu līdz 2012. gada 31. decembrim, funkcionālais zonējums, kas atbilstu likumam “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām”, netika sagatavots.

1.1.5. Aizsardzības un apsaimniekošanas īsa vēsture

Dabas parks dibināts, lai saglabātu Augšzemes augstienes Sēlijas paugurvaļņa (ar Ormaņu kalnu kā augstāko virsotni) un Saukas ezera apkārtējo ainavu.

Idejas par dabas parka dibināšanu parādījušās pagājušā gadsimta 80. gadu sākumā pēc melioratoru, vietējo iedzīvotāju un ainavu pētnieku iniciatīvas. Aizsardzības statuss dabas parkam “Sauka” tika piešķirts 1987. gadā ar LPSR Ministru Padomes lēmumu nr. 107 “Par īpaši aizsargājamiem dabas objektiem Latvijas PSR teritorijā”. 1993. gada 7. aprīlī stājas spēkā likums “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām”, kurš

reglamentē to statusu, veidošanu un aizsardzību, šis likums ar grozījumiem ir spēkā arī šobrīd. 2005. gadā ar likuma „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” grozījumiem dabas parks „Sauka” noteikts kā C tipa⁵ Natura 2000 teritorija.

Laikā no 2001. līdz 2004. gadam notikušā projekta „Latvijas Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju sistēmas saskaņošana ar EMERALD /Natura 2000 aizsargājamo teritoriju tīklu” ietvaros notika dabas parka teritorijas apsekošana un tajā atrodamo sugu un biotopu novērtēšana (2001. gadā).

Tā kā dabas parkam nav izstrādāti individuālie aizsardzības noteikumi, tā aizsardzību un apsaimniekošanu nosaka 2010. gada 16. marta MK noteikumi Nr. 264 “Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi”.

Šobrīd dabas parka pārvaldi, aizsardzības kontroli un apsaimniekošanas pasākumu realizēšanu koordinē Dabas aizsardzības pārvaldes Teiču dabas rezervāta administrācija.

2003. gada 28. novembrī ar Vides ministrijas rīkojumu apstiprināts dabas parka “Sauka” dabas aizsardzības plāns 2003. - 2007. gadam, kas ar Vides ministrijas rīkojumu pagarināts līdz 2012. gada 31. decembrim. Izstrādātajā dabas aizsardzības plānā novērtētas aizsargājamās dabas vērtības dabas parkā un norādīti 36 dažādi informatīva rakstura, dabas vērtību aizsardzības un tūrisma attīstību veicinoši apsaimniekošanas pasākumi.

2003. gadā dibināta sabiedriska organizācija „Saukas dabas parka fonds”, kas 2005. gadā pārreģistrēta kā “Saukas dabas parka biedrība”. Biedrība līdz šim veikusi dažādus ar teritorijas apsaimniekošanu un infrastruktūras izveidi saistītus pasākumus dabas parka teritorijā, tā organizē licencēto makšķerēšanu Saukas ezerā.

1.1.6. Kultūrvēsturiskais raksturojums

Vēsturiski dabas parks “Sauka” attīstījies kā izteikta lauksaimniecības teritorija, kur apdzīvotas vietas koncentrējušās galvenokārt muižu apkārtnē. Dabas parkā „Sauka” vai tiešā tā tuvumā vēl 20 gs. sākumā atradušās 8 muižas:

- Lones muiža,
- Vecsaukas muiža;
- Jaunsaukas muiža
- Saukas mācītājmuiža;
- Jaundzērves muiža;
- Ozolmuiža;
- Ķestermuiža;
- Mālmuiža.

Teritorijā atradušies arī vairāki krogi, kas parasti tikuši izvietoti lielceļu malās. 20. gadsimta sākumā dabas parka teritorijā meži aizņēmuši salīdzinoši niecīgas platības un pamatā visa zeme tikusi izmantota lauksaimnieciskām vajadzībām (skat. 1.6. attēlu).

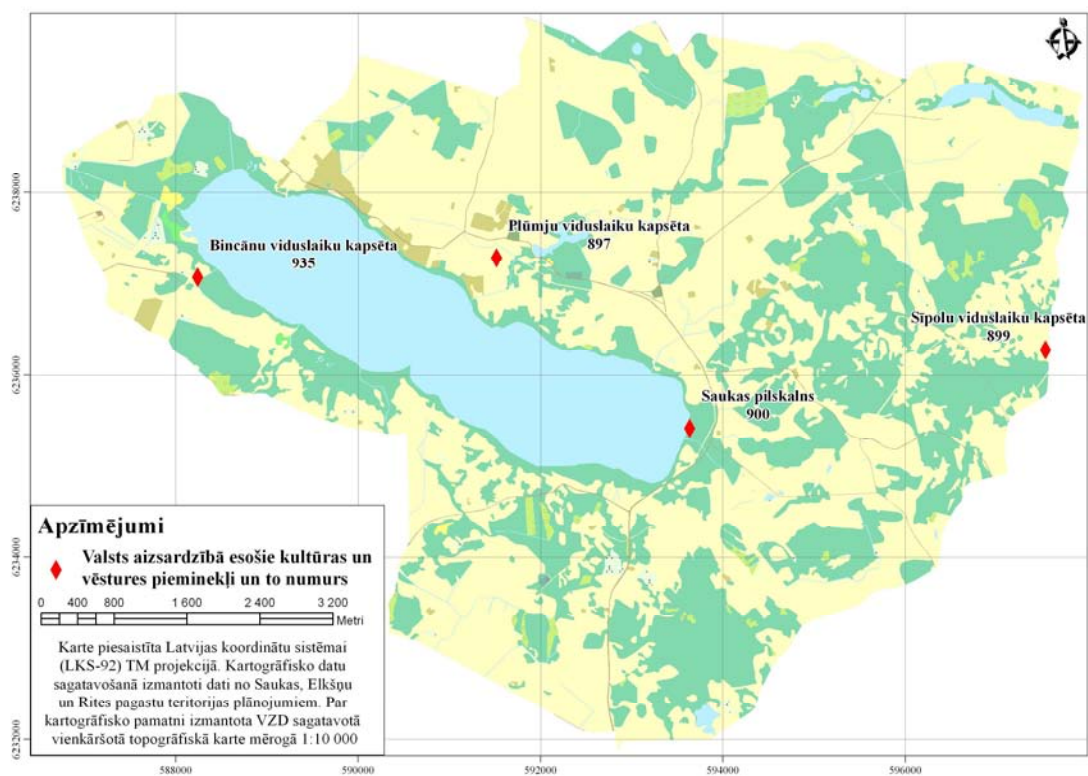
⁵ teritorijas, kas noteiktas īpaši aizsargājamo sugu un īpaši aizsargājamo biotopu aizsardzībai.

Pēc II pasaules kara, mainoties agrārājam politikai, notiekot lauksaimniecības intensifikācijai un aizvien vairāk izmantojot traktortehniku zemes apstrādei, mežu platības pagasta teritorijā palielinājušās, jo daļa lauksaimniecības zemju reljefa saposmājumu dēļ šādai apsaimniekošanai nebija piemērotas. Sākotnēji aizaugušas stāvākās nogāzes un reljefa pazeminājumi, kur traktortehnikas izmantošana bijusi ierobežota. Lauksaimniecībā izmantojamo zemju platības samazinājušās arī lauksaimnieciskās kolektīvizācijas un lauku bloku masīvizācijas rezultātā, kas būtiski ietekmējis arī līdz tam teritorijā raksturīgo viensētu apbūves veida dominanti.

Dabas parka „Sauka” teritorija un tās apkārtnē ir bagāta ar valsts aizsardzībā esošajiem kultūras pieminekļiem, kā arī ar vietējas nozīmes kultūrvēstures objektiem.

Dabas parkā atrodas 4 valsts aizsardzībā esošie kultūras un vēstures pieminekļi (skat. 1.5. attēlu):

- Bincānu viduslaiku kapsēta (aizs. nr. 935);
- Plūmjū viduslaiku kapsēta (aizs. nr. 897);
- Saukas pilskalns (aizs. nr. 900);
- Sīpolu viduslaiku kapsēta (aizs. nr. 899).

1.5. attēls. Valsts aizsardzībā esošie kultūras pieminekļi dabas parkā „Sauka”.

Bez valsts aizsardzībā esošajiem kultūras pieminekļiem dabas parkā atrodas vēl 12 pašvaldību noteiktie kultūras pieminekļi:

- Saukas pagastnams;
- Saukas luterāņu baznīca;
- Piemiņas plāksne Saukas draudzes locekļiem 1916.-1920.;
- Saukas mācītājmuiža;

- Piemineklis stomatologam prof. Paulam Daugem (1869.-1946.);
- Piemiņas istaba un piemiņas akmens fotogrāfijas pamatlicējam Latvijā Mārtiņam Bucleram;
- Bij. Lones pusemuiža;
- Dages ģimenes kapi, Lāčplēša kara ordeņa kavaliera K. Malceniņa kapi (1884.- 1944.), karavīru un fašisma terora upuru kapi ar pieminekli;
- “Lejas Arendzāni” – komponista prof. Arvīda Žilinska dzimtās mājas;
- Jaunsaukas muiža;
- Piemiņas akmens ar skulpturālu portretu 1905. gada kaujiniekam Jānim Luteram (1883-1938);
- Ormaņkalns ar skatu torni.

1.6. attēls. Dabas parks “Sauka” 20. gs. sākumā

1.1.7. Valsts un pašvaldības institūciju funkcijas un atbildība aizsargājamā teritorijā

Dabas parks „Sauka” atrodas Viesītes novadā. Dabas parkam nav savas administrācijas. Tā pārvaldi īsteno Vides ministrijas pakļautībā esošā Dabas aizsardzības pārvaldes Teiču dabas rezervāta administrācija, kura uzrauga dabas aizsardzības plāna izstrādes gaitu un pēc plāna apstiprināšanas veicina tā ieviešanu. Teritoriju apsaimnieko zemes īpašnieki.

Teritorijas atļauto izmantošanu nosaka vietējās pašvaldības teritorijas plānojums. Dabas parka aizsardzības un izmantošanas noteikumu ievērošanas valsts kontroli īsteno Dabas aizsardzības pārvalde. Meža apsaimniekošanas un izmantošanas normatīvo aktu ievērošanu teritorijā kontrolē Valsts meža dienesta Sēlijas reģionālā virsmežniecība un Viesītes mežniecība. Vides aizsardzības un dabas resursu izmantošanas valsts kontroli veic Valsts vides dienesta Daugavpils reģionālā vides pārvalde.

Valsts kultūras un vēstures pieminekļu aizsardzību realizē Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija.

Lauku atbalsta dienesta Viduslatvijas reģionālās lauksaimniecības pārvalde uzrauga normatīvo aktu ievērošanu lauksaimniecības nozarē un pilda ar lauksaimniecību un lauku atbalsta politikas īstenošanu saistītas funkcijas.

Dabas parkā esošo autoceļu uzturēšanu veic VAS “Latvijas Valsts ceļi”, Viesītes novada pašvaldība un zemes īpašnieki tiem piederošajos ceļu posmos.

1.2. Normatīvo aktu normas, kas attiecas uz konkrēto aizsargājamo teritoriju

Latvijas vides un dabas aizsardzības stratēģiskie dokumenti

Nacionālais vides politikas plāns ir akceptēts Ministru kabinetā 03.02.2004.

Bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai Nacionālais vides politikas plāns paredz:

- 1) saglabāt un atjaunot ekosistēmu un to dabisko struktūru daudzveidību;
- 2) saglabāt un veicināt vietējo savvaļas sugu daudzveidību.

Ilgspējīgas mežsaimniecības nodrošināšanai paredzēts saglabāt meža bioloģisko daudzveidību un ekoloģisko funkciju kvalitāti klimata un ūdens režīma regulācijā, kā arī augsnes aizsardzībā un paaugstināt meža īpašnieku, apsaimniekotāju un sabiedrības zināšanas par meža bioloģiskās daudzveidības un meža ekoloģisko funkciju nozīmību.

Bioloģiskās daudzveidības nacionālā programma, kas ir akceptēta Ministru Kabinetā 16.05.2000., paredz dažādus pasākumus, kuri nepieciešami ES direktīvu ieviešanai. Programma paredz īpaši aizsargājamo teritoriju pilnveidošanu, aizsargājamo augu un dzīvnieku sugu dzīvotņu aizsardzības nodrošināšanu, labvēlīga aizsardzības statusa nodrošināšanu tām sugām, kuras ir apdraudētas.

Vides un dabas aizsardzības normatīvie akti

„Vides aizsardzības likums” (15.11.2006., grozījumi 21.06.2007., 14.02.2008. un 14.11.2008.) nosaka resursu ilgtspējīgu izmantošanu, valsts pārvaldes institūciju un pašvaldību institūciju kompetenci vides aizsardzībā un dabas resursu izmantošanā, Latvijas Republikas iedzīvotāju tiesības uz kvalitatīvu dzīves vidi, Latvijas Republikas iedzīvotāju pienākumus vides aizsardzībā un dabas resursu izmantošanā, sabiedrības tiesības saņemt vides informāciju un piedalīties ar vides aizsardzību saistītu lēmumu pieņemšanā. Vides aizsardzības likums nosaka valsts kontroli vides jomā, atbildību par nodarīto kaitējumu, kas nodarīts īpaši aizsargājamām dabas teritorijām, mikroliegumiem, aizsargājamām sugām un biotopiem, ūdeņiem, augsnei un zemes dzīlēm.

„Noteikumi par preventīvajiem un sanācijas pasākumiem un kārtību, kādā novērtējams kaitējums videi un aprēķināmas preventīvo, neatliekamo un sanācijas pasākumu izmaksas” (24.04.2007. MK noteikumi Nr. 281) nosaka zaudējumu atlīdzināšanas kārtību, atlīdzības lielumu un sugu sarakstu, par kuru iznīcināšanu jāatlīdzina zaudējumi.

„Noteikumi par kritērijiem, kurus izmanto, novērtējot īpaši aizsargājamām sugām vai īpaši aizsargājamiem biotopiem nodarītā kaitējuma ietekmes būtiskumu” (27.03.2007. MK noteikumi Nr. 213) nosaka kritērijus, kurus izmanto, novērtējot īpaši aizsargājamām sugām vai īpaši aizsargājamiem biotopiem nodarītā kaitējuma ietekmes būtiskumu salīdzinājumā ar pamatstāvokli.

Likums **“Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām”** (02.03.1993., grozījumi 30.10.1997., 28.02.2002., 12.12.2002., 20.11.2003., 15.09.2005., 10.05.2007. 30.04.2009. un 18.06.2009.) definē aizsargājamo teritoriju kategorijas un nosaka nepieciešamību tām izstrādāt dabas aizsardzības plānus, individuālos aizsardzības un izmantošanas noteikumus.

18. panta 4. apakšpunktā teikts, ka aizsargājamās teritorijas individuālos aizsardzības un izmantošanas noteikumus, kā arī valsts un reģionālās attīstības plānošanas dokumentus izstrādā un aizsargājamo teritoriju apsaimnieko, ievērojot plānu, un plānam ir ieteikuma raksturs.

Likuma pielikumā uzskaitītas Eiropas nozīmes aizsargājamās dabas teritorijas (Natura 2000). Dabas parks „Sauka” ir C tipa teritorija, kas noteikta īpaši aizsargājamo sugu, izņemot putnus, un īpaši aizsargājamo biotopu aizsardzībai. Teritorijas kods ir LV0507100.

„Noteikumi par dabas parkiem” (MK noteikumi Nr. 83 no 09.03.1999. ar grozījumiem līdz 10.08.2004.) nosaka dabas parku robežas un teritoriju aizsardzības statusu. Šo MK noteikumu 7. pielikumā sniegti dabas parka „Sauka” robežu shēma, robežpunktu koordinātes un apraksts.

„Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” (16.10.2010. MK noteikumi Nr. 264) nosaka īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējo aizsardzības un izmantošanas kārtību, pieļaujamo un aizliegto darbību veidus tajās, kā arī aizsargājamo teritoriju apzīmēšanai dabā lietojamās

speciālās informatīvās zīmes paraugu un tās lietošanas un izveidošanas kārtību. Teritorijām, kurām nav izstrādāti individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi, tās aizsardzības un izmantošanas kārtību nosaka šie MK noteikumi.

„Noteikumi par īpaši aizsargājamās dabas teritorijas dabas aizsardzības plāna saturu un izstrādes kārtību” (09.10.2007. MK noteikumi Nr. 686, grozījumi 27.01.2009.) nosaka, kādai informācijai jābūt ietvertai dabas aizsardzības plānā un kāda ir dabas aizsardzības plāna izstrādes kārtība.

Noteikumi **„Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (Natura 2000) izveidošanas kritēriji Latvijā”** (28.05.2002. MK noteikumi Nr. 199, izdoti saskaņā ar likuma “Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” 43. panta otro daļu) nosaka kritērijus, kas piemērojami Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju izveidošanai Latvijā.

„Noteikumi par kritērijiem, pēc kuriem nosakāmi kompensējošie pasākumi Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju (Natura 2000) tīklam, to piemērošanas kārtību un prasībām ilgtermiņa monitoringa plāna izstrādei un ieviešanai” (18.07.2006. MK noteikumi Nr. 594) nosaka kompensējošo pasākumu veikšanas kārtību, ja paredzētā darbība negatīvi ietekmēs Natura 2000 teritorijā esošas sugas vai biotopus, un šo kompensējošo pasākumu rezultātu monitoringa kārtību.

„Sugu un biotopu aizsardzības likums” (16.03.2000., grozījumi 15.09.2005., 26.10.2006. un 07.05.2009.) regulē sugu un biotopu aizsardzību, apsaimniekošanu un uzraudzību, veicina populāciju un biotopu saglabāšanu, kā arī regulē īpaši aizsargājamo sugu un biotopu noteikšanas kārtību. Likums nosaka valsts pārvaldes un institūciju kompetenci un zemes īpašnieku un pastāvīgo lietotāju pienākumus un tiesības sugu un biotopu aizsardzībā, kā arī nepieciešamību veikt sugu un biotopu monitoringu.

„Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu” (14.11.2000. MK noteikumi Nr. 396, grozījumi 27.07.2004.) uzskaita Latvijā aizsargājamās dzīvo organismu sugas. Dabas parka Sauka teritorijā sastopamas 10 augu sugas, 13 putnu sugas, 1 zīdītāju suga, 1 vēžu suga un 8 bezmugurkaulnieku sugas, kas minētas šajos noteikumos (skat. 2. nodaļu).

Noteikumi **„Par Latvijā sastopamo Eiropas Savienības prioritāro sugu un biotopu sarakstu”** (21.02.2006. MK noteikumi Nr. 153 ar grozījumiem līdz 27.01.2009) nosaka Latvijā sastopamo Eiropas Savienības prioritāro sugu un biotopu sarakstu. Dabas parkā Sauka konstatēti šādi Eiropas savienības prioritārie biotopi: Pārmitri platlapju meži (91E0*), Sugām bagātas atmatu pļavas (6270*), Nogāžu un gravu meži (9180*), Veci vai dabiski boreālie meži (9010*), Jaukti platlapju meži (9020*) (biotopu nosaukumi doti atbilstoši šajos MK noteikumos lietotajiem nosaukumiem).

„Noteikumi par to Eiropas Kopienā nozīmīgu dzīvnieku un augu sugu sarakstu, kurām nepieciešama aizsardzība, un to dzīvnieku un augu sugu individu sarakstu, kuru ieguvei savvaļā var piemērot ierobežotas izmantošanas nosacījumus” (15.09.2009. MK noteikumi Nr. 1055) nosaka to Eiropas Kopienā

nozīmīgu dzīvnieku un augu sugu sarakstu, kurām nepieciešama aizsardzība (1.pielikums), un to Eiropas Kopienā nozīmīgu dzīvnieku un augu sugu indivīdu sarakstu, kuru ieguvei savvaļā var piemērot ierobežotas izmantošanas nosacījumus (2.pielikums). Dabas parkā „Sauka” sastopamas šo noteikumu 1. pielikumā minētas sugas (1 bezmugurkaulnieku un 1 augu suga) un 2. pielikumā minētas sugas (1 augu, 1 abinieku un 1 bezmugurkaulnieku suga).

Noteikumi „**Par īpaši aizsargājamo biotopu veidu sarakstu**” (05.12.2000. MK noteikumi Nr. 421, grozījumi 25.01.2005. un 27.01.2009.) nosaka biotopu sarakstu, kurā iekļauti apdraudēti vai reti biotopi. Dabas parkā „Sauka” konstatēti 5 šajā sarakstā iekļauti biotopi – Pārmitri platlapju meži, Melnalkšņu staignāji, Jaukti platlapju meži, Nogāžu un gravu meži, Minerālvielām bagāti avoti un avotu purvi (biotopu nosaukumi doti atbilstoši šajos MK noteikumos lietotajiem nosaukumiem).

„**Mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi**” (30.01.2001. MK noteikumi Nr. 45, grozījumi 31.05.2005.) nosaka mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas kārtību un sugu sarakstus, kam var noteikt mikroliegumus.

Likums „**Par zemes īpašnieku tiesībām uz kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem aizsargājamās teritorijās**” (30.06.2005., grozījumi grozījumi 20.10.2005., 19.12.2006., 04.04.2007., 08.11.2007. un 14.11.2008.) nosaka kompensācijas piešķiršanas nosacījumus, atlīdzības apmēra novērtēšanu un atlīdzības piešķiršanas kārtību, zemes atpiršanas nosacījumus.

„**Kārtība, kādā novērtē atlīdzības apmēru par saimnieciskās darbības ierobežojumiem aizsargājamās dabas teritorijās un mikroliegumos, kā arī izmaksā un reģistrē atlīdzību**” (21.03.2006. MK noteikumi Nr. 219, grozījumi 28.07.2008.) nosaka kārtību, kādā novērtē atlīdzības apmēru par saimnieciskās darbības ierobežojumiem īpaši aizsargājamās dabas teritorijās un mikroliegumos (turpmāk – atlīdzība), atlīdzības novērtēšanas metodiku un atlīdzības izmaksas un atlīdzības izmaksu reģistrācijas kārtību un termiņus.

„**Noteikumi par zemesgabala vērtības noteikšanu zemes atpiršanas vajadzībām īpaši aizsargājamās dabas teritorijās**” (07.07.2008. MK noteikumi Nr. 507) nosaka kārtību, kādā Valsts zemes dienests zemes atpiršanas vajadzībām nosaka zemesgabala vērtību, ņemot vērā Nekustamā īpašuma valsts kadastra informācijas sistēmā reģistrētos datus par zemesgabala platību, zemes lietošanas veidu platībām, apgrūtinājumiem (izņemot apgrūtinājumus saistībā ar aizsargājamo teritoriju aizsardzību un izmantošanu regulējošos normatīvajos aktos noteiktajiem saimnieciskās darbības ierobežojumiem) un citu ar nekustamā īpašuma tirgu saistīto informāciju, kas aktualizēta atbilstoši pēdējo sešu mēnešu pārskata periodam attiecīgajā administratīvajā teritorijā, ņemot vērā nekustamā īpašuma lietošanas mērķi.

„**Noteikumi par prioritāro secību zemesgabalu atpiršanai un kompensācijas izmaksas termiņiem un kārtību**” (30.06.2008. MK noteikumi Nr. 491) nosaka zemes atpiršanas iesniegumu pieņemšanas kārtību un zemesgabalu atpiršanas prioritāro secību; termiņus un kārtību, kādā izmaksā kompensāciju par atpērkamo zemesgabalu; atlīdzības izmaksu reģistrācijas kārtību.

„Kārtība, kādā zemes lietotājiem nosakāmi to zaudējumu apmēri, kas saistīti ar īpaši aizsargājamo nemedājamo sugu un migrējošo sugu dzīvnieku nodarītajiem būtiskiem postījumiem” (20.11.2007. MK noteikumi Nr. 778) nosaka kārtību, kādā zemes lietotājiem nosakāmi to zaudējumu apmēri, kas saistīti ar īpaši aizsargājamo nemedājamo sugu un migrējošo sugu dzīvnieku nodarītajiem būtiskiem postījumiem.

Likums **„Par ietekmes uz vidi novērtējumu”** (13.11.1998., grozījumi 30.05.2001., 19.06.2003., 26.02.2004., 15.09.2005., 07.06.2007. un 06.01.2009.) nosaka darbības un objektus, kuriem ir nepieciešams ietekmes uz vidi novērtējums un darbības, kurām ir nepieciešams sākotnējais ietekmes uz vidi novērtējums, kā arī nosaka plānošanas dokumentus, kuriem nepieciešams stratēģiskais ietekmes uz vidi novērtējums.
4¹. pants paredz, ka kompetentā institūcija var pieņemt lēmumu par ietekmes novērtējumu uz Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju arī darbībām, kuras nav iekļautas likuma 1. un 2. pielikumā. Novērtējums jāveic saskaņā ar atsevišķi noteiktu kārtību.

„Kārtība, kādā novērtējama ietekme uz Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamo dabas teritoriju (Natura 2000)” (06.06.2006. MK noteikumi Nr. 455) nosaka, kā novērtējama to paredzēto darbību ietekme uz Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamo dabas teritoriju (Natura 2000), kuru īstenošanai nav jāveic ietekmes uz vidi novērtējums.

„Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums” (23.03.2004. MK noteikumi Nr.157, grozījumi 25.11.2008.) nosaka, kādiem plānošanas dokumentiem veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums.

„Kārtība, kādā novērtējama paredzētās darbības ietekme uz vidi” (17.02.2004. MK noteikumi Nr. 87, grozījumi 06.06.2006. un 06.01.2009.) nosaka, kā veicams ietekmes uz vidi novērtējums darbībām, kas tiek plānotas Natura 2000 vietu teritorijā vai to tuvumā.

„Kārtība, kādā reģionālā vides pārvalde izdod tehniskos noteikumus paredzētajai darbībai, kurai nav nepieciešams ietekmes uz vidi novērtējums” (17.02.2004. MK noteikumi Nr. 91, ar grozījumiem līdz 30.05.2010.) nosaka paredzētās darbības, kurām nav nepieciešams ietekmes uz vidi novērtējums, bet kuru veikšanai ir nepieciešami tehniskie noteikumi, kā arī šo tehnisko noteikumu saturu, pieprasīšanas, sagatavošanas un izdošanas kārtību. Tehniskajos noteikumos noteiktas vides aizsardzības prasības paredzētajai darbībai tās norises vietā.

Likuma **„Par piesārņojumu”** (15.03.2001., ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 05.07.2010.) mērķis ir novērst vai mazināt piesārņojuma dēļ cilvēku veselībai, videi un īpašumam nodarīto kaitējumu, kā arī novērst vai samazināt piesārņojošo darbību radīto kaitējumu, noteikt kārtību piesārņoto un potenciāli piesārņoto vielu reģistrācijai un sanācijai, novērst vai samazināt vides trokšņa ietekmi uz cilvēkiem, samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas un noteikt sabiedrības tiesības piedalīties lēmumu pieņemšanā attiecībā uz piesārņojošo darbību atļauju izsniegšanu.

Meža zemes

“**Meža likuma**” (24.02.2000., ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 28.11.2008.) mērķis ir regulēt visu Latvijas mežu ilgtspējīgu apsaimniekošanu, visiem meža īpašniekiem vai tiesiskajiem valdītājiem garantējot vienādas tiesības, īpašumtiesību neaizskaramību un saimnieciskās darbības patstāvību un nosakot vienādus pienākumus.

“**Dabas aizsardzības noteikumi meža apsaimniekošanā**” (MK noteikumi Nr.189, 08.05.2001., izdoti saskaņā ar Meža likuma 13.pantu un 37.panta pirmo daļu, ar grozījumiem, kas izsludināti līdz 17.05.2005.) nosaka vispārējās dabas aizsardzības prasības meža apsaimniekošanā, galvenajā un kopšanas cirtē, kā arī saimnieciskās darbības ierobežojumus dzīvnieku vairošanās sezonas laikā.

“**Noteikumi par koku ciršanu meža zemēs**” (MK noteikumi Nr.892, 31.10.2006., izdoti saskaņā ar Meža likuma 13.pantu) nosaka galvenās cirtes un kopšanas cirtes kritērijus, kārtību mežaudzes atzīšanai par neproduktīvu, slimību inficēto vai kaitēkļu invadēto koku ciršanas kārtību, cirsmu izveidošanas kārtību, koku ciršanas kārtību ārkārtas situācijās.

“**Noteikumi par meža aizsardzības pasākumiem un ārkārtas situāciju izsludināšanu mežā**” (MK noteikumi Nr.421, 10.06.2008. izdoti saskaņā ar Meža likuma 28.pantu) nosaka meža aizsardzības pasākumus, to izpildes kārtību un termiņus, kārtību, kādā izsludināmas ārkārtas situācijas sakarā ar meža ugunsgrēku izplatīšanos, meža kaitēkļu savairošanos un slimību izplatīšanos masveidā. Šie noteikumi attiecas arī uz īpaši aizsargājamajām dabas teritorijām, ja individuālajos aizsardzības un izmantošanas noteikumos nav noteikts citādi.

Ūdeņi

Ūdens apsaimniekošanas likuma (16.10.2002., grozījumi 12.12.2002., 29.04.2004. 03.02.2005. un 23.04.2009.) mērķis ir izveidot tādu virszemes un pazemes ūdeņu aizsardzības sistēmu, kas: veicina ilgtspējīgu un racionālu ūdens resursu lietošanu, nodrošinot to ilgtermiņa aizsardzību un iedzīvotāju pietiekamu apgādi ar labas kvalitātes virszemes un pazemes ūdeni; novērš ūdens un no ūdens tieši atkarīgo sauszemes ekosistēmu un mitrāju stāvokļa pasliktināšanos, aizsargā šīs ekosistēmas un uzlabo to stāvokli. Dabas parkā „Sauka” izdalītie ūdensobjekti ir aprakstīti 1.3.3. sadaļā.

„**Noteikumi par virszemes ūdensobjektu tipu raksturojumu, klasifikāciju, kvalitātes kritērijiem un antropogēno slodžu noteikšanas kārtību**” (MK noteikumi Nr. 858, 19.10.2004., izdoti saskaņā ar Ūdens apsaimniekošanas likuma 5. pantu, grozījumi 11.08.2009.) nosaka virszemes ūdensobjektu tipu raksturojumu un virszemes ūdensobjektu klasifikāciju, antropogēnās slodzes noteikšanas kārtību, prioritārās vielas un to emisijas ierobežošanas kārtību, kā arī virszemes ūdeņu ekoloģiskās un ķīmiskās kvalitātes kritērijus.

“**Aizsargjoslu likums**” (05.02.1997., grozījumi 12.04.2002, 19.06.2003, 22.06.2005. 18.03.2008 un 14.05.2009.) nosaka dažādus aprobežojumus ūdenstilpju un ūdensteču aizsargjoslās, ūdenstilpju un ūdensteču aizsargjoslu platumu atkarībā no to izmēriem. Aizsargjoslas platums Saukas ezeram ir 300 m.

“**Virszemes ūdensobjektu aizsargjoslu noteikšanas metodika**” (Ministru kabineta noteikumi Nr. 406, 03.06.2008) regulē aizsargjoslu noteikšanas kārtību, apzīmēšanu dabā, vides aizsardzības prasības aizsargjoslās.

Noteikumi “**Par piesārņojošo vielu emisiju ūdenī**” (Ministru kabineta noteikumi Nr. 34, 22.01.2002., grozījumi 16.01. 2007.) nosaka emisijas robežvērtības un aizliegumus piesārņojošo vielu emisijai ūdenī.

“**Noteikumi par virszemes un pazemes ūdeņu kvalitāti**” (Ministru kabineta noteikumi Nr. 118, 12.03.2002, ar grozījumiem līdz 22.12.2009., izdoti saskaņā ar likuma "Par piesārņojumu" 12.panta otro daļu) nosaka prioritāros zivju ūdeņus, kuros nepieciešams veikt ūdeņu aizsardzību vai kvalitātes uzlabošanas pasākumus, lai nodrošinātu zivju populācijām labvēlīgus apstākļus. Noteikumu 2. pielikuma 2. tabula nosaka ezerus, kas noteikti par prioritārajiem zivju ūdeņiem. Šajā sarakstā ir iekļauts arī Saukas ezers, kuram ir noteikts karpveidīgo zivju ūdeņu tips.

Zvejniecība un makšķerēšana

“**Zvejniecības likums**” (12.04.1995., ar grozījumiem līdz 26.05.2005.) regulē Latvijas Republikas iekšējo ūdeņu, teritoriālo jūras ūdeņu un ekonomiskās zonas ūdeņu zivju resursu iegūšanu, izmantošanu, pētīšanu, saglabāšanu, pavairošanu un uzraudzīšanu. Likums nosaka zivju resursu un zvejas pārvaldīšanu.

“**Makšķerēšanas noteikumi**” (Ministru kabineta noteikumi Nr. 31, 10.01.2006.) nosaka kārtību, kādā fiziskās personas var nodarboties ar amatierzveju – makšķerēšanu, kā arī ar zemūdens medībām, vēžu un citu ūdens bezmugurkaulnieku ieguvu rekreācijas vai sporta nolūkā ar šajos noteikumos atļautiem makšķerēšanas rīkiem Latvijas Republikas ūdeņos.

Noteikumi “**Licencētās amatierzvejas – makšķerēšanas – kārtība**” (Ministru kabineta noteikumi Nr. 574, 14.10.2003., grozījumi 09.05.2006.) nosaka kārtību, kādā veicama licencētās amatierzvejas – makšķerēšanas, arī licencēto zemūdens medību un licencētās vēžošanas – ieviešana un kontrole, kā arī izstrādājams konkrētās ūdenstilpes licencētās makšķerēšanas nolikums.

Saukas pagasta padomes saistošie noteikumi Nr. 3 „**Licencētās makšķerēšanas nolikums**” (Nr. 2-511/6) nosaka licencētās makšķerēšanas kārtību Saukas ezerā.

Tūrisms

„**Tūrisma likuma**” (17.09.1998., grozījumi 07.10.1999., 24.01.2002., 27.02.2003. un 16.02.2006.) mērķis ir radīt tiesisku pamatu tūrisma nozares attīstībai Latvijā, noteikt kārtību, kādā valsts pārvaldes iestādes, pašvaldības un uzņēmumi

(uzņēmēj sabiedrības) darbojas tūrisma jomā, un aizsargāt tūristu intereses; likums definē dabas tūrismu.

Medības

„**Medību likums**” (08.07.2003., grozījumi 19.12.2006. un 14.06.2007.) nosaka medību saimniecības pamatnoteikumus Latvijas Republikā un arī medību un medību saimniecības organizēšanu dzīvnieku skaita regulēšanas nolūkos īpaši aizsargājamās dabas teritorijās.

„**Medību noteikumi**” (MK noteikumi Nr. 760, 23.12.2003., grozījumi 23.03.2004. un 28.04.2008.) nosaka medīšanas termiņus medījamām sugām, kā arī gadījumus, kādos iespējamās medības ārpus termiņiem. Šie noteikumi paredz, ka medības īpaši aizsargājamās dabas teritorijās nosaka ne tikai šie noteikumi, bet arī īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi, attiecīgo teritoriju individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi un citi medības reglamentējošie normatīvie akti.

Īpašuma tiesības un teritorijas plānojumi

Civillikuma (28.01.1937.) trešā daļa (Lietu tiesības ar 12.12.2002. grozījumiem), trešā nodaļa (Īpašums), piektā apakšnodaļa (Īpašuma aprobežojumi), III. Īpašuma lietošanas tiesības aprobežojumi.

1082. pants nosaka: “Īpašuma lietošanas tiesības aprobežojumu noteic vai nu likums, vai tiesas lēmums, vai arī privāta griba ar testamentu vai līgumu, un šis aprobežojums var attiekties kā uz dažu lietu tiesību piešķiršanu citām personām, tā arī uz to, ka īpašniekam jāatturas no zināmām lietošanas tiesībām, vai arī jāpacieš, ka tās izlieto citi.”

„**Teritorijas plānošanas likuma**” (12.06.2002., grozījumi 27.12.2002., 10.04.2003., 17.08.2004., 27.01.2005., 28.12.2006., 29.03.2007., 08.11.2007., 13.11.2008., 25.02.2010. un 02.09.2010.) mērķis ir veicināt ilgtspējīgu un līdzsvarotu attīstību valstī, izmantojot efektīvu teritorijas plānošanas sistēmu.

„**Vietējās pašvaldības teritorijas plānošanas noteikumi**” (06.10.2009. MK noteikumi Nr. 1148, grozījumi 03.11.2009.) nosaka teritorijas plānojuma sastāvdaļas, tā izstrādes un sabiedriskās apspriešanas, spēkā stāšanās, grozīšanas, apturēšanas, likumības izvērtēšanas un ievērošanas pārraudzības kārtību vietējās pašvaldības līmenī.

„**Zemes ierīcības likuma**” (14.09.2006., grozījumi 01.01.2007. un 01.08.2010) uzdevums ir aizsargāt zemes lietotāju tiesības un regulēt zemes lietošanas un zemes ierīcības pamatnoteikumus.

Likums „**Par nekustamā īpašuma nodokli**” (17.06.1997., grozījumi 13.11.1997., 21.10.1998., 21.01.1999., 25.11.1999., 23.11.2000., 22.11.2001., 12.12.2002., 20.06.2003., 20.10.2005., 27.09.2007. un 08.11.2007.) nosaka nodokļu aprēķināšanas un maksāšanas kārtību, nodokļu atvieglojumus.

Citi normatīvie akti

„Kārtība koku ciršanai ārpus meža zemes” (29.08.2006. MK noteikumi Nr. 717, grozījumi 25.08.2008.) nosaka to koku ciršanas kārtību, kas atrodas uz zemes, kura neatbilst Meža likumā sniegtajai meža zemes definīcijai.

Likums **„Par kultūras pieminekļu aizsardzību”** (12.02.1992., ar grozījumiem līdz 15.12.2009) nosaka valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu veidus, to īpašuma un izmantošanas tiesības, valsts uzskaiti un prasības kultūras pieminekļu saglabāšanai.

Valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu saraksts ir apstiprināts ar 29.10.1998. Kultūras ministrijas rīkojumu Nr. 128 (publicēts 15.12.1998.) **„Par valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstu”**. Dabas parkā „Sauka” ir 4 valsts aizsardzībā esoši kultūras pieminekļi.

„Kultūras pieminekļu aizsargjoslas (aizsardzības zonas) noteikšanas metodika” (15.07.2003. MK noteikumi Nr. 392) nosaka valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā iekļauto nekustamo kultūras pieminekļu aizsargjoslas (aizsardzības zonas) noteikšanas metodiku.

Starptautiskās saistības

Konvencija **„Par bioloģisko daudzveidību”**, kurai Latvija pievienojās ar likumu “Par 1992. gada 5. jūnija Riodežaneiro konvenciju par bioloģisko daudzveidību”. Šīs konvencijas uzdevumi ir bioloģiskās daudzveidības saglabāšana un dzīvās dabas ilgtspējīga izmantošana.

Bernes konvencija **„Par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību”**, kas Latvijā apstiprināta ar likumu „Par 1979. gada Bernes konvenciju par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu saglabāšanu” (17.12.1996). Šīs konvencijas mērķis ir aizsargāt savvaļas floru un faunu un to dabiskās dzīvotnes, īpaši tās sugas un dzīvotnes, kuru aizsardzībai nepieciešama vairāku valstu sadarbība, kā arī veicināt šādu sadarbību. Īpaša uzmanība pievērsta apdraudētajām un izzūdošajām sugām, tai skaitā apdraudētajām un izzūdošajām migrējošajām sugām.

Eiropas Padomes Direktīva „Par savvaļas putnu aizsardzību” 2009/147/EC (30.11.2009.).

Direktīva pieņemta, lai saglabātu migrējošo sugu populācijas tādā līmenī, kas atbilst īpašajām ekoloģiskajām, zinātniskajām un kultūras prasībām, tai pašā laikā ņemot vērā ekonomiskās un rekreācijas vajadzības, vai lai regulētu šo sugu populāciju lielumu atbilstībā šim līmenim. Daudzas savvaļas putnu sugas, kuras dabiski sastopamas Eiropas teritorijā, skaitliski samazinās, dažos gadījumos tas notiek ļoti strauji, un tas rada nopietnus draudus vides aizsardzībai, īpaši tādēļ, ka tiek apdraudēts bioloģiskais līdzsvars.

Eiropas Padomes Direktīva „Par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību” 92/43/EEC (21.05.1992).

Direktīvas mērķis ir veicināt bioloģiskās daudzveidības saglabāšanos, veicot dabisko biotopu un faunas un floras aizsardzību. Tā nosaka, ka programmas Natura 2000 ietvaros jāizveido Vienotais Eiropas ekoloģiskais tīkls, kurš aptver īpaši aizsargājamās teritorijas. Šim tīklam jānodrošina, dabisko biotopu tipu un attiecīgo sugu biotopu saglabāšanu, vai kur tas nepieciešams, labvēlīgā aizsardzības statusā atjaunošanu to dabiskās izplatības areāla robežās.

Eiropas ainavu konvencija (20.10.2000.) Latvijā pieņemta 29.03.2007. ar likumu „Par Eiropas ainavu konvenciju”, kur dalībvalstis apstiprina, ka Eiropas ainavu kvalitāte un daudzveidība ir kopīgs resurss un ka ir jāsadarbojas, lai tās aizsargātu un pārvaldītu, kā arī veiktu plānošanu, vēloties radīt jaunu instrumentu, kas īpaši domāts Eiropas visu ainavu aizsardzībai, pārvaldībai un plānošanai.

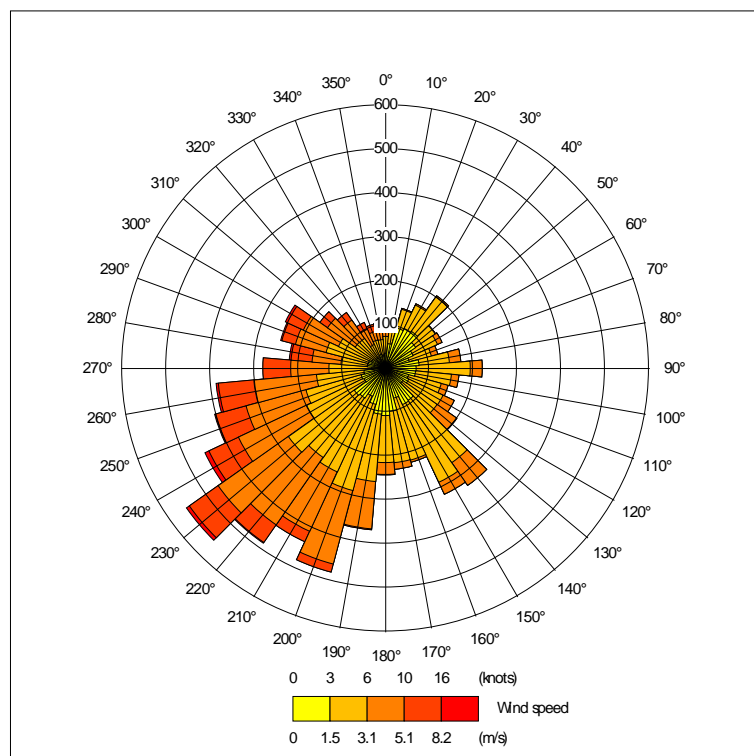
1.3. Īss aizsargājamās teritorijas fiziski ģeogrāfiskais raksturojums

1.3.1. Klimats

Dabas parks “Sauka” atrodas mēreni siltā un mitrā Latvijas klimatiskā rajonā. Gada vidējā gaisa temperatūra ir +5,5 °C. Gada visaukstākie mēneši ir janvāris un februāris ar mēneša vidējo gaisa temperatūru -5,8 līdz -5,9°C. Vissiltākais ir jūlijs ar mēneša vidējo gaisa temperatūru +16,8°C. Līdz šim novērotā gada absolūti minimālā gaisa temperatūra ir -38°C, gada absolūti maksimālā gaisa temperatūra ir +35°C. Nokrišņi iespējami vidēji katru otro dienu. Gada nokrišņu daudzums vidēji ir 655-677 mm. Visvairāk nokrišņu ir jūlijā – mēneša nokrišņu daudzums ir 76-81 mm, vismazākais nokrišņu daudzums ir februārī un martā – mēneša nokrišņu daudzums 36-38 mm. Gada siltajā periodā nokrišņu daudzums ir ~460 mm, bet aukstajā ~200 mm (Latvijas daba, 1998).

Laikā no maija līdz oktobrim valdošie ir dienvidrietumu un rietumu, pārējā laikā – dienvidaustrumu, dienvidu un dienvidrietumu vēji (skat. 1.7. attēlu). Vidējais gada vēja ātrums ir 3,3 m/s. Lielākais vēja ātrums ir decembrī un janvārī, mazākais jūnijā un jūlijā.

Bezsala periods teritorijā kopumā ilgst vidēji 150 līdz 160 dienas gadā. Sniega sega ziemā ir nepastāvīga. Noturīgas sniega segas veidošanās sākas decembra beigās vai janvāra sākumā, un tā saglabājas līdz marta beigām aprīļa sākumam. Visbiežākā sniega sega – vidēji 16-18 cm – ir februāra beigās un marta sākumā (Latvijas daba, 1998).

1.7. attēls. 2008. gada vidējā vēja virzienu atkārtotāšanās un ātrums Zilānu meteoroloģiskajā stacijā.

1.3.2. Ģeoloģija un ģeomorfoloģija

Dabas parks “Sauka” atrodas Augšzemes augstienes Sēlijas paugurvaļņa dabas apvidū. Ģeomorfoloģiski Sēlijas paugurvalnis ir starpmēļu paugurvalnis, kurš aptuveni pirms 14 tūkstošiem gadu ir radies divu ledāja mēļu ledus masas saskares zonā. Pašreizējās reljefa formas veidojošo kvartāra nogulumu biezums ir 20 līdz 40 metri, vietām tie ir līdz pat 100 metrus biezi. Kvartāra nogulumu segu veido, galvenokārt pēdējā apledojuuma glaciģēnie nogulumi. Vietām ir sastopami arī fluvioglaciālie nogulumi. Savukārt, teritorijas pirmskvartāra virsmu veido augšdevona Franas stāva Gaujas un Amatas svītu smilšakmeņi, aleirolīti un māli. Atsevišķās teritorijas daļās sastopami arī kūdras nogulumi, kas veidojušies pēc pēdējā apledojuuma reljefa pazeminājumos (Latvijas daba, 1998).

Teritorijai raksturīgs ir paugurots reljefs, kura augstākais punkts ir Ormaņu lielpaugura masīvā esošais Ormaņkalns (165 m v.j.l.). Pamatā paugurus veido morēnas tipa nogulumi.

Sēlijas paugurvaļņa vidusdaļā pie Viesītes un Saukas ir veidojušās subglaciālo vagu ezeru virknes. Subglaciālo vagu ezeriem ir izstiepta ezerdobes forma un salīdzinoši lieli maksimālie un vidējie dziļuma rādītāji. Dabas parka “Sauka” teritorijā atrodas daļa no Klauces ezeru virknes.

Teritorijas zemāko daļu aizņem ezeru ieplakas. Dabas parka centrālo daļu veido Saukas mikroglaciodepresija, ko aizpilda lielākais dabas parka teritorijā esošais Saukas ezers (Latvijas daba, 1998).

1.3.3. Hidroloģija un ūdens kvalitāte

Dabas parka teritorija atrodas Lielupes upju baseinā, un tajā izdalīti četri ūdens objekti un 10 ūdens saimnieciskie iecirkņi (skat 1.5. tabulu un 1.10. attēlu).

1.5. tabula. Dabas parkā “Sauka” ietilpstošie ūdens objekti un ūdens saimnieciskie iecirkņi

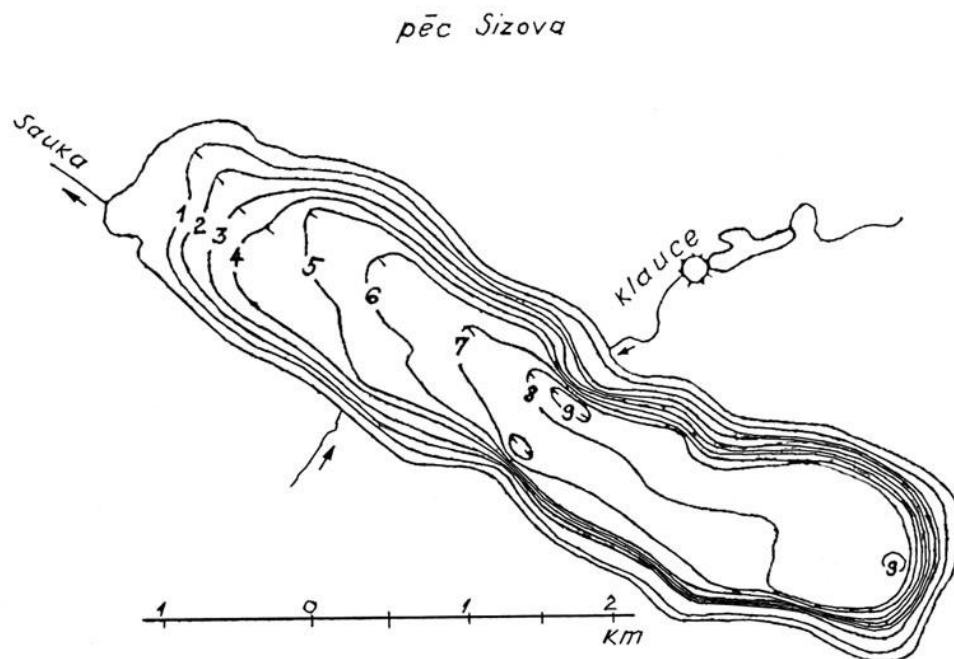
Nr.	Ūdensobjekta nosaukums	Kods	Platība (ha)	Dabas parka teritorijā ietilpstošie ūdens saimnieciskie iecirkņi	Kods
1.	Zalvīte	L165	25 600	Žīdu grāvis	3864282
2.	Dienvidsusēja	L166	38 228	Dūņupe	386443
				Saukas ezers	3864451
				Saukas ezers	3864453
				Kaluce	3864452
3.	Dienvidsusēja	L169	55 295	Sūpīte	3864764
				Piektaja	386472
				Plotkes strauts	3864716
				Saltupīte	3864714
				Dienvidsusēja	3864713

4.	Saukas ezers	E039	712		
----	--------------	------	-----	--	--

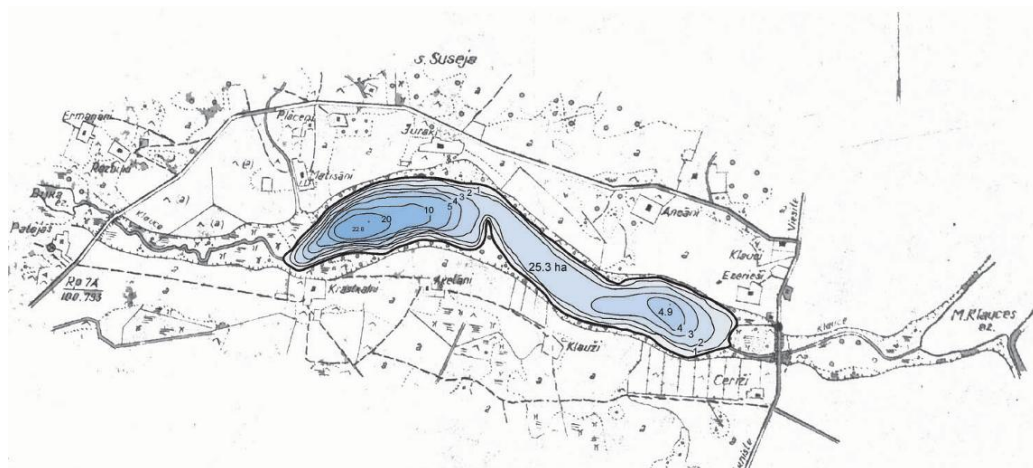
Dabas parka teritorijā atrodas valsts nozīmes regulētas ūdensnotekas aptuveni 4,8 km garumā. Lielākā daļa no dabas parkā ietilpstošajām lauksaimniecībā izmantojamām zemēm ir meliorētas.

Dabas parka lielākās upes ir Klauce (garums 14,9 km), kas ietek Saukas ezerā, un Dūņupe (garums 6,3 km), kas iztek no Saukas ezera un ietek Dienvidsusējā. Dabas parka lielākās ūdenstilpes ir Saukas ezers (712 ha), Lielais Klauces ezers (19,9 ha), Bukūzis (3,6 ha), Aklais ezers jeb Aklis (1,5 ha), kā arī uz Klauces izveidotais mākslīgais uzpludinājums Saukas dzirnavu ezers (9,5 ha).

Saukas ezers ir lielākais ezers Zemgalē un 15. lielākais ezers Latvijā. Ezera vidējais dziļums ir 5,1 m, savukārt maksimālais dziļums ir 9,5 m (skat. 1.8. attēlu). Ezers uzskatāms par eitrofu ezeru. Tā gultni vietām klāj līdz pat 2 m biezs smilšaina sapropeļa slānis. 19. gs 30. gados Dūņupes meliorācijas rezultātā ezera līmenis pazeminājies. Pirms meliorācijas ezera platība esot bijusi apmēram par 50 ha lielāka. Lielais Klauces ezers, lai arī platības ziņā salīdzinoši neliels, ir dabas parka dziļākais ezers (skat. 1.9. attēlu). Ezera vidējais dziļums ir 4,3 m, savukārt dziļākā vieta ezera rietumu daļā sasniedz 22,6 metru dziļumu (sīkāk par dabas parka ezeriem skat. 2.3.2. sadaļā).

1.8. attēls. Saukas ezera morfoloģiskā shēma (www.ezeri.lv)

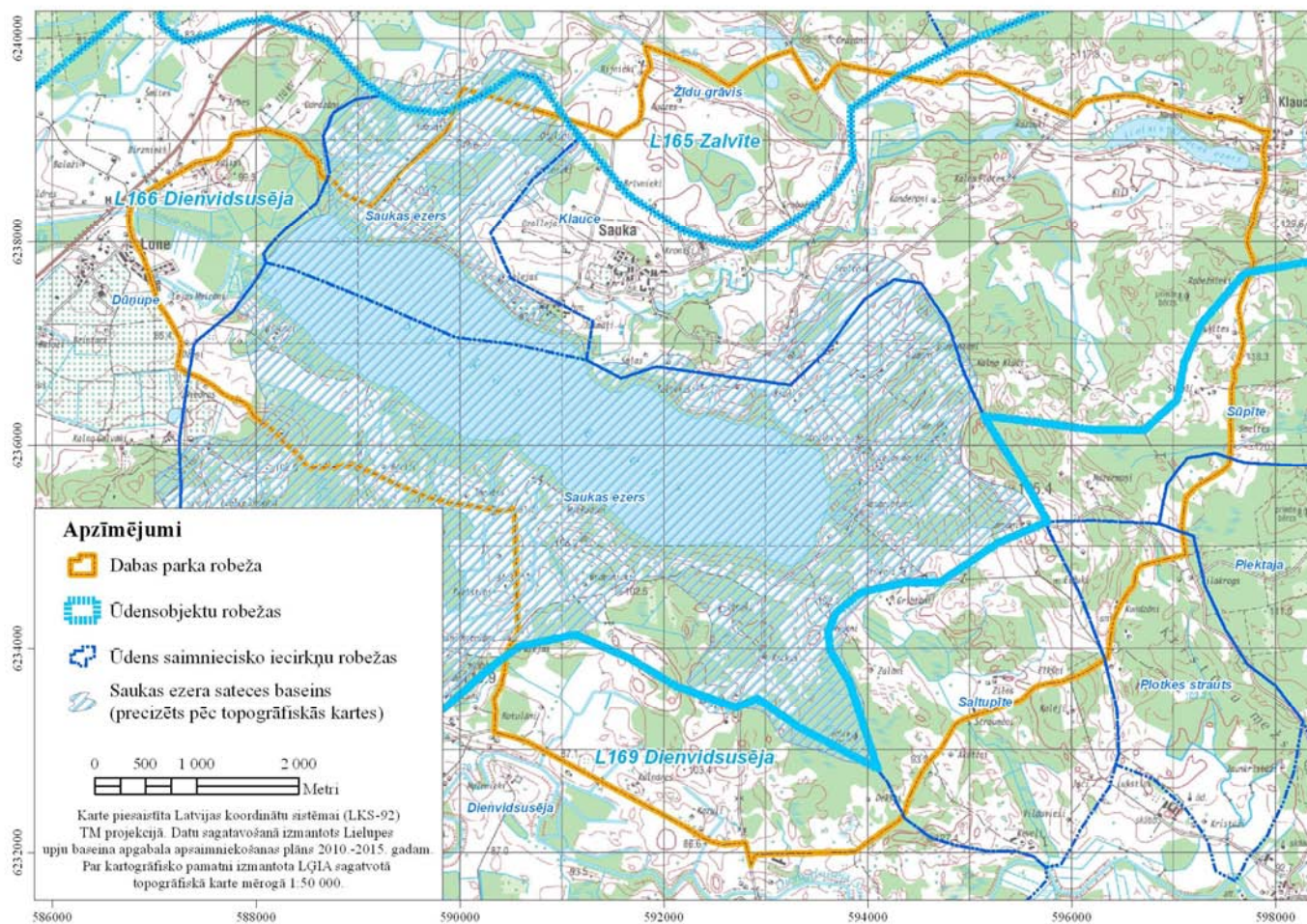

1.9. attēls. Lielā Klauces ezera morfoloģiskā shēma (www.ezeri.lv)

Ūdenstilpju un ūdensteču ūdens kvalitāte vērtējama, pamatā balstoties uz diviem kritērijiem – ķīmiskā un bioloģiskā ūdens kvalitāte. Saukas ezers ir viens no ezeriem, kurā ikgadējo peldūdeņu kvalitātes monitoringu veic Sabiedrības Veselības aģentūra (no 2009.09.01. Veselības inspekcija). No informācijas, kas pieejama par 2005.-2008. gadu, secināms, ka ķīmiskā ūdens kvalitāte ezerā atbilst normatīviem, bet mikrobioloģiskā kvalitāte nav atbildusi normai 2007. gada peldsezonā.

Pamatojoties uz Lielupes upju baseina apgabala apsaimniekošanas plānu 2010. – 2015. gadam, dabas parka ūdensobjektu ekoloģiskā kvalitāte noteikta šādi: laba – Zalvītes ūdens objektam (L165), vidēja – abiem Dienvidsusējas ūdens objektiem (L166, L169), savukārt Saukas ezera (E039) ekoloģiskā kvalitāte novērtēta kā ļoti slikta (ūdensobjektu karti skat. 1.10. attēlā). Plānā norādīts, ka galvenais riska cēlonis Saukas ezera un Dienvidsusējas ūdens objektu kvalitātei ir punktveida avotu piesārņojums jeb neattīrīti vai daļēji attīrīti notekūdeņi, kas radušies saimnieciskās darbības rezultātā. Lai arī pēc peldūdeņu monitoringa rezultātiem un Saukas pagasta padomes veiktā monitoringa (100 m augšpus Lones attīrīšanas iekārtu iepļūdes vietas uz Dūņupes) rezultātiem ezera un no ezera izplūstošā ūdens kvalitāte nav vērtējama kā ļoti slikta, kā 2008. gada 2. oktobra Lielupes baseina apgabala konsultatīvas padomes sēdē uzsver upes baseina apgabala apsaimniekošanas plāna izstrādātāji, ekoloģiskais stāvoklis tiek vērtēts pēc sliktākā rādītāja, kas šajā gadījumā ir paaugstinātais fitoplanktona līmenis. Aplūkojot Saukas ezera ķīmiskās analīzes 2007.-2009. gadam, redzams, ka ne visās paraugu ievākšanas reizēs ezera ūdens kvalitāte bijusi laba (skatīt 1.6. tabulu), taču šādu rādītāju izmaiņu iemesli nav precīzi nosakāmi. Lielupes upju baseina apgabala apsaimniekošanas plānā paredzēts, ka līdz 2015. gadam visos dabas parkā ietilpstošajos ūdens objektos tiks sasniegta laba ūdens kvalitāte. (Lielupes upju baseinu apgabala apsaimniekošanas plāns, 2009.)

notekūdeņus novada Klauces upē, ar kuras ūdeņiem tie nokļūst Saukas ezerā. Šo attīrīšanas iekārtu kvalitatīva darbība ir priekšnoteikums Saukas ezera ūdens tīrībai. Nākotnē būtisku ietekmi uz hidroekosistēmām varētu atstāt apbūves blīvuma palielināšanās, it īpaši tas attiecināms uz apbūvi ap ūdenstilpēm un ūdenstecēm. Aplūkojot šo aspektu pašvaldību teritorijas plānojumos, redzams, ka nav noteikti īpaši nosacījumi ūdens attīrīšanai vai centralizētās attīrīšanas sistēmas veidošanai.

1.10. attēls. Dabas parka „Sauka” hidroloģijas karte

1.3.4. Augsne

Dabas parka teritorijā dominē augsnes uz vidēji smaga morēnas smilšmāla un mālsmilts cilmieža.

Lauksaimniecībā izmantojamās zemēs, galvenokārt tīrumos, dominē velēnu podzolaugnes, velēnu glejaugnes un velēnglejotās augsnes. Šīm augsnēm piemīt potenciāli laba auglība, taču to uzlabošanai ir nepieciešama nosusināšana un mikroorganismu darbības uzlabošana.

Dabas parka mežos dominējošās ir velēnu podzolaugnes un velēnpodzolētās glejotās augsnes, velēnpodzolētās glejaugnes. Reljefa zemākajās vietās un Saukas ezera krastos ir sastopamas zemā purva kūdraugnes ar labu un vidēju kūdras sadalīšanās pakāpi.

Glejaugnes ir veidojušās zem zālājiem, lapkoku un jauktajiem mežiem. Tām ir labi izveidots trūdvielu horizonts un vāji skāba reakcija. Podzolaugnes pārsvarā ir veidojušās zem skujuoku un jauktajiem mežiem uz nabadzīgiem cilmiežiem, dominējot podzolēšanās procesam. Vāji podzolētajām velēnu podzolaugsnēm ir labi izveidots trūdvielu horizonts, to reakcija ir vāji skāba, bet zem dabiskajiem zālājiem un jauktajiem mežiem sastopamajām vidēji podzolētajām augsnēm ir skāba augsnes reakcija. Šīs augsnes dabiskā stāvoklī kultūraugu audzēšanai ir maz piemērotas. Podzolētās glejaugnes ir veidojušās, mitruma sastrēguma apstākļos pārpurvojoties podzolaugsnēm, kad podzelēšanās procesu papildina glejošanās process. Šīm augsnēm ir labi izveidots trūdvielu horizonts, augsnes reakcija ir skāba. Augsnes ir sastopamas galvenokārt reljefa padziļinājumos, kuros ir slikti noteces apstākļi. Tā kā dabas parka teritorija jau sen ir apgūta un lauksaimniecībā izmantota, plašās velēnu podzolaugnes platības ir vidēji un vāji erodētas. (Dabas parka „Sauka” dabas aizsardzības plāns, 2003)

1.4. Aizsargājamās teritorijas sociālās un ekonomiskās situācijas apraksts

1.4.1. Iedzīvotāji, apdzīvotās vietas, nodarbinātība

Dabas parka „Sauka” teritorija, kas šobrīd ietilpst Viesītes novadā, līdz administratīvi teritoriālajai reformai atradās Elkšņu, Rites un Saukas pagastu teritorijā (skat. 1.11. attēlu). Līdz ar to dati par iedzīvotājiem un nodarbinātību sniegti par katru no pagastiem, balstoties uz attiecīgā pagasta teritorijas plānojumā iekļautajiem datiem un Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes mājaslapā pieejamo statistikas informāciju.

Elkšņu pagasta teritorijā 2010. gada pirmajā pusgadā reģistrētais iedzīvotāju skaits ir 598, no tiem 48,5% vīriešu un 51,5% sievietes. Darbspējas vecumā ir 66% iedzīvotāju, pirms darbspējas vecuma – 11%, pēc darbspējas vecuma 23%.

Iedzīvotāju skaits Elkšņu pagasta teritorijā laikā no 2006. gada līdz 2010.gadam samazinājies vidēji par 6%. Nacionālajā sastāvā dominē latvieši (82%), savukārt, 8%

iedzīvotāju ir krievi un 8% – lietuvieši. Vidējais iedzīvotāju blīvums Elkšņu pagastā ir 4,7 cilv./km² (www.pmlp.lv, Elkšņu pagasta teritorijas plānojums, 2009).

Rites pagasta teritorijā 2010. gadā reģistrēti 687 iedzīvotāji, no tiem 59,8% vīriešu un 40,2% sievietes. Darbspējas vecumā ir 66% iedzīvotāju, pirms darbspējas vecuma – 16%, pēc darbspējas vecuma – 18% iedzīvotāju. Laikā no 2006. līdz 2010. gadam iedzīvotāju skaits samazinājies par 3,5%. Vidējais apdzīvotības blīvums ir 7,4 cilv./km² (www.pmlp.lv, Rites pagasta teritorijas plānojums, 2008).

Saukas pagastā 2010. gadā reģistrēts 701 iedzīvotājs, no tiem 49,5% vīriešu un 50,5% sievietes. Darbspējas vecumā ir 62% iedzīvotāju, pirms darbspējas vecuma – 13%, pēc darbspējas vecuma – 25% iedzīvotāju. Laikā no 2006. līdz 2010. gadam iedzīvotāju skaits samazinājies par 7%. Vidējais apdzīvotības blīvums – 7,4 cilv./km² (www.pmlp.lv, Saukas pagasta teritorijas plānojums, 2008).

Kopumā visos dabas parkā ietilpstošajos pagastos raksturīga tendence ir iedzīvotāju skaita samazināšanās, kas pēdējos gados gan kļuvusi mazāk strauja (būtiskākais iedzīvotāju skaita samazinājums bijis līdz 2007. gadam). Raksturīga arī izteikta dzimumu disproporcija vecuma grupā pēc darbspējas (sieviešu skaits var būt pat divreiz lielāks par vīriešu skaitu), kamēr pirms darbspējas vecuma un darbspējas vecumā vīriešu un sievietes skaita atšķirība nav būtiska. Darbspējas vecuma iedzīvotāju skaits laikā no 2006. līdz 2010. gadam svārstās 2-3 procentpunktu robežās un ir 62-66% no kopējā iedzīvotāju skaita. Izteikta iedzīvotāju sastāva novecošanās ir Elkšņu un Saukas pagastā, kur 11-14% iedzīvotāju ir vecumā pirms darbspējas, bet pēc darbspējas vecuma ir 23-25% iedzīvotāju. Rites pagastā šis rādītājs ir labvēlīgāks un attiecīgo vecuma grupu iedzīvotāju skaits līdzīgs, taču kopš 2006. gada notiek iedzīvotāju skaita samazināšanās vecumā pirms darbspējas sasniegšanas.

Laikā no 2008. līdz 2010. gadam gandrīz divkārt pieaudzis reģistrēto bezdarbnieku skaits – Saukas pagasta teritorijā 2010. gadā tas ir 14% no darbspējas vecuma iedzīvotāju skaita, Rites pagastā – 15%, Elkšņu pagastā – 17%.

Dabas parka „Sauka” teritorijā raksturīgs viensētu apdzīvojums, izņemot Saukas, Lones un Klauces ciemus. Saukas ciems pilnībā atrodas dabas parka teritorijā, savukārt, Lones un Klauces ciemi dabas parka teritorijā atrodas tikai daļēji (skat. 1.9. attēlu). Ciemi klasificējami kā vidējciemi – lauku apdzīvotās vietas ar vairāk nekā 100 patstāvīgajiem iedzīvotājiem, kā arī vismaz vienu no sekojošiem infrastruktūras objektiem – vispārīgglītojošo skolu, pastu, medpunktu, pagastmāju, baznīcu (J. Turlajs, G. Miliņš „Latvijas apdzīvotās vietas”). Lones ciems ir vislielākais, ar aptuveni 300 iedzīvotājiem, tajā atrodas gan pagasta pārvalde, pasts un bibliotēka, gan viesu nams. Saukas ciemā atrodas šobrīd slēgtā Saukas arodvidusskola, kā arī Saukas baznīca. Klauces ciems ir vismazākais no dabas parka teritorijā esošajām apdzīvotajām vietām, no infrastruktūras objektiem tajā atrodas feldšeru-vecmāšu punkts. Kopā dabas parka „Sauka” teritorijā ir 108 viensētas (51 Elkšņu pagastā, 47 Saukas pagastā un 10 Rites pagastā).

Galvenās uzņēmējdarbības nozares dabas parka „Sauka” teritorijā ir lauksaimniecība un tūrisms. Nereti zemnieku saimniecībās tiek attīstītas vairākas nozares, piemēram, lauksaimniecība un tūrisma pakalpojumi (z/s „Zīlāni”) vai mežsaimniecība un

lauksaimniecība (z/s „Sīpoli”). Dabas parka teritorijā 6 vietās tiek piedāvātas naktsmītnes (Saukas „Mācītājmuiža”, „Krogs pie Viktora”, lauku māja „Bincāni”, „Dzelmes”, „Ezera Gravāni” un „Ielejas”), pieejamas telšu vietas un laivu nomas pie Saukas ezera un Klauces ezera. Līdz šim izveidotā tūrisma infrastruktūra (velosipēdu ceļš, skatu tornis, tematiskās takas, tūrisma informācijas punkti, kā arī informatīvie bukleti par tūrisma objektiem dabas parkā) ir priekšnosacījums turpmākajai tūrisma attīstībai dabas parka „Sauka” teritorijā.

Neskaitot lauksaimniecības un tūrisma pakalpojumu uzņēmumus, darba vietas dabas parka teritorijā dzīvojošajiem nodrošina arī pašvaldības iestādes un privātuzņēmumi ārpus dabas parka teritorijas, piemēram Viesītē, Elkšņos, kā arī 40 km attāļajā Jēkabpilī.

1.4.2. Pašreizējā un paredzamā antropogēnā slodze uz aizsargājamo teritoriju

Šobrīd galvenās antropogēnās ietekmes dabas parkā „Sauka” skar tā centrālo objektu – Saukas ezeru. Reljefa īpatnību un 20. gs. izveidotās meliorācijas sistēmas dēļ Saukas ezerā ieplūst ūdeņi no plašas apkārtējās teritorijas, lielākoties lauksaimniecības zemēm. Lai arī lauksaimnieciskā darbība pēdējās divās desmitgadēs kļuvusi mazāk intensīva, Saukas ezerā ievadīto biogēno elementu ietekmē joprojām turpinās tā eutrofikācijas process. Papildus biogēno elementu pieplūdi rada ezera sateces baseinā izveidojušās baltalkšņu audzes (aizaugušās lauksaimniecības zemes), no kurām meliorācijas sistēma ienes ezerā organiskās vielas. Tā kā teritorijas plānojumā paredzētas apbūves teritorijas gan pie Saukas ezera, gan arī pie Klauces ezera (kur jau šobrīd nav atrisināts notekūdeņu attīrīšanas un novadīšanas jautājums no dzīvojamajām mājām), paredzams, ka notekūdeņu slodze uz Saukas ezeru var pieaugt, ja netiks veikti pasākumi to efektīvai attīrīšanai. Saukas ezers kā centrālais tūristu (galvenokārt makšķernieku) piesaistes objekts ir pakļauts arī antropogēnajai slodzei, ko rada rekreācija – atpūtnieku pārvietošanās gar ezera krastiem, atkritumu atstāšana, traucējumi ezera piekrastes biotopiem. Saskaņā ar „Saukas dabas parka biedrības” sniegto informāciju, 2009. gadā dabas parku apmeklēja 11 000 atpūtnieku, tai skaitā 8000 makšķernieku. Tā kā paredzams, ka nākotnē tūristu plūsma varētu pieaugt, ir nepieciešams veikt pasākumus antropogēnās slodzes mazināšanai – infrastruktūras izveide, kas novirza cilvēku plūsmas no aizsargājamiem biotopiem un dabiskā stāvoklī saglabājamajiem ezera piekrastes posmiem, atkritumu savākšana un izvešana, notekūdeņu savākšana un attīrīšana no ezera apkārtnē izvietotajām ēkām.

Saukas ezerā notiek licencētā makšķerēšana un tiek atjaunoti zivju krājumi, ielaižot makšķerēšanai vērtīgo zivju (līdaku, zandartu) mazuļus. Ezera zivju sastāvs uzskatāms par cilvēka ietekmētu, turpmākajai zivju krājumu atjaunošanai nepieciešams veikt zivju sastāva kontrolzveju un attiecīgi plānot zivju resursu apsaimniekošanu.

Vērtējot dabas parka teritorijas vēsturisko attīstību un perspektīvo dinamiku, jāpiezīmē, ka antropogēnajiem faktoriem teritorijas izveidē ir bijusi liela nozīme. Patlaban esošā ainavas struktūra tiek uzturēta galvenokārt pateicoties cilvēku saimnieciskajai darbībai. Kā antropogēnās ietekmes veids, kas veicina teritorijas ainavas un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu, minama ekstensīvā lauksaimnieciskā darbība. Tai samazinoties, atsevišķas dabas parka teritorijas pastiprināti aizaug ar sekundārām mežaudzēm, pārsvarā baltalkšņiem. Lai novērstu ainavas degradēšanos un lauksaimniecības teritoriju, it sevišķi pļavu, aizaugšanu, nepieciešams stimulēt lauksaimniecisko darbību, it īpaši bioloģisko lauksaimniecību un lopkopību. Bioloģiski audzētu produktu iegādes iespējas ir arī papildus piesaistes faktors teritorijas apmeklētājiem. Ņemot vērā sociālekonomiskās tendences, prognozējams, ka lauksaimnieciskā darbība teritorijā arī turpmāk saglabāsies esošajā līmenī, savukārt antropogēnās slodzes pieaugums sagaidāms tieši Saukas un Klauces ezeru tuvākajā apkārtnē, kur tas būs saistīts ar rekreācijas un tūrisma aktivitātēm.

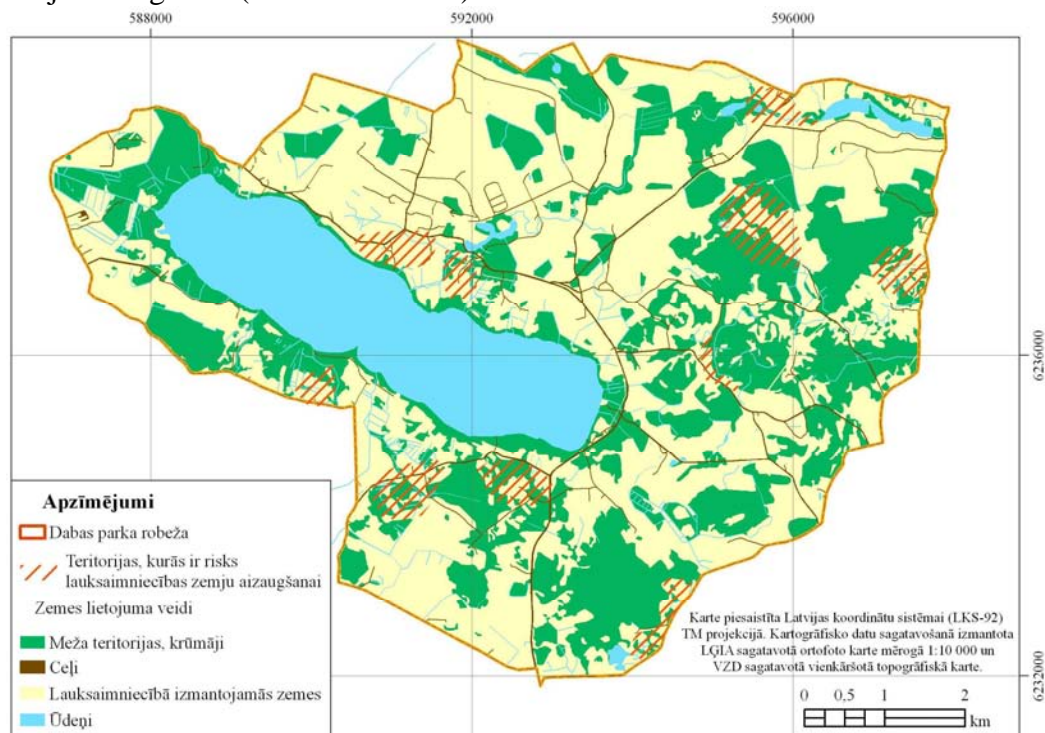
1.4.3. Aizsargājamās teritorijas izmantošanas veidi

1.4.3.1. Lauksaimniecība

Dabas parka teritorija vēsturiski attīstījusies kā lauksaimnieciskā teritorija. 20 gadsimta sākumā meži aizņēmuši salīdzinoši niecīgas platības un praktiski visa zeme tika izmantota zemkopībai un lopkopībai. Jau tajā laikā dabas parka lauksaimniecības zemes tika meliorētas to auglības uzlabošanai.

Pēc Latvijas PSR izveidošanas un lauksaimnieciskās kolektīvizācijas dabas parkā samazinājās ekstensīvi izmantoto lauksaimniecības zemju platība, tām aizaugot ar mežiem, bet palielinājās intensīvi izmantoto lauku bloku īpatsvars. Tika turpināta vērtīgāko lauksaimniecības zemju meliorācija. Nozīmīgi lopkopības kompleksi dabas parka teritorijā netika būvēti un lauksaimniecības zemes pamatā izmantotas kā tīrumi, pļavas un ganības. Pēc padomju lauksaimniecības sistēmas sabrukuma lauksaimniecības intensitāte dabas parkā samazinājās vēl vairāk.

Šobrīd dabas parka lauksaimniecības zemes tiek izmantotas gan lopkopībai (ganības un pļavas), gan zemkopībai. Teritorijas, kuru īpašnieki pēc īpašumtiesību atgūšanas nenodarbojas ar lauksaimniecisko darbību, kā arī mazākie un lauksaimnieciski mazvērtīgākie lauku bloki aizaug ar krūmiem un kokiem, dabiskā ceļā transformējoties par mežu zemēm. Tā rezultātā pēdējo 20 gadu laikā dabas parka teritorijā būtiski palielinājušās mežu un topošo mežu platības. Būtisks faktors, kas stimulē apsaimniekot lauksaimniecībā izmantojamās teritorijas, ir Lauku atbalsta dienesta (LAD) administrētie platību maksājumi. Vienlaikus pēc datiem par platībām, kas nav pieteiktas maksājumiem, var identificēt riska teritorijas lauksaimniecības zemju aizaugšanai (skat. 1.12. attēlu).

1.12. attēls. Teritorijas, kurās ir palielināts risks lauksaimniecības zemju aizaugšanai

Nozīmīgas platības dabas parka teritorijā aizņem augļu dārzi, jo kolhozs „Lone” savulaik specializējās augļkopībā. Atsevišķas saimniecības dabas parka teritorijā joprojām nodarbojas ar šo lauksaimniecības nozari.

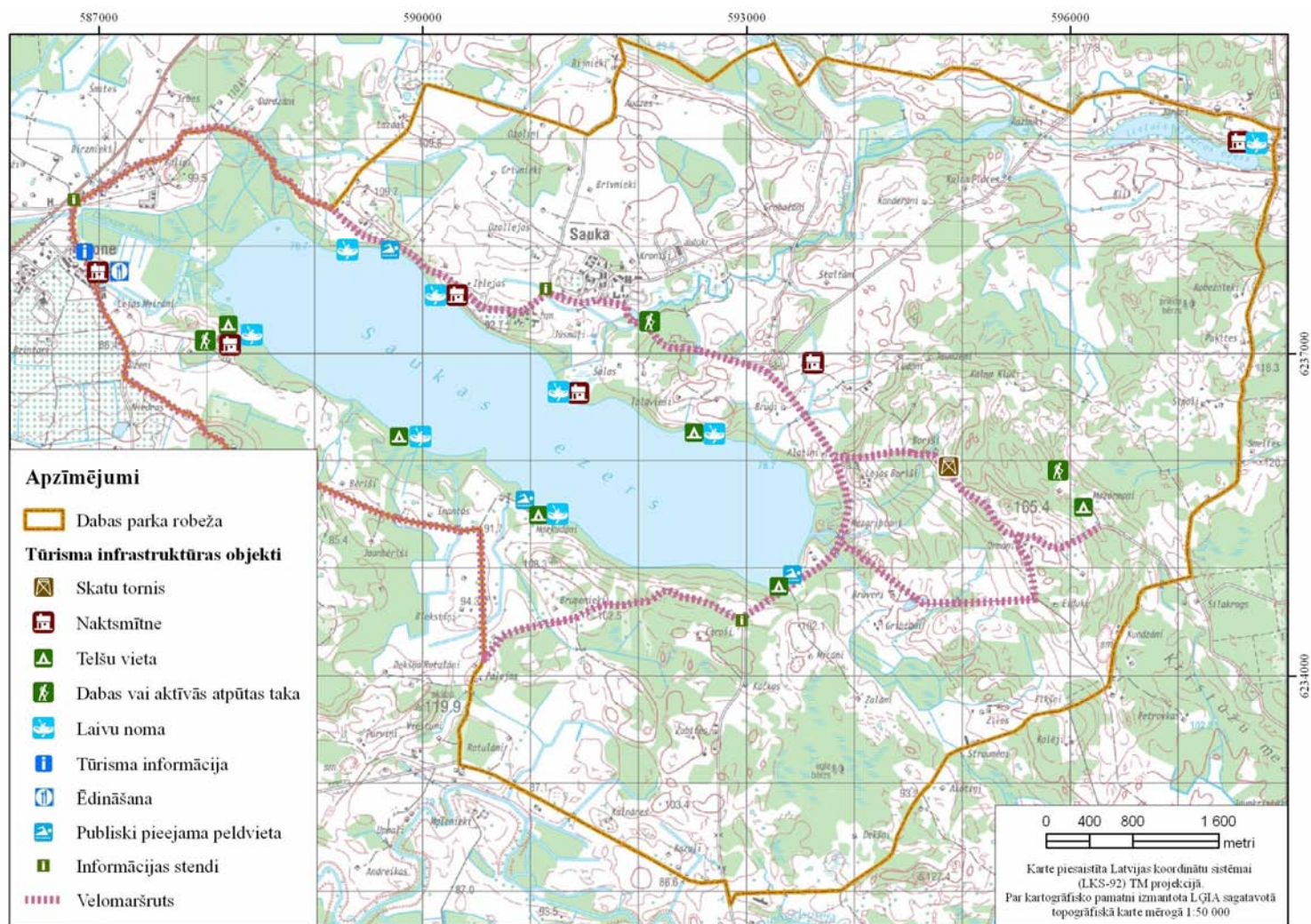
1.4.3.2. Tūrisms

Viena no galvenajām ekonomikas nozarēm dabas parkā „Sauka” ir tūrisms. Tūrisma attīstības priekšnosacījumi ir dabas parka ainaviskās vērtības, Saukas ezers kā pievilcīga vieta makšķerēšanai, kā arī dabas parka teritorijā attīstītā tūrisma infrastruktūra un piedāvātie pakalpojumi. Tūrisma un rekreācijas infrastruktūras izveidē un uzturēšanā, kā arī pakalpojumu attīstībā nozīmīgu ieguldījumu devusi “Saukas dabas parka biedrība”.

Dabas parka teritorijā izveidotas 6 naktsmītņu vietas, pārsvarā netālu no Saukas ezera („Krogs pie Viktora”, „Bincāni”, „Ielejas”, „Ezera Gravāni”), viena naktsmītne ir Saukas ciemā („Saukas mācītājmuiža”) un pie Klauces ezera („Dzelmes”). Saukas ezera krastos ir vairākas publiski pieejamas peldvietas („Jaunsauka”, „Ezera gals”, „Pie transformatora”), savukārt, privātuzņēmēji piedāvā telšu vietas un laivu nomu (7 laivu bāzes pie Saukas ezera un viena pie Klauces ezera), kas ir būtisks nosacījums makšķernieku piesaistei (skat. 1.4.3.3. sadaļu).

Dabas parka teritorijā un tā tuvumā esošās zemnieku saimniecības piedāvā arī iegādāties pašu audzētos produktus – dažādus augļus un dārzeņus, kā arī kazas piena produktus.

Būtisks nosacījums tūristu piesaistei ir apskates objekti un aktīvās atpūtas iespējas. Dabas parkā „Sauka” ir gan skatu vietas (Ormaņkalns un Līgo kalns), no kurām iespējams pārskatīt dabas parka teritoriju, gan kultūrvēsturiskie objekti (Saukas luterāņu baznīca, Revolucionāru akmens, Saukas mācītājmuiža, komponista Arvīda Žilinska dzimtās mājas „Lejas Arendzāni” un fotogrāfijas pamatlicēja Latvijā – Mārtiņa Buclera – piemiņas istaba Saukas pagastmājā). Saukas dabas parka biedrība kopā ar brīvprātīgajiem darba veicējiem un uzņēmējiem izveidojuši arī vairākas takas – „Velniņu taku” Bincānos ar koka skulptūrām (pie šīm mājām ierīkots arī trošu nobrauciens), Tāļivalža gravas taku netālu no Mazormaņu mājām un dabas taku „Krēslas stundā” Saukas ciemā pie Dzirnauvu dīķa. Teritorijā izveidots marķēts velomaršruts apkārt Saukas ezeram un tiek piedāvāta velosipēdu noma. Lones un Saukas ciemā ir tūrisma informācijas punkti un iespējas piekļūt internetam (skat. 1.13. attēlu).

1.13. attēls. Tūrisma infrastruktūras objekti dabas parkā „Sauka”

1.4.3.3. Zveja un makšķerēšana

Viens no svarīgākajiem faktoriem tūrisma un rekreācijas attīstībai dabas parka teritorijā ir Saukas ezers un tā zivju resursi. Līdz 2007. gadam Saukas ezerā bija atļauta rūpnieciskā zveja, šobrīd ezerā atļauta tikai licencētā makšķerēšana. Rūpnieciskās zvejas dati Saukas ezerā pieejami par periodu no 1952.g. līdz 2007.g., dati par lomiem makšķerēšanā pieejami laika periodā no 2006.g. līdz 2009.g., kad tos ir vācis makšķerēšanas organizētājs – „Saukas dabas parka biedrība”. Tā kā no izsniegto licenču skaita aizpildītas un iesniegtas makšķerēšanas organizētājiem tiek aptuveni 10%, aprēķini par zivju lomiem tiek veikti, izmantojot šos datus un attiecinot tos uz izsniegto licenču skaitu.

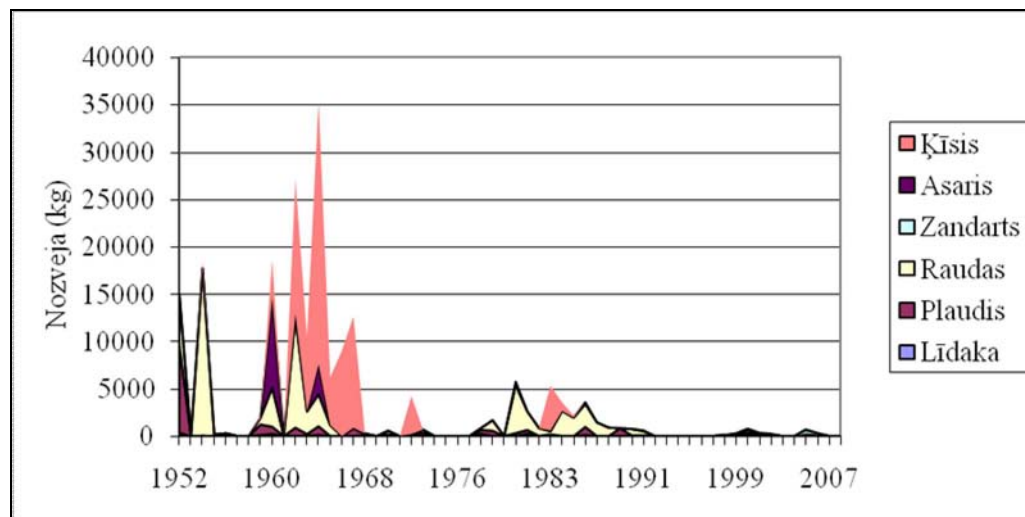
Saukas ezerā veikta 9 zivju sugu ielaišana (skat. 1.7. tabulu). Karpa un sudrabkarūsa mūsdienu izpratnē uzskatāmas par invazīvām zivju sugām, taču zivsaimniecības praksē šo sugu ielaišana tiek veikta ļoti plaši, to neaizliedz arī ES normatīvie dokumenti. No vietējām zivju sugām veiksmīgi aklimatizēts zandarts, ielaists arī sams. Zandarta nozvejas dati liecina, ka tā ielaišana veikta arī agrāk, jo zvejas statistikā tie parādās jau no 1999.g.

1.7. tabula. Zivju ielaišana Saukas ezerā

Zivju suga	Ielaišanas gads	Ielaisto zivju daudzums	Ielaisto zivju vecums
Karpa	1961	106 000	1 gads
Līdaka	1978, 2003, 2004, 2009	438 960	kāpuri
Līdaka	2007, 2008, 2009	51 000	vienvasaras
Līnis	2003	600	dažādi
Plaudis	1955, 1967	25 812	dažādi
Plaudis	2005, 2007, 2009	97 000	
Sams	2007	680	
Sudrabkarūsa	1959	100 000	vienvasaras
Zandarts	2004, 2007, 2008, 2009	95 000	vienvasaras
Zutis	1967	294 000	stikla zuši

Labi rezultāti ezerā bijuši zušu ielaišanai, kas veikta, lai iegūtu maksimālu zušu produkciju. Zuša zveja tiek veikta no ezera iztekošajā Dūņupē ar murdu-zušķērāju. Zuši ezerā zvejoti vairāk kā 30 gadus. Pašlaik to daudzums būtiski samazinājies, jo jauna zušu ielaišana nav veikta, ņemot vērā uz Dienvidsusējas upes izveidoto mazo hidroelektrostaciju radītos traucējumus zušu migrācijai.

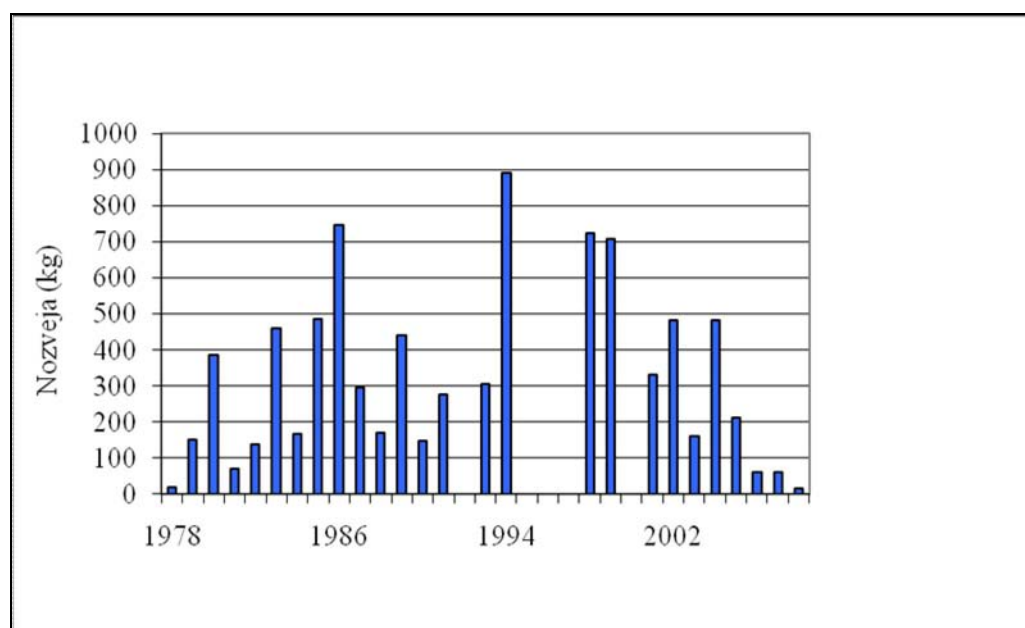
Rūpnieciskā zveja Saukas ezerā veikta neregulāri laikā no 1952. līdz 2007. gadam (skat. 1.14. attēlu). Spriežot pēc nozvejas statistikas datiem, lielāko nozvejas daļu 60. gados veidojis ķīsis. 70. un 80. gados nozvejā dominēja raudas un plauži. Sākot ar 1990. gadu, zveja vairāku gadu laikā nav veikta vai arī nav tikusi reģistrēta. Laikā no 1998. g. zveja veikta nelielā apjomā, kopnozveja nav pārsniegusi 1 tonnu zivju gadā.

1.14. attēls. Rūpnieciskā zveja Saukas ezerā

Kopumā laikā no 1968. g. Saukas ezera zivsaimnieciskā produkcija bijusi ļoti zema, tā nav pārsniegusi 8 kg zivju no hektāra. Tas liecina, ka ezera zivju resursi (izņemot zuša zveju) faktiski tikuši izmantoti tikai makšķerēšanā.

Zuša zveja Saukas ezerā uzsākta 1978. g., t.i., 11 gadus pēc stikla zušu ielaišanas. Maksimālā to nozveja novērota 1994. g., pašlaik tā ir nenozīmīga, 10-20 kg zušu gadā (skat. 1.15. attēlu).

1.15. attēls. Zuša rūpnieciskā zveja Saukas ezera iztekā Dūņupē

Saukas ezerā saskaņā ar 14.10.2003. MK noteikumiem Nr. 574 “Licencētās amatierzvejas – makšķerēšanas kārtība”, 10.01.2006 MK noteikumiem Nr.31 „Makšķerēšanas noteikumi” un 06.03.2008 „Ūdenstilpes nomas līgumu” Nr. 04.3-4/42, kā arī 1998.gadā apstiprinātajiem “Saukas ezera zivsaimnieciskās ekspluatācijas noteikumiem”, kopš 2006. gada tiek organizēta licencētā makšķerēšana. Licencētās makšķerēšanas kārtība apstiprināta ar Saukas pagasta padomes saistošajiem

noteikumiem Nr. 3 „Licencētās makšķerēšanas nolikums” (Nr. 2-511/6). Licencēto makšķerēšanu organizē Saukas dabas parka biedrība, kura atbild arī par licenču tirgošanā iegūto līdzekļu izlietojumu. Atbilstoši licencētās makšķerēšanas nolikumam, 20% līdzekļu tiek novirzīti valsts budžetā, savukārt, 80% līdzekļu paliek organizētāja rīcībā, lai nodrošinātu zivju resursu aizsardzību, zivju krājumu pavairošanu, licencētās makšķerēšanas organizēšanu un teritorijas labiekārtošanu; šie līdzekļi obligāti jāiztērē minētajiem mērķiem. Licences tiek pārdotas vismaz 8 tirdzniecības vietās – Lonē, Saukā, Neretā, Viesītē, kā arī pie ezera esošajās laivu bāzēs.

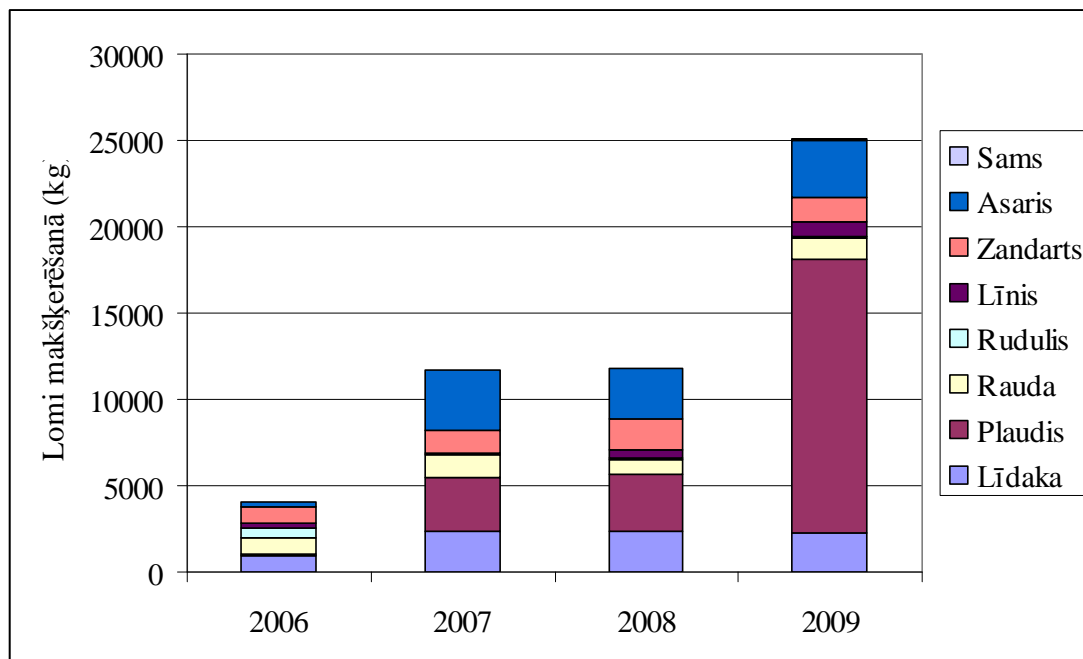
Makšķerēšana Saukas ezerā notiek saskaņā ar Ministru kabineta 2006.gada 10.janvāra noteikumiem Nr. 31 “Makšķerēšanas noteikumi”, papildus ievērojot šādus nosacījumus:

- makšķerēt, spiningot un velcēt atļauts no laivām no 1. maija līdz 31.maijam;
- makšķerēt, spiningot un velcēt drīkst tikai ar Saukas dabas parka bāzu laivām un ezeram piegulošo zemju īpašnieku īpašumā esošajām laivām, kas reģistrētas Saukas dabas parka vietējā laivu reģistrā;
- makšķerēt, spiningot un velcēt drīkst no airu laivām un airu laivām, kas aprīkotas ar elektromotoru vai iekšdedzes dzinēju līdz 5 zirgspēkiem.

Saskaņā ar 22.12.2009. MK noteikumiem Nr. 1489 „Makšķerēšanas noteikumi”, Latvijā no laivas makšķerēt atļauts no 1. maija, tāpēc Saukas ezera licencētajā makšķerēšanā paredzētais ierobežojums makšķerēšanai no 1. maija līdz 31. maijam vairāk ir ekonomiska rakstura.

Pieejami vairāki makšķerēšanas licenču veidi – vienas dienas licence (Ls 3), gada licence (Ls 40), bezmaksas gada licence, gada licence ar 50% atlaidi, maija mēneša licence makšķerēšanai un spiningošanai no laivas diennakts gaišajā laikā (Ls 20) un maija mēneša dienas licence makšķerēšanai un spiningošanai no laivas diennakts gaišajā laikā (Ls 6). Kopējais licenču skaits nedrīkst pārsniegt 150 licences diennaktī atklāta ūdens sezonā un 300 licences diennaktī zemledus makšķerēšanas sezonā. Bezmaksas gada licences (tās nedod tiesības makšķerēt maija mēnesī) paredzēts piešķirt 1. un 2. grupas invalīdiem, politiski represētajām personām, bērniem līdz 16 gadiem, personām, kas vecākas par 65 gadiem, kā arī makšķerniekiem, Saukas dabas parka biedrības biedriem saskaņā ar Saukas dabas parka biedrības valdes lēmumu (kopā ne vairāk kā 50 licences gadā). Licences ar 50% atlaidi paredzētas Saukas ezera piekrastes zemju īpašniekiem un viņu pirmās pakāpes radiniekiem, kuru deklarētā dzīves vieta ir Saukas, Elkšņu un Rites pašvaldībās (ne vairāk kā 30 licences gadā) un minēto pašvaldību maznodrošinātajiem iedzīvotājiem (saskaņā ar pašvaldības lēmumu, ne vairāk kā 15 licences gadā).

Saskaņā ar makšķerēšanas organizētāju iesniegtajiem datiem, lomi makšķerēšanā pieauguši no 4 tonnām 2006. g. līdz 25 tonnām 2009. g. (skat. 1.16. attēlu). Lomos pārstāvētas 8 sugu zivis, vislielāko īpatsvaru makšķerēšanas lomos (84%) veido plaudis un asaris (skat. 1.8. tabulu).

1.16. attēls. Lomu sastāvs makšķerēšanā Saukas ezerā

1.8. tabula. Procentuālais lomu sastāvs makšķerēšanā

Gads	Līdaka	Plaudis	Rauda	Rudulis	Līnis	Zandarts	Asaris	Sams
2006	23,5	2,9	23,0	13,2	7,0	23,1	7,4	0,0
2007	20,0	27,1	11,0	1,0	0,0	11,2	29,7	0,0
2008	19,7	28,0	7,8	0,8	3,9	14,9	24,9	0,0
2009	9,0	63,3	4,9	0,4	3,3	5,8	12,9	0,4

Pieaudzis arī realizēto makšķerēšanas licenču skaits – 2006. g. tika realizētas 1966 makšķerēšanas licences, savukārt, 2009.g. to skaits bija 6766. Pieaudzis ir arī uz vienu makšķerēšanas licenci iegūtais zivju daudzums.

1.9. tabula. Saukas ezerā realizēto makšķerēšanas licenču skaits

Gads	Realizēto makšķerēšanas licenču skaits	Uz 1 licenci noķertais zivju daudzums (kg)
2006	1966	1,6
2007	6176	1,5
2008	5422	1,7
2009	6776	3,4

1998. g. Saukas ezeram izstrādāti zivsaimnieciskās ekspluatācijas noteikumi, kurā veikta zivju krājumu novērtēšana un izstrādātas rekomendācijas zivju mākslīgai atražošanai.

1.4.3.4. Mežsaimniecība

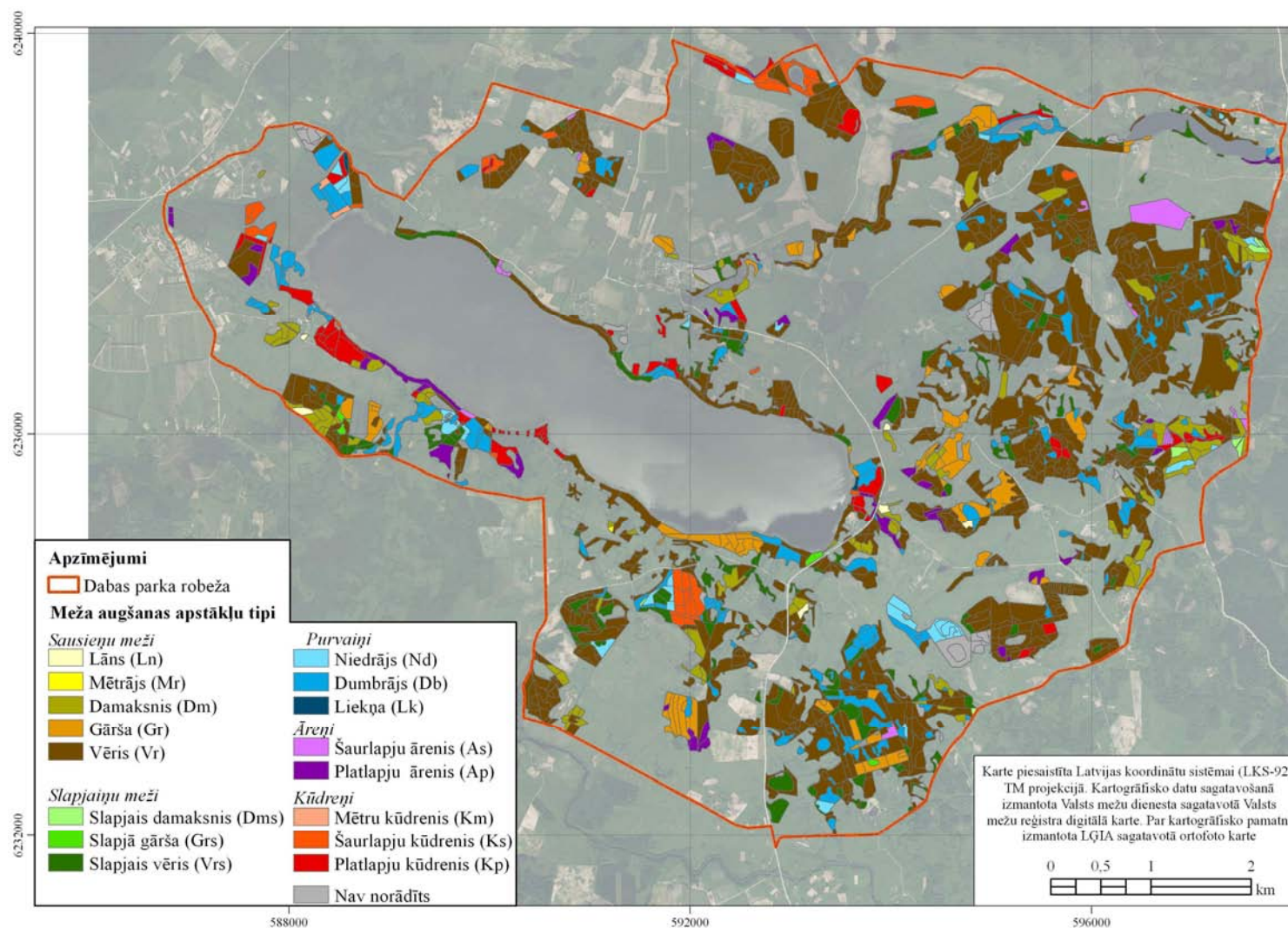
Pēc Latvijas Ģeotelpiskās Informācijas aģentūras sagatavoto topogrāfisko karšu datiem ~32% (1791 ha) dabas parka “Sauka” teritorijas aizņem mežu zemes, kas ietver mežus, jaunaudzes un izcirtumus. Savukārt Valsts meža reģistra datu bāzē atrodama informācija par mežiem 1656 ha platībā. Aptuveni 1410 ha pieder privātpersonām, 193 ha – juridiskām personām un 53 ha – pašvaldībai.

Dabas parkā “Sauka” sastopamās mežaudzes pēc augšanas apstākļu tipa ir ļoti dažādas (skat 1.10. tabulu un 1.17. attēlu). To nosaka gan dabas parka teritorijas ģeoloģiskā uzbūve un augšņu īpašības, gan reljefa saposmums.

1.10. tabula. Dabas parkā “Sauka” sastopamie meža augšanas apstākļu tipi

Augšanas apstākļu tips	Nogabalu skaits	Platība (ha)	Platība (%)
Sausieņu meži	1134	1152	69,6%
<i>Mētrājs (Mr)</i>	1	0,2	0,0%
<i>Lāns (Ln)</i>	6	4,4	0,3%
<i>Danaksnis (Dm)</i>	129	101,2	6,1%
<i>Vēris (Vr)</i>	913	953,3	57,6%
<i>Gārša (Gr)</i>	85	93,2	5,6%
Slapjainu meži	175	117	7,1%
<i>Slapjais damaksnis (Dms)</i>	9	5,3	0,3%
<i>Slapjais vēris (Vrs)</i>	162	108,7	6,6%
<i>Slapjā gārša (Grs)</i>	4	3,2	0,2%
Purvaini	235	178	10,8%
<i>Niedrājs (Nd)</i>	29	31,0	1,9%
<i>Dumbrājs (Db)</i>	204	145,7	8,8%
<i>Liekņa (Lk)</i>	2	1,3	0,1%
Āreņi	66	64	1,9%
<i>Šaurlapju ārenis (As)</i>	16	19,6	1,2%
<i>Platlapju ārenis (Ap)</i>	50	44,2	2,7%
Kūdreņi	162	144	8,7%
<i>Mētru kūdrenis (Km)</i>	2	1,7	0,1%
<i>Šaurlapju kūdrenis (Ks)</i>	39	40,1	2,4%
<i>Platlapju kūdrenis (Kp)</i>	67	63,9	3,9%
Nav norādīts	54	38,5	2,3%

Lielāko daļu dabas parka meža platību aizņem sausieņu meži, kas parasti novietoti pauguru virsotnēs un nogāzēs. Savukārt reljefa pazeminājumus aizņem dabiski mitrie meži vai susinātie meži. Pēc platības nozīmīgākais mežu augšanas apstākļu tips dabas parka teritorijā ir vēris, kas aizņem vairāk nekā 57% no visiem dabas parka mežiem

1.17. attēls. Mežu augšanas apstākļu tipi dabas parkā “Sauka”

Aplūkojot mežaudzes pēc to valdošās sugas redzams, ka gandrīz pusi no dabas parka mežiem aizņem audzes, kurās dominējošā suga ir baltalksnis (skatīt 1.11. tabulu un 1.18 attēlu).

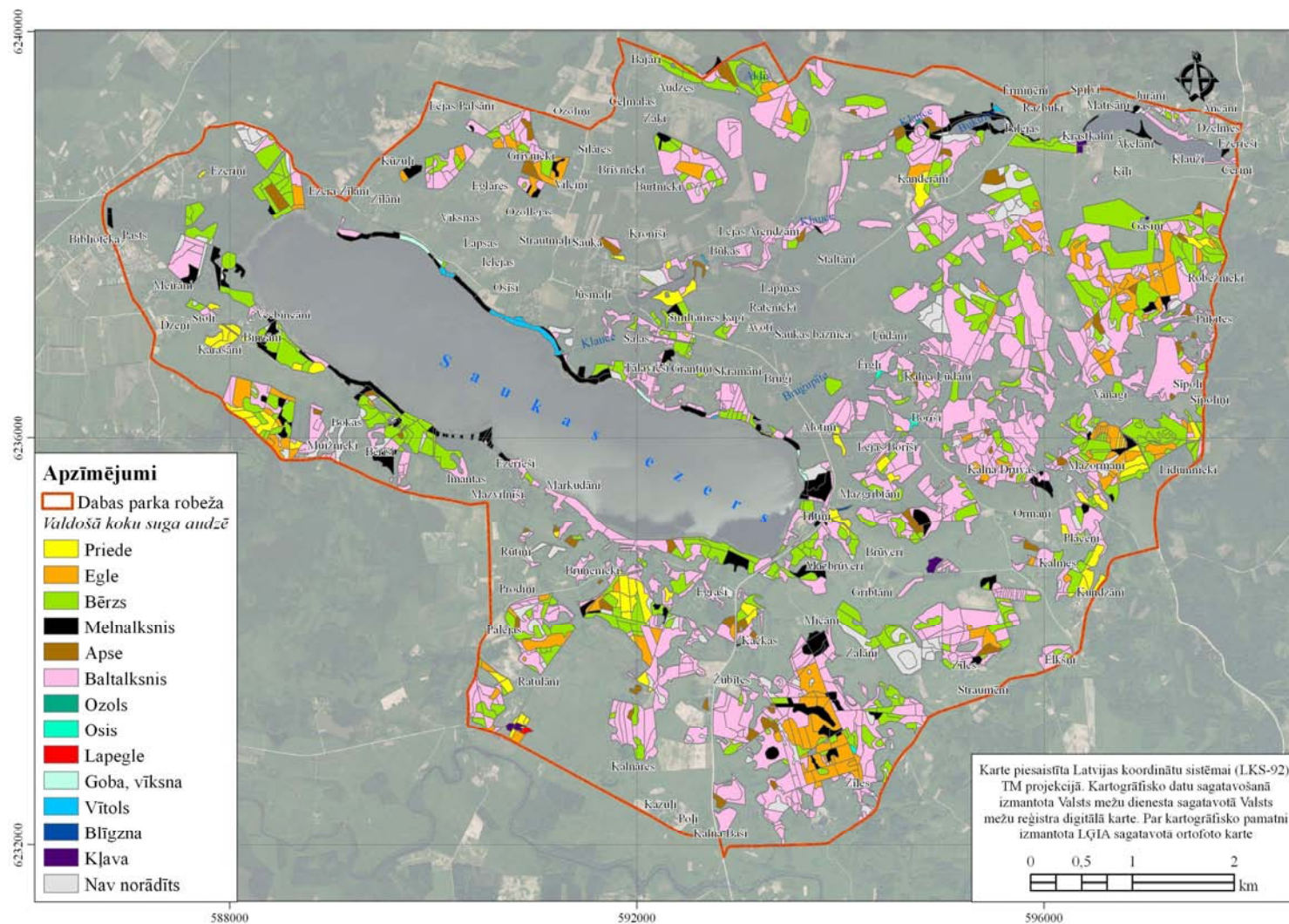
1.11. tabula. Mežaudžu iedalījums pēc valdošās sugas dabas parkā “Sauka”

Valdošā suga	Nogabalu skaits	Platība (ha)	Platība %
Priede	72	63,2	3,8%
Egle	131	138,8	8,4%
Bērzs	391	383,5	23,2%
Melnalksnis	126	100,5	6,1%
Apse	63	42,5	2,6%
Baltalksnis	776	798,8	48,2%
Ozols	1	0,2	0,0%
Osis	3	1,9	0,1%
Lapegle	1	0,6	0,0%
Goba, Vīksna	4	3,4	0,2%
Vītols	8	5,7	0,3%
Blīgzna	1	0,3	0,0%
Kļava	8	3,8	0,2%
Nav norādīta	187	112,6	6,8%

Vērtējot audzes pēc sugu sastāva, dabas parkā dominē mazvērtīgas audzes, jo vērtīgāko koku sugu – priedes, egles, bērza un cieto lapu koku, dominantes audzes veido vien nepilnus 36 procentus no kopējās audžu platības.

Mežaudžu sugu sastāvs liecina par to, ka mežaudzes dabas parkā veidojušās galvenokārt uz bijušajām lauksaimniecības zemēm, tām aizaugot. Par to liecina primāro mežaudzes veidojošo sugu dominante pār šādos augšanas apstākļos tipiskajām sukcesijas stadijas sugām – egli un priedi.

No mežsaimnieciskā viedokļa šādas mazvērtīgas audzes būtu kopjamas, samazinot tajās primāro sugu piemirstojumu un ļaujot straujāk attīstīties mērķsugām.

1.18. attēls. Mežaudzes pēc to valdošās sugas dabas parkā “Sauka”

Analizējot mežaudzes pēc to vecuma struktūras redzams, ka dabas parkā apmēram puse no audzēm sasniegušas pieaugušas vai pāraugušas audzes vecumu (skatīt 1.12. tabulu un 1.19. attēlu).

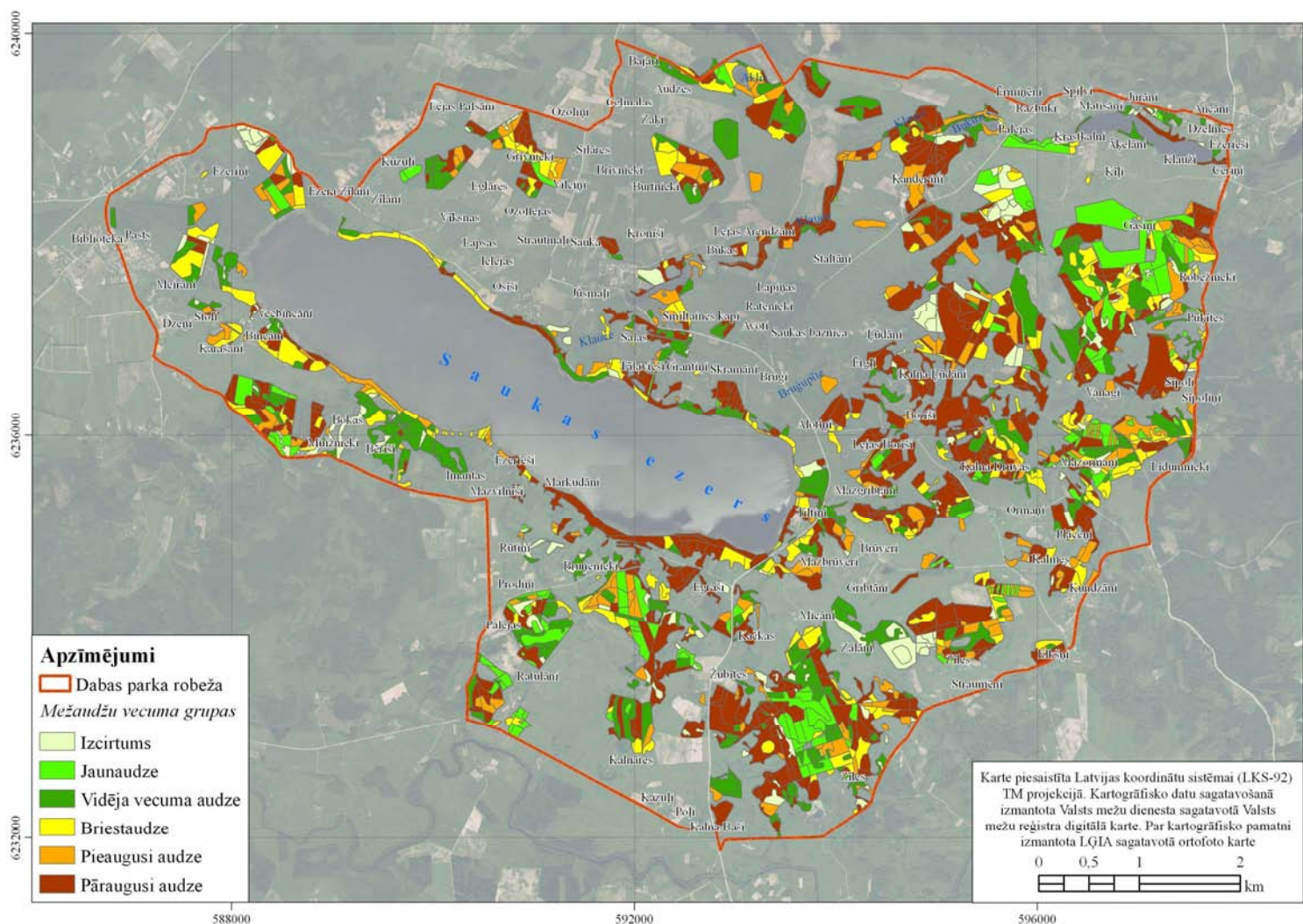
1.12. tabula. Mežaudžu iedalījums pēc vecuma struktūras dabas parkā “Sauka”

Vecuma grupas kods	Vecuma grupa	Nogabalu skaits	Platība (ha)	Platība (%)
0	Izcirtums	189	115,6	7,0%
1	Jaunaudze	156	168,0	10,1%
2	Vidēja vecuma audze	407	324,2	19,6%
3	Briestaudze	260	219,3	13,2%
4	Pieaugusi audze	232	190,1	11,5%
5	Pāraugusi audze	528	638,7	38,6%

Lai arī audžu vecuma struktūra no ekoloģiskā viedokļa izskatās laba, tā jāsaista kopā ar audzi veidojošajām valdošajām sugām, jo lielāko daļu pieaugušo un pāraugušo audžu veido baltalkšņa meži, kuriem noteikts daudz zemāks vecuma sliekšnis, nekā priedei vai eglei.

Šķietami nozīmīgas platības dabas parkā aizņem izcirtumi, kas nesakrīt ar informāciju par zemes lietojumu, tomēr ~1/3 no šīm platībām Valsts meža reģistra datu bāzē nav norādīts ne augšanas apstākļu tips, ne valdošā suga – visticamāk, šiem nogabaliem nav veikta mežaudžu inventarizācija vai arī informācija nav ievadīta datu bāzē.

Salīdzinot ar pārējās valsts teritorijas vidējiem rādītājiem redzams, ka aktīva mežsaimnieciskā darbība tās klasiskajā izpratnē – kailcirte kā pamata cirtes veids – dabas parkā “Sauka” nenotiek. To ierobežo MK izdotie “Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi”. Lai arī citos gadījumos mežaudzes īpaši aizsargājamās dabas teritorijās jācenšas saglabāt neskartas, dabas parka „Sauka” atsevišķās teritorijās būtu vēlami mežsaimnieciskās darbības atvieglojumi, salīdzinājumā ar vispārējiem izmantošanas noteikumiem. Būtu nepieciešama lielas daļas baltalkšņu audžu kopšana, ļaujot sekmīgi attīstīties vērtīgākām koku sugām, vai pat atsevišķās vietās to nociršana, kur audžu II stāvs šobrīd nav spējīgs kvalitatīvi attīstīties arī pēc audzes retināšanas. Šie pasākumi katrā audzē būtu vērtējami atsevišķi un nākotnē tie viennozīmīgi uzlabotu dabas parka mežu estētisko, bioloģisko un ekonomisko vērtību.

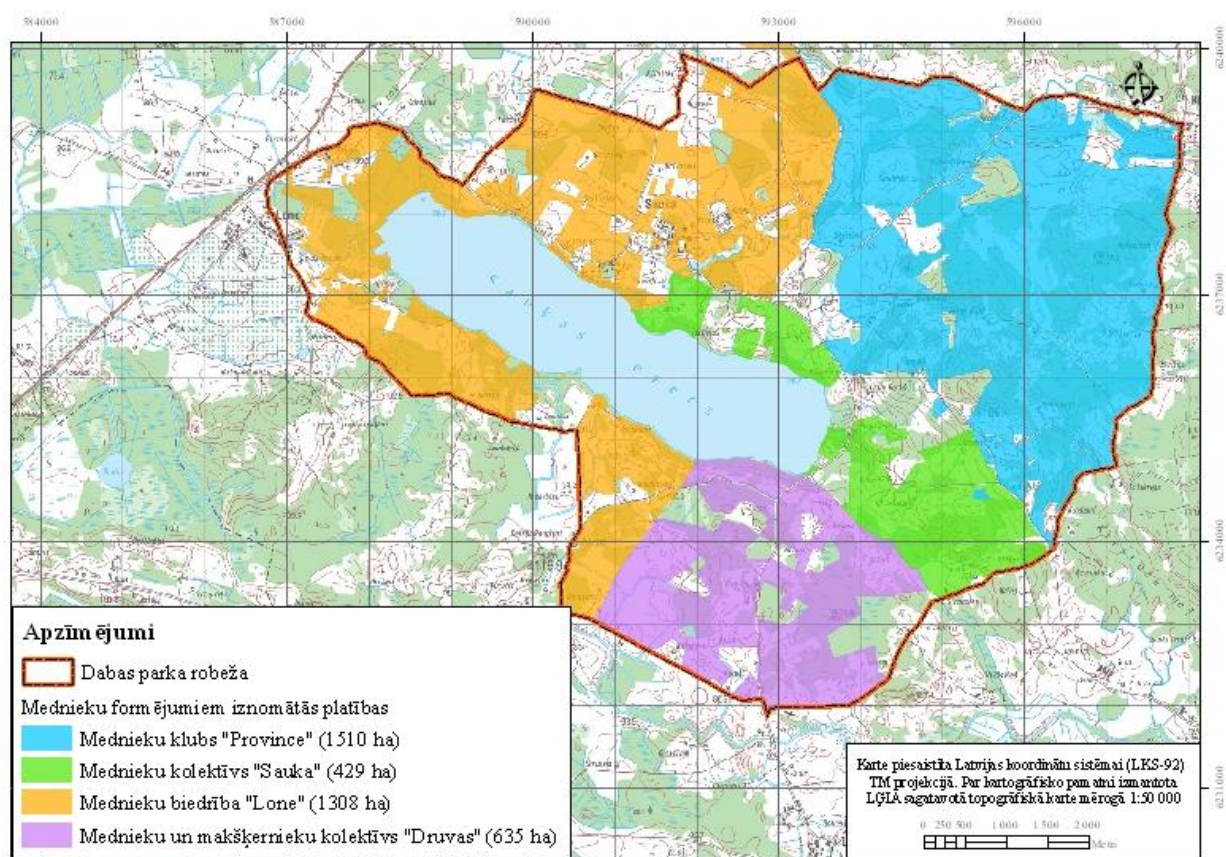

1.19. attēls. Mežaudžu iedalījums vecuma grupās dabas parkā „Sauka”

1.4.3.5. Medības

Dabas parka teritorijā darbojas 4 medību formējumi, kas vairumā gadījumu medību tiesības iznomā no vietējiem privāto zemju īpašniekiem un vietējās pašvaldības (skat. 1.13. tabulu un 1.20. attēlu)

Dabas parka teritorijā tiek medīti limitētie medījамie dzīvnieki – staltbrieži, aļņi, meža cūkas, stirnas – un nelimitētie – bebri, lapsas, caunas, pelēkie zaķi. Saukas ezerā notiek ūdens putnu medības. Galvenokārt tiek nomedītas meža pīles, krīkļi, baltvēderi, kas šeit lielākā skaitā ielido rudens migrāciju laikā. Vietējām pīļu populācijām kā medījamiem putniem nozīme ir neliela, jo dabas parka teritorija un Saukas ezers tiem nav īpaši piemērota dzīvotne.

1.20. attēls. Mednieku formējumiem iznomātās platības dabas parkā „Sauka”

2. Aizsargājamās teritorijas novērtējums

2.1. Aizsargājamā teritorija kā vienota dabas aizsardzības vērtība un faktori, kas to ietekmē

Dabas parks “Sauka” ir viena no retajām īpaši aizsargājamajām dabas teritorijām Latvijā, kam kā viens no teritorijas dibināšanas mērķiem minēta ainavas aizsardzība. Ainava ir dabas parka vērtība ne tikai tās vizuālajā un estētiskajā aspektā, bet arī kā faktors, kas veicina teritorijas bioloģisko daudzveidību un nodrošina dzīvotnes retām un aizsargājamām sugām, vienlaikus saglabājot ciešu saikni ar cilvēka saimniecisko darbību un tās nozīmi ainavas uzturēšanā.

Dabas parka teritorijas ekosistēmas vērtību nosaka dažādi abiotiskie, biotiskie un sociālekonomiskie faktori. Par dabas parka ainavas pamatkomponentiem var uzskatīt teritorijai raksturīgo reljefu un hidroloģisko tīklu, taču teritorijai raksturīgo mozaīkveida ainavu lielā mērā ir radījusi cilvēka saimnieciskā darbība, pamatā lauksaimniecība. Ainavas struktūrā iekļaujas gan saimnieciski izmantotas platības, gan cilvēka maz ietekmētas, bioloģiski augstvērtīgas teritorijas; meži, lauksaimniecības zemes un ūdeņi ir dzīvotne un barošanās vieta retām un aizsargājamām sugām. Teritorijā esošo īpaši aizsargājamo biotopu platības (izņemot ezeru biotopus) nav sevišķi lielas, taču šie biotopi ir nozīmīgs faktors dabas parka bioloģiskās daudzveidības nodrošināšanā; īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku un putnu sugu atradnes teritorijā liecina par tās augsto ekoloģisko potenciālu.

Līdz ar to saimnieciskajai darbībai dabas parka teritorijā ir divi aspekti – no vienas puses, tā nodrošina raksturīgās ainavas pastāvēšanu un veicina daļas aizsargājamo sugu (it sevišķi putnu) populāciju attīstību, no otras puses – nepārdomāta saimnieciskā darbība (mežsaimniecības darbi īpaši aizsargājamajos biotopos, ainavā neiederīgu būvju celtniecība, pārmērīga ķīmisko vielu lietošana lauksaimniecībā) var apdraudēt dabas vērtības un ainavas kvalitāti.

2.2. Ainaviskais novērtējums

Dabas parka “Sauka” ainavas detāli vērtētas gan šobrīd spēkā esošajā dabas aizsardzības plānā, gan 1996. gadā izdotajā grāmatā par Dienvidsēlijas (Elkšņu, Rites un Saukas pagastu) ainavām „Ainavu inventarizācija, apsaimniekošana un aizsardzība”. Minētie informācijas avoti plaši izmantoti, veicot ainavu inventarizāciju un aprakstīšanu. Tāpat 2010. gadā veikti vairāki teritorijas apsekojumi dabā.

Pēc Latvijas fiziogēogrāfiskā rajonēšanas iedalījuma dabas parks ietilpst Augšzemes augstienes Sēlijas paugurvalnī (V. Zelčs, 2004). Tas ir dienvidu-ziemeļu virzienā stiepts reljefa paaugstinājums. Vaļņa platums dienvidu galā ir aptuveni 15 km, augstākā virsotne ir Ormaņkalns – 165 m, kurš atrodas dabas parkā. Saukas ezera ūdenslīmeņa augstums ir 78,8 m, tas ir starppauguru ieplakas ezers ar diezgan izteiktu ezerdobi. Ezera krastu slīpums mainās no izteikti un vidēji stāviem ezera austrumu un

centrālajā daļā, līdz lēzeniem rietumu un centrālajā daļā. Dabas parka reljefu saposmo 12-15 m augsti kēmu un dauguļu pauguri, kuru absolūtais augstums nedaudz pārsniedz 100 m vjl. Parka austrumu daļai raksturīgs izteikti saposmots reljefs, kur pauguru relatīvie augstumi sasniedz 35 m (Nikodemus u.c. 1996).

Pēc Latvijas ainavu rajonēšanas iedalījuma teritorija ietilpst Augšzemes ainavzemes Sēlijas pauguraines ainavapvidū (K. Ramans, 1994.). Latvijas ainavu kartē, ko sastādījis O. Nikodemus, par pamatu ņemot reljefu un zemes izmantošanas raksturu, dabas parkā atrodas *ezeru ainava* un *mežāru morēnas pauguraines ainava* (Ainavu aizsardzība, 2000).

Dabas parka teritorijā un tuvākajā apkārtnē ainavu struktūra raksturojama kā mozaīkveida (skat. 2.1. un 2.2. attēlu), ko pamatā nosaka teritorijas reljefs. Reģionālā mērogā Sēlijas paugurvalņa mozaīkveida ainavas atrodas starp divām mežainām ainavu telpām. Meža un lauksaimniecības zemju sadalījums Saukas ezera apkārtnes ainavās ir mainīgs, līdz ar to lokāli teritorijas ainavu telpas pieskaitāmas gan pie mežu-āru, gan āru-mežu ainavu tipiem.

2.1. attēls. Mozaīkveida ainava dabas parkā „Sauka”

2.2. attēls. Skats no Ormaņkalna skatu torņa

Lai gan parka teritorijā kopumā dominē lauksaimniecības zemes, pēdējos gados ievērojami pieaug krūmāju un mežu platības. Lokālā mērogā teritorijā nodalāmi vairāki ainavu tipi. 2003. gadā izstrādātajā DAP teritorijā noteiktas sešas ainavu telpiskās struktūras vienības, ko nosaka dabas apstākļu dažādība. Tās ir :

- Saukas ezeraine,
- Ormaņkalns,
- Klauces – Bukūža ezeraine,
- Klauces ieleja,
- Saukas – Ķīļu pauguraine (Saukas pauguraine un pauguraine starp mācītājmuižu un Viesītes – Elkšņu ceļu, ko var nosaukt par Ķīļu pauguraini);
- Dzērves – Zalānu pauguraine (dienvidaustumos no Saukas ezera).

Dabas parka ainavu struktūras matricu veido lauksaimniecības zemes, taču nozīmīga loma ir tādiem ainavu elementiem kā mežu zemes un krūmāji, kā arī Saukas ezera ūdens spogulim. Lokālās ainavu telpās sastopami šādi ainavu elementi:

- līnijveida – ceļi (daudzviet ar alejām vai koku stādījumiem gar tiem), mazās upītes (Klauce, Dūņupe u.c.), meliorācijas novadgrāvji (nereti ar krūmu joslām vai koku stādījumiem gar tiem), inženierkomunikāciju trases (skat. 2.3. attēlu);
- punktveida – pamestas viensētas, atsevišķi augoši koki, lielle akmeņi (skat. 2.4. attēlu),
- laukumveida ainavas elementi (plankumi) – ciemi (Sauka, Lone, Klauce), auglīkoku stādījumi, viensētu puduri, meža puduri, nelielas ūdenstilpes, mītras ieplakas.

2.3. attēls. Dabas parkā sastopamie ainavas elementi

2.4. attēls. Viens no dabas parka ainavas elementiem – piemiņas akmens

Dabas parka teritorijā ekoloģiski nozīmīgākās ainavu telpas atrodas Saukas ezerdobē, kura ir nozīmīgs ainavas elements arī reģionāla mēroga ainavu struktūrā. Jo īpaši nozīmīga ir ezera krasta zona, kurā sastopamas daudzveidīgas un bioloģiski nozīmīgas teritorijas. To apstiprina arī aizsargājamo sugu un biotopu sastopamība ezera krasta joslā (sk. 2.3. un 2.4. nodaļas). Otru ekoloģiski nozīmīgu ainavu kompleksu veido augstie pauguri Ormaņkalna apkārtnē, kur nelielās platībās sastopami nogāžu un gravu meži, kā arī bioloģiski vērtīgi pļavu biotopi. Ekoloģisko funkciju nodrošināšanā lokāli nozīmīgs koridors ir Klauces upes ieleja, kura savieno Klauces un Saukas ezerus.

Sēlijas paugurvalnis bija pirmā no apkārtnes teritorijām, ko mūsu ēras pirmajā gadu tūkstošā sāka apdzīvot sēļu senči. To apstiprina arī daudzie senkapi un pilskalni šajā apvidū (Nikodemus u.c. 1996, Šņore 1993). Teritorijas novietojums un tās dabiskie apstākļi veicināja zemes izmantošanu dažādām vajadzībām. Tīrumu iekultivēšana arvien vairāk mainīja arī teritorijas ainavas. Līdz 20. gs vidum teritorijā meži bija saglabājušies tikai nelielās platībās, jo bija izveidojusies stipri iekultivēta ainava. Līdzīgi kā pārējā Latvijas teritorijā, šajā laikā Saukas ezera apkārtnē bija sastopamas daudzas viensētas (skat. 1.6. attēlu) ar paugurainēm tipisko kultūrainavas telpu.

Līdz ar laiku attīstījās arī ainavu izmaiņu intensitāte, kura arvien pieauga. Nozīmīgas pārmaiņas ainavā sākās pēc Otrā pasaules kara, kad daļa viensētu bija pamestas, tika veikta meliorācija, grūti apstrādājamās lauksaimniecības zemes aizauga, kā rezultātā teritorijā pieauga krūmāju un meža platības, kā arī samazinājās dabisko pļavu platības.

Padomju gados teritorijā tika izveidoti ciemi Lone, Sauka, Klauce, uz kuriem pārcēlās iedzīvotāji. Kolhozs “Lone” šajā laikā specializējās augļkopībā, kā rezultātā vēl mūsdienās ievērojamās platībās Lones apkārtnē sastopami augļkoku stādījumi (skat. 2.5. attēlu). Savukārt Saukas apkārtnē tika izveidotas divas nelielas fermas. Meliorācijas rezultātā samazinājās Saukas ezera platība un krasta līnija atkāpās par aptuveni 10 m.

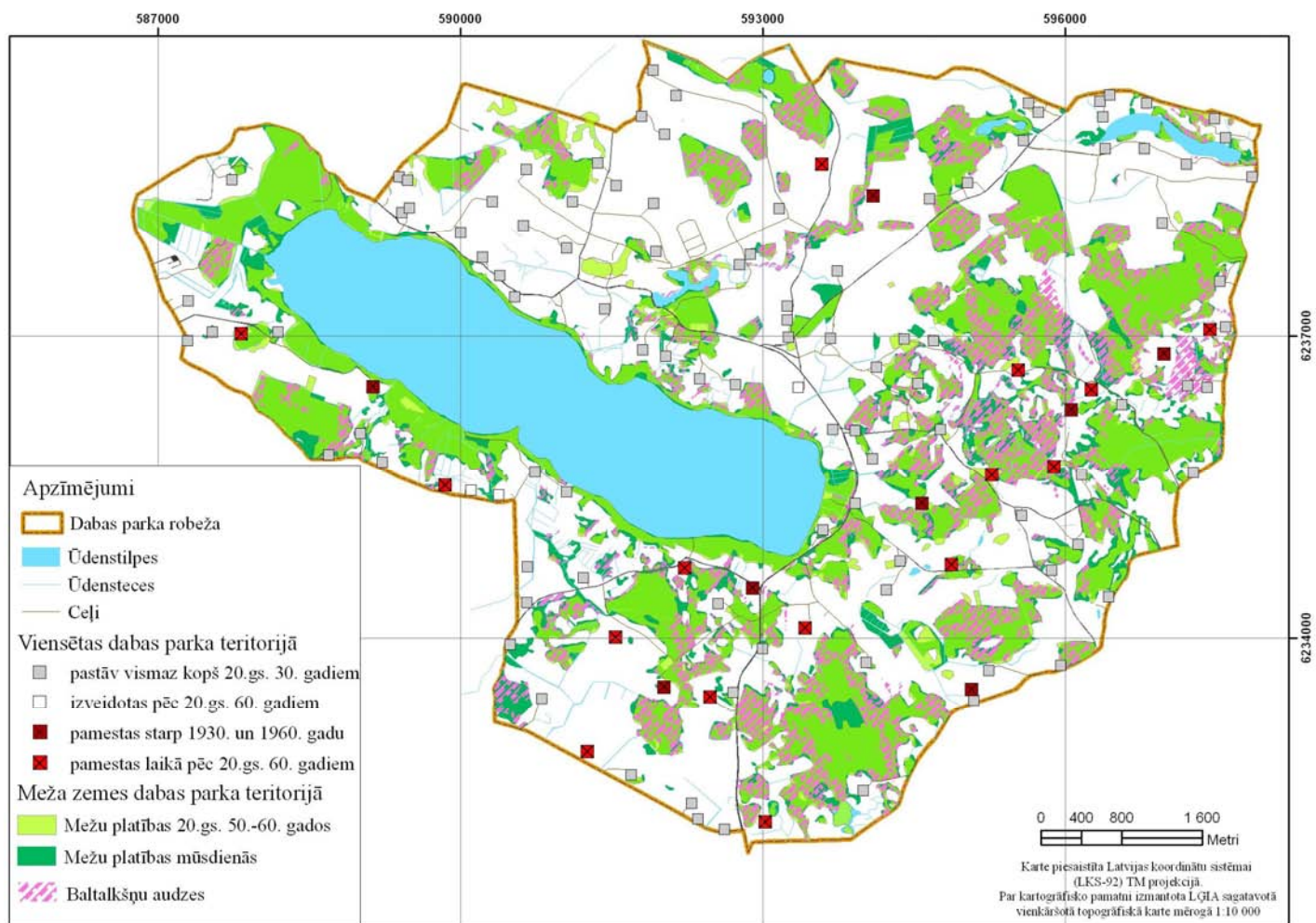

2.5. attēls. Ābeļdārzs Saukas ezera krastā

2.6. attēls. Indrānu dižozols

Minētie ainavu izmaiņu procesi teritorijā turpinājās arī pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas. Pēc zemju iegūšanas privātpašumā tās tikai daļēji tiek izmantotas lauksaimniecībā, tāpēc krūmāju un mežu platības joprojām pieaug. Pie nozīmīgiem dabiskajiem ainavu pārmaiņu procesiem minama Saukas ezera eutrofikācija, kuru gan lielā mērā veicinājušas antropogēnās darbības (notekūdeņu iepludināšana, lauksaimniecības zemju izmantošana). Lai arī lauksaimnieciskā darbība pēdējos 20 gados nav uzskatāma par intensīvu, eutrofikācijas procesi ezerā turpinās, jo, lai arī ir samazinājusies biogēnu ieplūde no apkārtējām teritorijām, ezerā uzkrātais barības vielu daudzums nesamazinās. Atsevišķi pētījumi liecina, ka biogēnu avots ir ne tikai intensīva lauksaimniecība, bet arī lapu koku (it sevišķi baltalkšņu) audzes, kas izveidojas bijušajās lauksaimniecības zemēs; šādu platību īpatsvars Saukas ezera sateces baseinā ir pietiekami augsts, lai būtu nozīmīgs eutrofikācijas faktors (Indriksons, 2009). Kopumā minētie ainavu procesi ir izteikti visā Latvijā tipiskajās pauguraiņu ainavās un tos lielā mērā ietekmē teritorijas apdzīvotības izmaiņas (skat. 2.7. attēlu) un iedzīvotāju nodarbinātība piemājas saimniecībās. Lai gan salīdzinoši liels skaits viensētu teritorijā vēl ir saglabājušās, mūsdienās daļa no tām ir pamestas vai tiek apdzīvotas sezonāli. 20. gs. beigās un 21. gs. sākumā Saukas ezera krastos pieaugusi ar tūrismu un rekreāciju saistīta apbūve, kā arī infrastruktūras izveide. Pēdējos gadu desmitos teritorijā vērojama arvien plašāka latvāņa izplatība, kura pazemina ainavas vizuālo vērtību.

2.7. attēls. Ainavu struktūras izmaiņas dabas parkā „Sauka”

Dabas parks “Sauka” dibināts, lai saglabātu Augšzemes augstienes Sēlijas paugurvaļņa (ar Ormaņu kalnu kā augstāko virsotni) un Saukas ezera apkārtējo ainavu (www.daba.gov.lv). Dabas parks “Sauka” ir viena no nedaudzajām teritorijām Latvijā, kurai gan 1987. gadā, dibinot dabas parku, gan 2004. gadā, iekļaujot to Natura 2000 teritoriju sarakstā, par vienu no prioritārajiem aizsardzības mērķiem noteikta teritorijas ainavu aizsardzība. Dabas parka “Sauka” ainavas galvenokārt saistāmas ar tās vizuālajām vērtībām, mazāk ar ekoloģiskajām, ko apstiprina arī dabas aizsardzības plāna ietvaros veiktā bioloģisko vērtību inventarizācija. Vērtējot ainavu vizuālos aspektus, galvenie faktori ir ainavu pieejamība, unikalitāte, dabiskums, skatu daudzveidība un plašums. Pārvietojoties pa dabas parka ceļiem, lielākoties vērojami vidēji tāli skatu vērsumi. Ormaņkalna apkārtnē no pauguru pacēlumiem, no Saukas ezera un dabas parka ziemeļu daļā atsevišķos ceļu posmos izplatīti tāli skatu vērsumi, kuri veido arī skatu panorāmas (skat. 2.8. un 2.9. attēlu).

2.8. un 2.9. attēls. Dabas parkā vērojamas ainavas ar tāliem skatu vērsumiem

Reljefa pazeminājumos sastopami tuvi skatu vērsumi un nelielos ceļu posmos ar nekoptām ceļmalām un mežos arī slēgtas ainavas. Lokālās ainavās un skatu tuvplānos vizuāli pievilcīgus ainavas elementus veido atsevišķi augoši koki, piemēram, Indrānu dižozols (skat. 2.6. attēlu), alejas vai koku stādījumi un piemiņas akmeņi. No ainavu vizuālā aspekta negatīvi vērtējams fakts, ka patlaban bijušo lauksaimniecības zemju aizaugšanas rezultātā daudzviet ezera krastu apauguma dēļ skatu vērsumos vairs nav redzams Saukas ezera ūdens spogulis (skat. 2.10. attēlu). Tāpat parka teritorijā pastiprināta uzmanība pievēršama objektu izvietošanai, kuri veido vertikālās dominantes – telekomunikāciju torņi, vēja ģeneratori u.tml. Dabas parka ainavu fotofiksācija iekļauta 15. pielikumā.

Tā kā Saukas ezers ir centrālais dabas parka ainavas objekts, dabas aizsardzības plāna izstrādes laikā izveidots dabas parka digitālais reljefa modelis (mērogā 1:25 000), uz kuru balstoties veikta Saukas ezera redzamības vizualizācija, t.i. modelētas teritorijas, no kurām ir saskatāms Saukas ezers (skat. 15. pielikumu). Tādējādi kamerālos apstākļos iespējams konstatēt potenciālās ainaviski nozīmīgo skatu vērsumu vietas un, dabā apsekojot, tās precizēt un iekļaut dabas aizsardzības plānā paredzētajos ainavas apsaimniekošanas pasākumos.

2.10. attēls. *Atpūtas vieta pie Saukas ezera agrā pavasarī*

2.11. attēls. *Lauksaimniecības zemju aizaugšana dabas parkā*

Parka teritorijā ir samērā augsta kultūrvēsturiski nozīmīgu objektu koncentrācija – pilskalni, kapsētas, baznīca, piemiņas akmeņi, alejas u.c. Interesanti apraksti un novērojumi par Saukas ezera izcelsmi un parka ziemeļu daļā sastopamo Akli apkopoti J. Urtāna grāmatā “Augšzemes ezeri”. Dabas parka teritorijā galvenokārt sastopamas tipiskas Latvijas paugurainēs vērojamās mozaikveida ainavas, kuras uzskatāmas par kultūrainavām, jo to izveidošanā būtiska loma bijusi cilvēku saimnieciskajai darbībai, pie tam teritorijā saglabājušies daudzi kultūrvēsturiski objekti. Kā ainavu degradējoši ir minami sekojoši faktori:

- lauksaimniecības zemju pārkrūmošanās (skat. 2.11. attēlu),
- viensētu pamešana,
- latvāņa izplatība (skat. 2.13. attēlu),
- vizuāli augstvērtīgu skatu izzušana,
- atsevišķu ezera krasta joslā veidoto atpūtas vietu nesakoptība un neatbilstošu infrastruktūras objektu izmantošana (skat. 2.12. attēlu).

Dabas parka ainavu novērtējuma karti skat. 15. pielikumā.

2.12. attēls. *Atpūtas vieta pie Saukas ezera*

2.13. attēls. *Teritorijas dienvidaustrumu daļā izplatītas latvāņu audzes*

Ainavu vizuālā pievilcība joprojām ir nozīmīgākā dabas parka vērtība, taču mūsdienās tā galvenokārt saglabājusies vietās ar tāliem panorāmas skatiem, kurus maz ietekmē ainavu izmaiņas tuvplānā. Pēdējos gados no vizuālā aspekta ainava kļuvusi arvien noslēgtāka, tāpēc, plānojot teritorijas apsaimniekošanu, pastiprināta uzmanība veltāma gan zemes izmantošanai, gan nosakāmas un attīstāmas precīzas vietas ainavu vizuālajai uztverei.

Kā jau minēts, Latvijas pauguraiņu mozaīkveida ainavu struktūra veidojusies dabas un cilvēka mijiedarbības rezultātā, taču daudzus gadījumos saglabāt šīs ainavas zemes lietojuma veidu struktūru un vizuālo pievilcību nav iespējams bez cilvēku saimnieciskās darbības. Ainavu pētījumi vairākās vietās Latvijā pierāda, ka par zināmu etalonu uzskatītā 20. gs. 30. gadu ainavas struktūras atjaunošanās nav reāla, jo mūsdienās būtiski mainījies sociālekonomiskā situācija valstī. Patlaban nozīmīgs faktors ainavu struktūras pastāvēšanā ir Lauku atbalsta dienesta (LAD) maksājumi gan par lauksaimniecības zemju, gan meža zemju apsaimniekošanu.

Lauksaimniecības zemju apsaimniekošana arī turpmāk ir jāstimulē pēc iespējas vairāk, jo to aizaugšana ir viens no būtiskākajām ainavu ietekmējošiem faktoriem dabas parkā. Savukārt perspektīvā rūpīgi plānojama meža zemju apsaimniekošana, jo patlaban kopumā teritorijā mežaudzes bioloģiski ir mazvērtīgas, pie tam esošais nosacījums saglabāt noteiktu biežību un LAD maksājums par mežsaimnieciskās darbības ierobežojumiem vērtējams neviennozīmīgi, daudzviet tas neveicina mežaudžu bioloģiskās vērtības pieaugumu. Kā viens no risinājumiem varētu būt detalizētu ekoloģisko nosacījumu ieviešana individuālajos mežu apsaimniekošanas plānos (piem., papildus nosacījumi ekoloģisko koku saglabāšanai, minimālās mežu platības noteikšana, kurā jānodrošina dabiska attīstība, dažādu ciršu veidu pielietošana u.c.). Ieteicams būtu arī teritorijā esošajām zemnieku saimniecībām izstrādāt agrovides plānus, kuros lokālā mērogā tiek novērtēta saimniecības teritoriju bioloģiskā daudzveidība un ekoloģiskās funkcijas, sniedzot priekšlikumus to apsaimniekošanai. Lai stimulētu šādu ilgtspējīgu zemju apsaimniekošanu, saimniecībām, kas izstrādā agrovides plānus, iespējama papildus finansējuma piesaistīšana (skat. apsaimniekošanas pasākumus 3.2. nodaļā). Šāda veida nosacījumi patlaban praktiski nav ieviešami caur IAIN, tāpēc to ieviešana praksē turpmāk jāplāno, sadarbojoties vairākām institūcijā – DAP, VMD, LAD.

Tā kā dabas parka teritorija pārstāv vienu no augstvērtīgākajiem ainavu apvidiem Latvijā, tās attīstībai būtu jānotiek pēc zināmiem un reglamentētiem principiem, kas nodrošina ainavu atjaunošanos, aizsardzību un saglabāšanu. 2007. gadā Latvija ir ratificējusi "Ainavu konvenciju", taču līdz šim dažādos plānošanas līmeņos netiek pievērsta pietiekama uzmanība ainavu aizsardzības jautājumiem. Tā kā Natura 2000 teritoriju tīkls ir veidots tieši konkrētu direktīvu sugu un biotopu aizsardzībai, tad ainavu aizsardzība tikai daļēji ir realizējama arī caur īpaši aizsargājamo dabas teritoriju individuālajiem aizsardzības un izmantošanas noteikumiem. Līdzšinējā īpaši aizsargājamo dabas teritoriju aizsardzības prakse Latvijā nepieļauj ainavu detalizētu saudzējošu nosacījumu iestrādi individuālajos aizsardzības un izmantošanas noteikumos, tāpēc šādi nosacījumi ir jāiestrādā vietējo pašvaldību teritorijas plānojuma apbūves noteikumos.

Lai nodrošinātu ainavu kvalitāti bez jau minēto normatīvo nosacījumu ieviešanas, dabas parka teritorijā veicami arī vairāki praktiski un biotehniski pasākumi – lauksaimniecības zemju apsaimniekošana (galvenokārt pļaušana), ceļu uzturēšana, ceļmalu pļaušana, krūmu vai otrā stāva koku ciršana ceļmalās un atsevišķās vietās arī Saukas ezera krasta joslā skatu atsegšanai. Jāatzīmē, ka lielākā daļa augstāk minēto pasākumu ir parasti zemes apsaimniekošanas soļi, kurus ikdienā veic zemes īpašnieki vai apsaimniekotāji. Mozaīkveida ainavās pastāvīga zemes apsaimniekošana nodrošina gan tās vizuālo pievilcību, gan ekoloģisko stabilitāti. Taču ainavu degradēšanās problēma saistīta ar to, ka daļā īpašumu ainava ir zaudējusi savu funkciju, līdz ar to ainavu izmaiņas praktiski ir nenovēršamas. Tāpat jāturpina uzturēt tūrisma infrastruktūra, izcelt ainavā kultūrvēsturiskos un dabas objektus, iekļaujot tos apskates maršrutos un sniedzot par tiem informāciju.

2.3. Biotopi, to sociālekonomiskā vērtība un ietekmējošie faktori

2.1. tabula. Īpaši aizsargājami biotopi dabas parkā “Sauka” (biotopu karti skat. 5. pielikumā)

Nosaukums (iekavās Latvijas biotopa nosaukums, ja tas atšķiras no ES nosaukuma)	ES nozīmes biotopu klasifikatora kods	Īpaši aizsargājamā biotopa veids (MK noteikumi Nr. 421)	Platība, ha	% no teritorijas
Eitrofi ezeri ar iegrimušo ūdensaugu un peldaugu augāju	3150	-	735,7	13,13
Upju straujtecēs un dabiski upju posmi	3260		-	0
Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas	6270*	-	9,9	0,18
Eitrofas augsto lakstaugu audzes	6430	-	-	0
Mīnerālvielām bagāti avoti un avoksnāji (Mīnerālvielām bagāti avoti un avotu purvi)	7160	2.6.	-	0
Veci vai dabiski boreāli meži	9010*	-	16,9	0,30
Veci jaukti platlapju meži (Jaukti platlapju meži)	9020*	1.6.	34,1	0,60
Staignāju meži (Melnalkšņu staignāji)	9080*	1.15.	38,8	0,69
Nogāžu un gravu meži	9180*	1.9.	11,0	0,2
Aluviāli krastmalu un palieņu meži (Pārmitri platlapju meži)	91E0*	1.11.	0,3	0,01
Kopā			798,5	15,1

* – prioritārs ES nozīmes biotops

Latvijas aizsargājamo biotopu nosaukumi norādīti atbilstoši MK 2000. gada 5. decembra noteikumiem Nr. 421 “Īpaši aizsargājamo biotopu veidu saraksts”, Eiropas Savienības aizsargājami biotopi un to kodi (Eiropas Padomes 1992. gada 21. maija direktīva) – pēc grāmatas „Eiropas Savienības aizsargājami biotopi Latvijā. Noteikšanas rokasgrāmata” 2010. red. Auniņš A. Rīga, 320 lpp.

2.3.1. Meža biotopi (F.)

Meži (F.)

9010* Veci vai dabiski boreāli meži sastopami nelielā teritorijas daļā uz DA no Lones. Tie izvietoti uz reljefa nogāzes, mežaudzē dominē priede, egles, bērzs, bet piejaukumā sastopami arī atsevišķi lapu koki. Tiem ir raksturīgs bagātīgs pamežs, ko pārsvarā veido parastā lazda *Corylus avellana*.

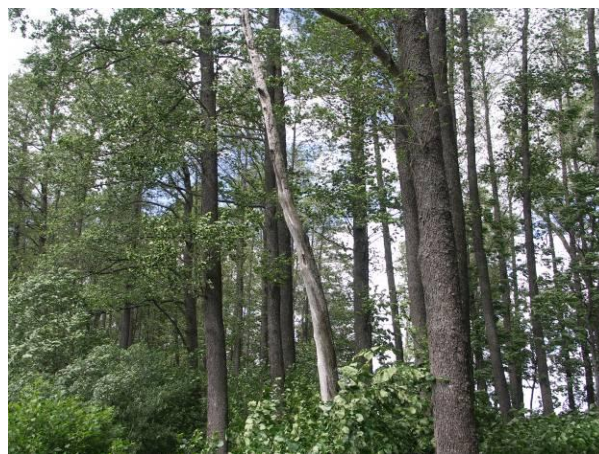
9180* Nogāžu un gravu meži teritorijā sastopami reti. Izteiktākie tie ir Tāļivalža gravā pie „Mazormaņiem” (skat. 2.14. attēlu) un citur šajā apkārtnē, kā arī starp „Mazbrūveriem” un „Kalmēm” nelielas upītes krastā. Gravās tek nelieli strauti, vietām strautu gultnē ir akmeņi. Zemsedzē sastopamas dažas gāršas meža augšanas tipam raksturīgas sugas, tomēr gan vaskulāro augu, gan sūnaugu flora samērā vienveidīga. Kā nozīmīgākās sugas jāmin kārpainais segliņš *Euonymus verrucosus*, kā arī īssetas nekera *Neckera pennata*.

Nogāžu un gravu mežu iezīmes ļoti šaurā joslā parādās arī vietām gar Saukas ezera krastu – raksturīga pazīme ir reljefa veidots stumbra izliekums pie stumbra pamatnes. Šie meži parasti pāriet biotopā **9010* Veci jaukti platlapju meži** (platlapju koki meži uz samērā līdzena reljefa, bieži sastopami veci baltie vītoli *Salix alba*) vai **9080*Staignāju meži** (skat. 2.15. attēlu). Tā kā visu 3 minēto biotopu josla ir šaura un biotopu fragmenti veido mozaīku ar pārejas joslām, praktiski nav iespējams viennozīmīgi tos nodalīt. Atsevišķās vietās ezera krastā ir arī jaunāku baltalkšņu audzes, kuru bioloģiskā vērtība nav augsta. Biotops **9010* Veci jaukti platlapju meži reģistrēti** arī Saukas ciema ziemeļu malā.

91E0* Aluviāli krastmalu un palieņu meži (Pārmitri platlapju meži) ir sastopami tikai dažviet upju krastos un tos pārsvarā veido melnalkšņu josla ar augsto lakstaugu sabiedrībām zemsedzē. Biotopa kvalitāte un reprezentācijas pakāpe ir zema.

2.14. attēls. Nogāžu un gravu mežs (9180*)
pie „Mazormaņiem”

2.15. attēls. Staignāju mežs (9080*)
Saukas ezera krastā

Krūmāji (F.6.)

Krūmāji ir sastopami gan ūdenstilpju un ūdensteču krastos, gan aizaugošās pļavās.

Dabas aizsardzības vērtība

Teritorijā sastopami 5 Eiropas nozīmes aizsargājami mežu biotopi, tai skaitā 4 Latvijas nozīmes aizsargājami biotopi (skat. 2.1. tabulu). Diemžēl meži neveido vienotus blokus, bieži sastopami šaurās joslās vai nelielu saliņu veidā.

Sociālekonomiskā vērtība

Dabas parka teritorijā meži izvietoti mozaīkas veidā, nav lielu mežu masīvu. Atsevišķie meža fragmenti kalpo kā ogu un sēņu ieguves vieta, taču šie resursi ir neliela apjoma. Meža teritorijās tiek veikta koksnes ieguve. Meži kalpo par dzīvotni un barošanās vietu medījāmām zīdītājdzīvnieku sugām.

Ietekmējošie faktori

Biotopus negatīvi var ietekmēt mežistrāde un nepārdomāta ainavas izkopšana, tāpēc šīs darbības jāveic, ņemot vērā datus par aizsargājamo biotopu atrašanās vietu un ieteicamajiem apsaimniekošanas veidiem.

2.3.2. Saldūdens biotopi

Upes (D.)

Dabisks tecējums ir daļā Klauces upes un dažos nelielos strautos. Šī teritorijas daļa atbilst biotopam **3260 Upju straujteses un dabiski upju posmi**. Nav konstatēti tipiski upju straujteses posmi, vienīgi nelielajos strautos “Mazormaņu” apkārtnē ir šim biotopam atbilstoši nelieli posmi ar akmeņiem (Latvijas nozīmes īpaši aizsargājams biotops). Pārējās teritorijas upes ir bagarētas un iztaisnotas. Teritorijā atrodams arī aizsargājamais biotops **6430 Eitrofas augsto lakstaugu audzes upju krastos** – biotopa platība minimāla, sastopamas nelielas audzes galvenokārt bagarēto upīšu krastos. Biotopa vērtība šai gadījumā minimāla, tāpēc šīs audzes netiek atzīmētas biotopu kartē.

Klauces upe ir vidēji lēni tekoša upe, ar koku un krūmu joslu tās krastos. Dominē baltalksnis *Alnus incana*, melnalksnis *Alnus glutinosa*, kā arī parastais osis *Fraxinus excelsior*, kārkli *Salix* spp. Upes krastos sastop parasto niedri *Phragmites australis*, kalmi *Acorus calamus*, ežgalvītes *Sparganium* sp., purva skalbi *Iris pseudacorus*, abinieku paķērsu *Rorippa amphibia*, purva pureni *Caltha palustris*, lielo nātri *Urtica dioica*, parasto vīgriezi *Filipendula ulmaria*, meža meldru *Scirpus sylvaticus*, sīkziedu sprigani *Impatiens parviflora* (skat. 2.17. attēlu). Peldlapu joslā dominē dzeltenā lēpe *Nuphar lutea*.

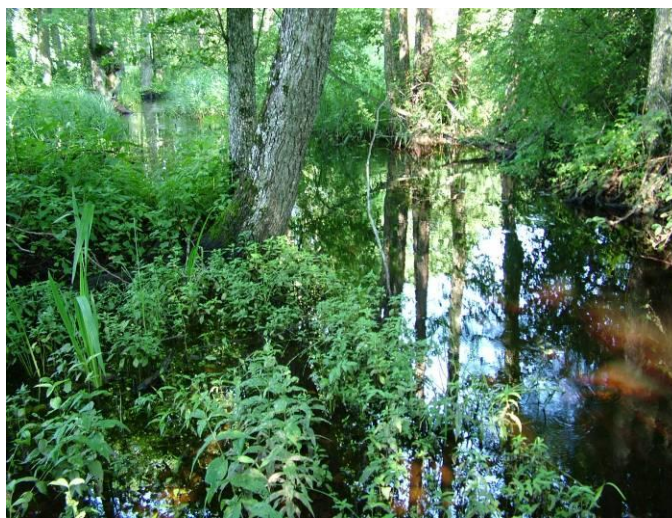
Uz Klauces upes atrodas uzpludinājums **Dzirnavezers**. Gar uzpludinājuma krastiem dominē upes kosa *Equisetum fluviatile*, kalme *Acorus calamus*, platlapu vilkvāļīte *Typha latifolia*, vietām – ezera meldrs *Scirpus lacustris*, trejlapu puplaksis

Menyanthes trifoliata, platlapu cemere *Sium latifolium*. Peldaugu joslā bieži sastop dzelteno lēpi *Nuphar lutea*, vietām balto ūdensrozi *Nymphaea alba*. Iegrimušo augu joslā dominē iegrimusī raglape *Ceratophyllum demersum*, vārpainā daudzlape *Myriophyllum spicatum* un spožā glīvene *Potamogeton lucens*.

Dūņupe iztek no Saukas ezera rietumu gala, tās gultne ir iztaisnota un diezgan straujās upes tecējums atgādina lielu grāvi (skat. 2.16. attēlu). Krasti aizauguši ar blīvām parastās niedres *Phragmites australis* audzēm, kalmi *Acorus calamus*, ežgalvītēm *Sparganium* sp., purva pureni *Caltha palustris*, lielo nātri *Urtica dioica*, parasto vīgriezi *Filipendula ulmaria*, meža meldrs *Scirpus sylvaticus*, parasto miežubrāli *Phalaroides arundinacea*.

2.16. attēls. Skats uz Dūņupi pie Saukas ezera

2.17. attēls. Klausces upe

Dabas aizsardzības vērtība

Upju krastos veidojas augsto lakstaugu augājs (minimālās platībās), grīšļu audzes un pārmitri mežu biotopi.

Sociālekonomiskā vērtība

Ūdensteces nodrošina zivju resursus, kas tiek izmantoti makšķerēšanā.

Ietekmējošie faktori

Upes ietekmējusi 20. gs. veiktā meliorācija, kuras laikā daudzas upes bagarētas un iztaisnotas.

Ezeri

Dabas parka teritorijā atrodas četri ezeri – Saukas, Lielais Klausces, Aklais ezers un Bukūzis, kā arī Dzirnavezers, kas ir Klausces upes uzpludinājums.

Saukas ezers ir lielākais Zemgales ezers un piecpadsmitais lielākais Latvijas ezers. Ezeram ir noapaļota taisnstūra forma. Tā pieguļošajās teritorijās atrodas ganības, pļavas, dārzi un meži. Krasti ir stingri, smilšaini, lēzeni vai stāvi. Ezera ziemeļrietumu daļā ietek Klauces upe, bet dienvidu galā vairāki grāvji un strauti. No ezera tā rietumu galā iztek Dienvidsusējas pieteka – Dūņupe. Saukas ezera krastos atrodas daudzas labiekārtotas atpūtas vietas ar terasēm, vasaras mājām, laipām un laivu piestātnēm. Krūmu un mežu josla ezera krastos atpūtas vietās vietām ir izkopta, bet augstā lakstaugu veģetācija izpļauta.

Saukas ezera ūdens caurredzamība ar Seki disku ir 1 metrs. Ūdens krāsa – pelēkzaļa. Visā ezerā novērota masveida sīko aļģu savairošanās – ūdens ziedēšana. Pēc ezera morfometriskajiem rādītājiem ezers ir morfometriski eitrofs ezers. Šādiem ezeriem ezerdobes morfometrija nodrošina vienmērīgu ūdens sasilšanu un sajaukšanos visā ezera dziļumā, kā arī pozitīvu skābekļa bilanci veģetācijas sezonā. Ja organisko vielu produkcija ir liela un netiek pilnībā patērēta, tad nemineralizētās organiskā vielas ezerdobē veido dūņu nogulumus, kā rezultātā samazinās ezera dziļums. Tas nozīmē, ka barības vielu ieskalosānās ezerā veicina aļģu un ūdensaugu savairošanos. Tam notiekot masveidā, ezera kvalitāte pasliktinās. Eitrofikācija morfometriski eitrofajos ezeros norit ne tikai to piekrastes seklūdens daļā, bet visā to platībā (Urtāne 1998). Saukas ezera krastos novērota tieša piesārņojuma ieplūšana ūdenī – laivu piestātnēs un no vasaras mājām.

Ezera ūdensaugu veģetācija sugu ziņā ir diezgan nabadzīga, tajā dominē eitrofiem ezeriem raksturīgas augu sugas. Ūdensaugu izplatību dziļumā limitē zemā ūdens caurredzamība. Ezera piekrastes seklūdens daļā aizaugumu veido galvenokārt niedres *Phragmites australis* (joslas platums līdz 100 m; skat. 2.18. attēlu). Niedru josla ar nelieliem pārtraukumiem atrodas gandrīz gar visu Saukas ezera krastu. Diezgan bieži sastopamas upes kosa *Equisetum fluviatile*, ezera meldrs *Scirpus lacustris*, kalme *Acorus calamus*, purva pameldrs *Eleocharis palustris*, retāk sastopama šaurlapu vilkvāļīte *Typha angustifolia*, parastais miežubrālis *Phalaroides arundinacea*. Ezera piekrastē vairāk vai mazāk izteikta veģetācijas josla ar krastmalas grīslī *Carex acutiformis*, abinieku blussūreni *Polygonum amphibium*, iesirmo ciesu *Calamagrostis canescens*, kā arī citām sugām – parasto zelteni *Lysimachia vulgaris*, parasto cirveni *Alisma plantago-aquatica*, purva pureni *Caltha palustris*, bebrukārkliņu *Solanum dulcamara*, purva virzu *Stellaria palustris* u.c. Peldlapu joslā vietām konstatēta dzeltenā lēpe *Nuphar lutea* un abinieku blussūrene *Polygonum amphibium*.

Iegrīmušo augu josla ir nabadzīga. Tajā sastopamas sūnas, mieturaļģes un vaskulārie augi. Ezerā ļoti reti sastopama eitrofiem biotopiem raksturīgā mieturaļģu suga *Chara globularis*. Vietām kā atsevišķi augi aug vai nelielas audze veido spožā glīvene *Potamogeton lucens*, skaujošā glīvene *P. perfoliatus*, Kanādas elodeja *Elodea canadensis*. Brīvi peldošo augu joslā reti konstatēta parastā spirodela *Spirodela polyrhiza*. Retas un aizsargājamas augu sugas ezerā nav konstatētas.

Ezers atbilst Eiropas savienības aizsargājamam biotopam “Eitrofi ezeri ar iegrimušo ūdensaugu un peldaugu augāju”.

2.18. attēls. Raksturīga Saukas ezera piekraste ar parasto niedri *Phragmites australis* un krastmalas grīslī *Carex acutiformis*

2.19. attēls. Lielais Kļauces ezers ar peldošo glīveni *Potamogeton natans* priekšplānā

Lielais Kļauces ezers ir otrs lielākais un dziļākais ezers dabas parka teritorijā. Ezers ir subglaciālās iegultnes ezers, ar rietumu-austrumu virzienā izstieptu ezerdobi. Caur Kļauces upi tas ir savienots ar Saukas ezeru. Ezera krasti tā malās ir stāvi, vietām slīpi, bet abos galos zemi. Ezera krastos atrodas ganības, pļavas, mežu un krūmu josla, kā arī vairākas dzīvojamās mājas. Koku joslā ap ezera krastiem dominē melnalksnis *Alnus glutinosa* un baltalksnis *Alnus incana*. Ezera krastos atrodas dažas labiekārtotas atpūtas vietas ar laipām

Ūdens krāsa ezerā – brūna, caurredzamība 0,8 m. Ezera nav novērota masveida aļģu savairošanās – ūdens ziedēšana. Gar ezera krastiem atrodas helofītu josla (0-20 m platumā). Tajā dominē niedre *Phragmites australis*, kalme *Acorus calamus*, slaidais grīslis *Carex acuta*, sastopamas arī citas raksturīgas augu sugas – upes kosa *Equisetum fluviatile*, platlapu cemere *Sium latifolium*, bebrukārkliņš *Solanum dulcamara*, ežgalvītes *Sparganium* sp., purva skalbe *Iris pseudacorus*, abinieku paķērsa *Rorippa amphibia*, garlapu gundega *Ranunculus lingua*, reti sastopams – ezera meldrs *Scirpus lacustris*.

Peldlapu joslā dominē dzeltenā lēpe *Nuphar lutea*, peldošā glīvene *Potamogeton natans*, retāk baltā ūdensroze *Nymphaea alba* (skat. 2.19. attēlu). Iegrimušo augu joslā dominē pūslenes *Utricularia* sp., apaļlapu ūdensgundega *Batrachium circinatum*, iegrimusī raglape *Ceratophyllum demersum*, vārpainā daudzlape *Myriophyllum spicatum*. Retas un aizsargājamas augu sugas ezerā nav konstatētas.

Ezers atbilst Eiropas savienības aizsargājamam biotopam “Eitrofi ezeri ar iegrimušo ūdensaugu un peldaugu augāju”.

Bukūzis ar Kļauces upi ir savienots ar Lielo Kļauces un Saukas ezeru. Tā maksimālais dziļums ir 2,2 metri, krasti stipri aizauguši, slīkšņaini. Ezera krastos atrodas slapju mežu biotopi.

Ūdens krāsa ezerā – brūna, caurredzamība 0,8 m, nav novērota ūdens ziedēšana.

Gar ezera krastiem vietām atrodas parastās niedres *Phragmites australis* josla, bieži sastopama purvāju purvparade *Thelypteris palustris*, kā arī parastā bultene *Sagittaria sagitifolia*, purva vārnkāja *Comarum palustre*. Aptuveni 60 % no ezera spoguļa platības pārklāj dzeltenās lēpes audze *Nuphar lutea*. No brīvi peldošajiem augiem sastopama parastā mazlēpe *Hydrocharis morsus-ranae*, parastā spirodela *Spirodela polyrhiza*. Retas un aizsargājamas augu sugas ezerā nav konstatētas.

Ezers atbilst Eiropas savienības aizsargājamam biotopam “Eitrofi ezeri ar ieģrimušo ūdensaugu un peldaugu augāju”.

Dabas aizsardzības vērtība

Ezeriem ir ainaviskā vērtība, kā arī tie kalpo kā dzīvesvietas biotops augu un dzīvnieku sugām.

Sociālekonomiskā vērtība

Ezeriem dabas parkā ir nozīmīga sociālekonomiskā vērtība, tie tiek izmantoti gan maksāderēšanā, gan rekreācijā, nelielos apjomos arī ūdensputnu medībām. Ūdenstilpju ekoloģiskās kvalitātes saglabāšanai ir būtiska nozīme, lai tie saglabātu savu pievilcību kā rekreācijas objekts ne tikai vietējo iedzīvotāju, bet arī teritorijas apmeklētāju vidū. Ezeri tāpēc jāvērtē kompleksi, gan no ūdens kvalitātes un ezeru biotopu viedokļa, gan krasta joslas izmantošanas un apsaimniekošanas, gan ainaviskās kvalitātes aspekta.

Ietekmējošie faktori

Galvenais ezerus ietekmējošais faktors ir piesārņojuma, galvenokārt biogēnu ieplūde ezeros (no apkārtējām lauksaimniecības un meža platībām, kā arī apbūvētajām teritorijām), īpaši Saukas ezerā, kas veicina ezeru bioloģiskās vērtības samazināšanos. Saukas ezera aizaugšanu aizkavē tikai tā morfoloģija (samērā šaura seklūdens josla) un sliktā ūdens caurredzamība, kas ierobežo ūdensaugu attīstību. Saukas ezera krastos 20-30 m no ūdens līnijas atrodas daudzas sausās tualetes, kuru tvertnes nav hermētiskas, tādēļ pastāv liels risks, ka tualetu saturs palu laikā tiek ieskalots ezerā, tāpat piesārņojums ezerā no tualetēm nokļūst caur gruntsūdeņiem (skat. 2.21. attēlu). Saukas ezera krastos atrodas daudzas atpūtas vietas un mājas, kā arī viesu nami; par šo objektu notekūdeņu izplūdi un attīrīšanu nav pieejami oficiāli dati. Piemēram, tūristu apmetnes vietai “Telejas”, kas atrodas pašā ezera krastā, vispār nepastāv nekāda notekūdeņu attīrīšana. Ūdens no izlietnes izlīst zem treilera vagona, no kurienes lietus laikā piesārņojums tiek ieskalots ezerā. Tāpat nav nodrošināta iespēja tūristiem pašiem nomazgāties un nomazgāt, piemēram, traukus, tādēļ pastāv liela varbūtība, ka šī trūkuma dēļ tieši ezerā nonāk daudz mazgāšanas līdzekļu. Vairākās laivu piestātnēs ūdenī konstatēti eļļaini traipi, kas visticamāk ir piesārņojums no laivu motoriem (skat. 2.20. attēlu).

2.20. attēls. Labiekārtota laivu
piestātne Saukas ezera
ziemeļrietumu krastā ar eļļainu
piesārņojumu ūdenī

2.21. attēls. Tualete Saukas ezera krastā. Praktiski
nepieejama, jo apkārt atrodas Sosnovska latvāņu
Heracleum sosnowskyi audzes

2.3.3. Pļavu biotopi (E.)

Pļavas (E.)

Lielākā daļa dabas parkā sastopamo pļavu ir bijušas kultivētas. Šo pļavu augu segas struktūra lielākoties neatbilst bioloģiski vērtīgu zālāju statusam, tomēr vietām, neskatoties uz minimālo dabisko zālāju indikatorsugu klātbūtni, ir sastopamas pļavas ar kvalitatīvu dabiskā zālāja struktūru, līdz ar to šīs pļavas atbilst aizsargājama biotopa minimālās kvalitātes prasībām. Gandrīz visas dabas parka teritorijā sastopamās dabiskās pļavas atbilst ES prioritāri aizsargājama biotopa – **6270* Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas** – statusam. Vērtīgākās aizsargājamās pļavas ir:

- nelielā platībā pie ”Boku” mājām (reģistrētas 9 dabisko zālāju indikatorsugas, skat. 2.22. attēlu) ;
- pie ”Mazormaņiem” (6 indikatorsugas, tai skaitā Baltijas dzegužpirkstīte *Dactylorhiza baltica* un zaļziedu naktsvijole *Platanthera chlorantha*, skat. 2.23. attēlu);
- Klauces ezera ziemeļu krastā ir pļava ar 6 indikatorsugām;
- pie ”Tiltiņiem” pļava ir stipri ietekmēta, tomēr te ir 5 indikatorsugas, tai skaitā Baltijas dzegužpirkstīte *Dactylorhiza baltica*;
- pļavās pie skatu torņa reģistrētas 4 indikatorsugas, taču zālāja struktūra ir laba un te sastop diezgan reti izplatīto sugu – sīko āboliņu *Trifolium dubium*;
- Saukas (Krustceles) apkārtnē pļava ar 4 indikatorsugām, no kurām kā kondominanti sastopami gaiļbiksīte *Primula veris* un parastā trīsene *Briza media*.

2.22. attēls. Pļava pie „Boku” mājām

2.23. attēls. Pļava pie „Mazormaņu” mājām

Ļoti vērtīgs biotopu komplekss ir „Arendzānu” apkārtnē (skat. 2.24. attēlu). Galvenais kompleksa elements te ir avoti ar ļoti niecīgu ūdens plūsmu un pļavām raksturīga veģetācija. Ap ūdens izplūdes vietām neveidojas kūdras uzkrājumi, tomēr te sastopamas vairākas atklātiem avoksnājiem tipiskas sugas (*Blysmus compressus*, *Juncus inflexus*, *Epipactis palustris*). Pļavu klasificēt ir sarežģīti, jo šeit sastopamas gan biotopam **9010* Minerālvielām bagāti avoti un avoksnāji** (pļavas vidusdaļā), gan **6510 Mēreni mitrām pļavām** (upei tālākā daļa), gan **6450 Palieņu zālājiem** tipiskas (pie upes) augu sabiedrības (skat. 2.25. attēlu). Tā kā avotainas pļavas ir īpaši rets biotops, pļava kopumā pieskaitīta biotopam **9010* Minerālvielām bagāti avoti un avoksnāji**, bet tā apsaimniekošana neatšķiras no pļavu biotopu apsaimniekošanas.

2.24. attēls. Vērtīgs biotopu komplekss
„Arendzānu” apkārtnē

2.25. attēls. Palieņu zālājiem tipiska augu
sabiedrība „Arendzānu” apkārtnē

Dabas aizsardzības vērtība

Eiropas nozīmes aizsargājamais biotops – 6270* *Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas*. Bioloģiski vērtīgās pļavas ir augtene dažām Latvijā aizsargājamām orhideju sugām.

Sociālekonomiskā vērtība

Pļavu biotopi tiek izmantoti lopu ganīšanai un siena pļaušanai. Pļavas ir nozīmīgs elements dabas parka ainavā, kas, savukārt, piesaista teritorijas apmeklētājus.

Ietekmējošie faktori

Pļavu biotopus nelabvēlīgi ietekmē ganīšanas un pļaušanas pārtraukšana, kā rezultātā mainās pļavu struktūra un tās aizaug.

2.3.4. Citi biotopi

Purvi (G.)

Parka teritorijā purvi pārstāvēti nenozīmīgās platībās un neatbilst aizsargājamu biotopu statusam. Nelieli un netipiski purvu fragmenti ir konstatēti “Mazormaņu” apkārtnē. Šeit ir aizaugošs dažu kvadrātmetru liels augstā un pārejas un zāļu purva fragments ar tādām sugām kā purva cūkausis *Calla palustris*, pūkaugļu grīslis *Carex lasiocarpa*, slaido grīslis *C. acuta*, purva vārnkāju *Comarum palustre* u.c. Dažos reljefa pazeminājumos ir konstatēti zāļu purvu fragmenti. Šie biotopi nav ar īpašu bioloģisko vērtību.

Nozīmīgāki ir **7160 Minerālvielām bagāti avoti un avoksnāji** (Minerālvielām bagāti avoti un avotu purvi), kas veidojas Saukas ezera Ziemeļaustrumu krastā “Tālaviešu” apkārtnē (skat. 2.26. attēlu). Avoksnāju platība ap avotu izplūdes vietām ir neliela, avoksnājiem tipisko sugu maz (purva cietpiene *Crepis paludosa*, lēdzerkste *Cirsium oleraceum*, *Cratoneuron filicinum*, *Brachythecium rivulare* u.c.). Dažu avotu iztekas vietas ir ievadītas caurulēs (skat. 2.27. attēlu).

2.26. attēls. Minerālvielām bagāts avots un avoksnājs (9010*) pie „Tālaviešu” mājām

2.27. attēls. Caurulē ievadīta avota iztekas vieta

Dabas aizsardzības vērtība

Purvu biotopu platības ir minimālas, to reprezentativitāte salīdzinoši zema. Šie biotopi ir augtene dažām aizsargājamām orhideju sugām.

Sociālekonomiskā vērtība

Minerālvielām bagāti avoti un avoksnāji nereti tiek izmantoti kā dzeramā ūdens ieguves vieta.

Ietekmējošie faktori

Avoksnāju attīstību negatīvi ietekmē avota „labiekārtošana”.

Cilvēku darbības rezultātā radīti biotopi - tūrumi un dārzi (I), parki un apstādījumi (J.), ruderāli biotopi (K.), apdzīvotu vietu apbūve (L.)

Lielākā daļa dabas parka teritorijas ir bijusi pakļauta intensīvai lauksaimnieciskai, kā arī mežsaimnieciskai darbībai. Cilvēku darbības rezultātā pārveidoto biotopu bioloģiskā vērtība ir zema. **Kultivētas pļavas un ganības** (I.3.6.) ir tipisks dabas parka „Sauka” ainavas elements. Diemžēl apkārtnē ir audzēts Sosnovska latvānis *Heracleum sosnowskyi*, kas tagad pārgājis savvaļā lielās platībās (Saukas ciema apkārtnē, Saukas ezera dienvidaustrumu pusē, kā arī atsevišķiem eksemplāriem un nelielākās grupās daudzās citās vietās).

2.4. Sugas, to sociālekonomiskā vērtība un sugas ietekmējošie faktori

2.4.1. Flora

Dabas parka flora ir samērā nabadzīga. Kopumā 2010. gadā konstatētas 411 vaskulāro augu sugas un 81 sūnaugu suga (skat. 1. pielikumu). Reto un īpaši aizsargājamo sugu skaits ir ļoti mazs. 4 no agrāk reģistrētajām sugām dabas aizsardzības plāna izstrādes laikā nav konstatētas (spilvainais ancītis nav reģistrēta arī EMERALD projekta izstrādes laikā). 4 no 2010. gadā konstatētajām sugām ir saistītas ar pļavu biotopiem, 3 – ar mežu biotopiem. No retajiem un aizsargājamajiem sūnaugiem ir konstatētas 2 sugas (skat. 2.2. tabulu), abas nelielā gravā strautā uz akmeņiem “Mazormaņu” apkārtnē.

Dabas aizsardzības vērtība

Teritorijā konstatētas 11 retas un aizsargājamas augu sugas, no kurām 4 sugas 2010. gadā nav reģistrētas (skat. 2.2. tabulu). 9 sugas iekļautas Latvijas īpaši aizsargājamo sugu sarakstā (MK noteikumi Nr. 396. ”Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu”). Lielākā daļa atradņu ir ar nelielu eksemplāru skaitu.

Sociālekonomiskā vērtība

Aizsargājamo augu sugas atrodamas biotopos, kas ir vērtīgi gan kā bioloģiskie zālāji, gan kā ainaviskais elements (piemēram, nogāžu un gravu meži).

Ietekmējošie faktori

Floras sastāvu negatīvi ietekmē pļavu aizaugšana.

2.2. tabula. Retās un īpaši aizsargājamās augu sugas dabas parkā „Sauka”

N.p. k.	Latīniskais nosaukums	Latviskais nosaukums	SG	ES	ĪAS	MIK	Sugas sastopamība Latvijā ⁶
Vaskulārie augi							
1.	<i>Agrimonia pilosa*</i>	Spilvainais ancītis		II			diezgan reti, Latvijas austrumdaļā bieži
2.	<i>Dactylorhiza baltica</i>	Baltijas dzegužpirkstīte	4		1		diezgan bieži
3.	<i>Dactylorhiza incarnata</i>	Stāvlapu dzegužpirkstīte	4		1		diezgan bieži
4.	<i>Dactylorhiza maculata*</i>	Plankumainā dzegužpirkstīte	4		1		diezgan bieži
5.	<i>Euonymus verrucosa</i>	Kārpainais segliņš			1		diezgan reti, Latvijas austrumdaļā samērā bieži
6.	<i>Lycopodium annotinum</i>	Gada staipekņis	4	V	2		bieži
7.	<i>Lycopodium clavatum</i>	Vāļīšu staipekņis	4	V	2		diezgan bieži
8.	<i>Orchis mascula*</i>	Vīru dzegužpuķe	3		1	1	diezgan reti
9.	<i>Platanthera bifolia*</i>	Smaržīgā naktsvijole	4		1		diezgan bieži
10.	<i>Platanthera chlorantha</i>	Zaļziedu naktsvijole	4		1		diezgan bieži
11.	<i>Trifolium dubium</i>	Sīkais āboliņš	3				diezgan reti
Sūnaugi							
1.	<i>Taxiphyllum wissgrillii</i>	Visgrilla īvlape			1		reti
2.	<i>Fissidens sp.</i>	pagaidām nav noteikts					

Saīsinājumi:

* - suga 2010. gadā nav reģistrēta

SG – aizsardzības kategorija Latvijas Sarkanajā grāmatā

ES – Eiropas Padomes direktīva 92/43/EEC (21.05.1992) Par dabisko biotopu, savvaļas floras un faunas aizsardzību. **II** pielikums. Dzīvnieku un augu sugas, kas ir Kopienas interešu sfērā un kuru aizsardzībai nepieciešama īpaši aizsargājamo teritoriju nodalīšana. **V** pielikums. Dzīvnieku un augu sugas, kas ir Kopienas interešu sfērā un kuru iegūšana un ekspluatācija dabā var būt pieļaujama.

ĪAS – īpaši aizsargājama suga (MK noteikumi Nr. 396. "Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu", 14.11.2000., grozījumi 27.07.2004. Cipari 1 un 2 apzīmē 1. vai 2. pielikumu)

⁶ Pēc Fatore I., 1992 un Āboliņa A., 2002.

MIK – sugas aizsardzības nodrošināšanai var dibināt mikroliegumus (MK noteikumi Nr. 45. „Mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi”, 30.01.2001., grozījumi 31.05.2005.)

2.4.2. Fauna

2.4.2.1. Putni

Ornitoloģiskie novērojumi dabas parkā veikti 2010. gada putnu ligzdošanas sezonā, kad konstatētas 84 ligzdojošas (vai iespējami ligzdojošas) putnu sugas (skat. putnu sugu sarakstu 2. pielikumā). No tām 13 ir īpaši aizsargājamās putnu sugas (skat. 2.3. tabulu). Teritorijā dominē atklātu agroainavu, krūmāju un mozaikveidīgu meža teritoriju putni. Agroainavā dominē lauku cīruļi, dzeltenās stērstes, bezdelīgas, mājas strazdi u.c. putnu sugas. Dabas parkā ir salīdzinoši liels ligzdojošo balto stārķu blīvums. Krūmajos un mežmalās dominē dažādas ļauķu sugas (brūnspārnu, melngalvas, upes, kārklu, iedzeltenais ļauķis). Te novērots augsts ligzdojošo lakstīgalu blīvums. Mežu teritorijā dominē žubīte, sarkanrīklīte, parastā zīlīte un zilzīlīte, melnais meža strazds. Saukas ezers, lai arī salīdzinoši liels ezers, putnu daudzveidības ziņā ir nabadzīgs. Aizsargājamo putnu sugu sastopamības raksturojumu skatīt 2.3. tabulā.

2.3. tabula. Dabas parkā „Sauka” ligzdojošo īpaši aizsargājamo putnu sugu saraksts

Nr. p. k.	Latviskais nosaukums	Latīniskais nosaukums	SG	ES	IAS	MIK	Sugas stāvoklis Latvijā ⁷	Skaita novērtējums ⁸
1.	Rubenis	<i>Tetrao tetrix</i>	III	+	+		Samērā parasta	5-10
2.	Lielais dumpis	<i>Botaurus stellaris</i>	III		+	+	Samērā parasta	1
3.	Baltais stārķis	<i>Ciconia ciconia</i>		+	+		Parasta	25-30
4.	Niedru lija	<i>Circus aeruginosus</i>		+	+		Vietām parasta	2-3
5.	Mazais ērglis	<i>Aquila pomarina</i>	III	+	+	+	Samērā parasta	2-3
6.	Grieze	<i>Crex crex</i>	II	+	+		Samērā parasta	10-20
7.	Dzērve	<i>Grus grus</i>	III	+	+		Samērā parasta	1-3
8.	Lielais ķīris	<i>Larus ridibundus</i>			+	+	Vietām parasta	(?)
9.	Vakarlēpis	<i>Caprimulgus europaeus</i>	IV	+	+		Vietām parasta	(?)
10.	Tītiņš	<i>Jynx torquilla</i>			+		Samērā parasta	10-15
11.	Pelēkā dzilna	<i>Picus canus</i>		+	+		Samērā	3-5

⁷ Pēc www.ornitofaunistika.com datiem

⁸ Ligzdojošo pāru skaita novērtējums dabas parkā „Sauka”

Nr. p. k.	Latviskais nosaukums	Latīniskais nosaukums	SG	ES	IAS	MIK	Sugas stāvoklis Latvijā ⁷	Skaita novērtējums ⁸
							parasta	
12.	Melnā dzilna	<i>Dryocopus martius</i>		+	+		Parasta	3-5
13.	Brūnā čakste	<i>Lanius collurio</i>		+	+		Parasta	3-5

Saīsinājumi:

SG – aizsardzības kategorija Latvijas Sarkanajā grāmatā

ES – Eiropas Padomes Direktīva 79/409/EEC Par savvaļas putnu aizsardzību. **I** pielikums. Sugas, kurām jāpiemēro īpaši dzīvotņu aizsardzības pasākumi, lai nodrošinātu to izdzīvošanu un vairošanos savā izplatības areālā. **II** pielikumā minētās sugas drīkst medīt saskaņā ar dalībvalstu tiesību aktiem.

IAS – īpaši aizsargājama suga, 1. un 2. pielikums MK 2000. gada 14. novembra noteikumiem Nr. 396 "Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu"

MIK – sugas aizsardzībai veidojams mikroliegums, 1. pielikums 2001. gada MK noteikumiem Nr. 45 „Mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi”

Dabas aizsardzības vērtība

Kopumā dabas parka ornitofauna raksturojama kā vidēji bagāta, lielākā daļa šeit konstatēto putnu ir parastas un bieži sastopamas visā Latvijas teritorijā. Nozīmīgākie putnu ligzdošanas biotopi dabas parkā ir ar platlapu mežu un krūmāju mozaīku bagātā agroainava. Salīdzinot novērojumu datus 2010. gadā un 2001. gadā (EMERALD projekta laikā), būtiskas atšķirības netika konstatētas.

Sociālekonomiskā vērtība

Neskatoties uz to, ka parka teritorijā liela daļa lauksaimniecībā izmantojamās zemes aizlaistas atmatā vai nav izmantotas vairāk kā 20 gadus, teritorija joprojām ir interesanta ar tajā sastopamo putnu daudzveidību, tādēļ uzskatāma par saistošu putnu vērotājiem. Neliela sociālekonomiskā vērtība ir medījamajiem ūdensputniem.

Ietekmējošie faktori

Putnu sabiedrību un atsevišķu populāciju ietekmējošie faktori saistāmi galvenokārt dabas parka zemju lauksaimniecisko izmantošanu, precīzāk, neizmantošanu. Šobrīd atmatā esošu un neapsaimniekotu zemju īpatsvars teritorijā ir ļoti liels. Tālāk samazinot lauksaimniecībā izmantojamās platības, tas var atstāt negatīvu ietekmi uz putnu sugu daudzveidību. Mežsaimniecības ietekme salīdzinoši nelielajās meža teritorijās vērtējama kā nenozīmīga, jo tā nav būtiski ietekmējusi putnu sugu daudzveidību dabas parka teritorijā. Ūdens un purva putniem Saukas ezers nav piemērota teritorija, tādēļ ūdens putnu medībām ezerā nav ievērojama nozīme. Nomedītas galvenokārt tiek ceļojošās pīles, kas īslaicīgi izmanto ezeru kā atpūtas vietu septembra un oktobra mēnešos. Ezera izmantošana tūrismam un aktīvai atpūtai vietējās putnu populācijas būtiski neietekmē. Turklāt pārvietošanos ar motorizētiem ūdenstransporta līdzekļiem ierobežo Saukas ezera licencētās maksšķerēšanas nolikums (atļauti elektromotori vai iekšdedzes dzinēji līdz 5 zirgspēkiem).

2.4.2.2. Zīdītāji

Dabas parka teritorijā 2010. gada apsekojumu laikā konstatētas 17 zīdītājdzīvnieku sugas, kuras ir visā Latvijā parastas agroainavas, krūmāju, nelielu meža puduru un ezeru apdzīvotājas – stirna *Capreolus capreolus*, staltbriedis *Cervus elaphus*, alnis *Alces alces*, meža cūka *Sus scrofa*, jenotsuns *Nyctereutes procyonoides*, ūdrs *Lutra lutra*, sesks *Mustela putorius*, zebiekste *Mustela nivalis*, lapsa *Vulpes vulpes*, āpsis *Meles meles*, ezis *Erinaceus europaeus*, kurmis *Talpa europaea*, zaķis *Lepus europaeus*, bebrs *Castor fiber*, ūdenszurka *Arvicola terrestris*, pelēkā žurka *Rattus norvegicus*, vāvere *Sciurus vulgaris*. Dabas parka teritorijā ir piemērotas dzīvotnes vairumam Latvijā sastopamo un aizsargājamo sīkspārņu sugu (fragmentēta agroainava, mežu puduri ar atsevišķiem veciem kokiem, vecas apsaimniekotas un pamestas ēkas ar pagrabjiem, Saukas ezers ar vecām lapu koku audzēm to krastos u.t.t.). Ņemot vērā šo dzīvnieku noteikšanas un uzskaitīšanas specifiku, dabas parkā mītošo sīkspārņu sugas nav identificētas. Līdzīgi var runāt par pelveidīgajiem grauzējiem, ciršļiem, dažām plēsīgajām meža dzīvnieku sugām, kuras apsekošanas laikā (pavasārī un vasarā) netika novērotas. Dabas parka apsekošanas laikā zīdītāj dzīvnieku uzskaites netika veiktas, tomēr tika konstatēts, ka teritorija ir ļoti piemērota dzīvotne stirnām un pelēkajiem zaķiem, par ko liecina salīdzinoši lielā skaitā sastaptie šo sugu īpatņi.

Dabas aizsardzības vērtība

Dabas parka teritorijā sastopamas divas Eiropas nozīmes aizsargājamās zīdītāju sugas – bebrs *Castor fiber* un ūdrs *Lutra lutra*. Kaut gan šīs sugas iekļautas Eiropas Padomes direktīvas par dabisko biotopu un savvaļas dzīvnieku un augu sugu aizsardzību 92/43/EEC II un IV pielikumā, bebrs Latvijā ir ļoti bieži sastopama suga un arī medījams dzīvnieks. To nosaka 2003. gada 23. decembra Ministru kabineta noteikumi Nr. 760 „Medību noteikumi”, kā arī tas, ka šai sugai Latvijā noteikts ģeogrāfiskais izņēmums direktīvā 92/43/EEC.

Sociālekonomiskā vērtība

Lielākā sociālekonomiskā vērtība dabas parka teritorijā ir medījamiem dzīvniekiem. Medīti tiek limitētie medījамie dzīvnieki – aļņi, meža cūkas, stirnas, beбри, kā arī nelimitētie – pelēkie zaķi, lapsas, jenotsuņi, āpši u.c.. Medību tiesības dabas parkā izmanto 4 mednieku formējumi (skat. 1.4.3.4. sadaļu).

Ietekmējošie faktori

Medības šobrīd ir vienīgais zīdītājdzīvniekus (medību faunu) ietekmējošais faktors. Dzīvnieki tiek medīti saskaņā ar medību likumu, medību noteikumiem un VMD apstiprināto nomedījamo dzīvnieku limitu. Lielo medījamo dzīvnieku (aļņu, meža cūku, stirnu) skaita dinamikai dabas parkā nav atšķirīgas iezīmes no kopējām tendencēm Latvijā, kas raksturojas ar pakāpenisku kāpumu pēdējo 15 gadu laikā.

2.4.2.3. Abinieki un rāpuļi

Informācija par dabas parka „Sauka” abinieku un rāpuļu faunu iegūta gan apsekojot teritoriju dabas aizsardzības plāna izstrādes laikā, gan apkopojot iepriekšējo gadu datus no Latvijas abinieku un rāpuļu datu bāzes (Nacionālā Dabas datu pārvaldības sistēma) un EMERALD projekta (“Latvijas īpaši aizsargājamo teritoriju sistēmas saskaņošana ar EMERALD/NATURA 2000 aizsargājamo teritoriju tīklu” lauka darba anketas. Projekta norises laiks 2001.-2003. gads, izpildītājs Latvijas Dabas fonds, finansētājs DANCEE, Natura 2000 standarta datu forma), gan ievācot informāciju no dabas parka iedzīvotājiem.

Dabas parkā un tā apkārtnē konstatētas šādas sugas: lielais tritons *Triturus cristatus*, parastais krupis *Bufo bufo*, zaļā varde *Pelophylax kl. esculentus*, dīķa varde *Pelophylax lessonae*, parastā varde *Rana temporaria*, pļavas ķirzakas *Lacerta vivipara*, glodene *Anguis fragilis*, parastais zalktis *Natrix natrix*, odze *Vipera berus*. Kaut gan daļa šo sugu tieši dabas parka teritorijā nav konstatētas, biotopi šeit ir tām piemēroti.

2010. gada jūnijā dabas parka dienvidrietumu daļā piemājas dīķī („Bincāni”) un Saukas dzirnavu dīķī konstatēta zaļo varžu *Pelophylax kl. esculentus* vokalizēšana, Lones apkārtnes pļavās konstatētas pļavas ķirzakas *Lacerta vivipara*, mežā starp Loni un Saukas ezeru un Tālivalža gravā – parastās vārdes *Rana temporaria*, Saukas dzirnavu dīķī leļpus slūžām – ļoti daudz parasto krupju *Bufo bufo* kurkuļu, pļavā Tālivalža gravas – pieaudzis parastais krupis.

Teritorijā, kur EMERALD projekta laikā tika konstatēts lielais tritons *Triturus cristatus*, pašlaik atrodas lapkoku mežs ar blīvu pamežu. Esošās ūdenstilpes ir būtiski aizaugušas un apēnotas. Teritorija lielajam tritonam pašlaik šķiet nepiemērota. Ūdenstilpju apēnojuma dēļ veiksmīga tritonu kāpuru attīstība ir maz ticama.

Dabas aizsardzības vērtība

Visas Latvijas abinieku un rāpuļu sugas ir pieminētas Bernes konvencijas otrajā vai trešajā pielikumā (Konvencija par Eiropas dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu aizsardzību, Berne 1979).

Trīs no konstatētajām abinieku un rāpuļu sugām iekļautas kādā no Eiropas padomes direktīvas 92/43/EEC par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību pielikumiem (skat. 2.5. tabulu).

Lielais tritons iekļauts 14.11.2000. MK noteikumu Nr. 396 „Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu” 1. pielikumā un Latvijas Sarkanās grāmatas 2. kategorijā. Lielā tritona aizsardzībai ir iespējams veidot mikroliegumus.

2.4. tabula. Retās un aizsargājamās abinieku sugas dabas parkā „Sauka”

N.p. k.	Suga	Latīniskais nosaukums	SG	ES	ĪAS	MIK	Sugas sastopamība Latvijā ⁹
1.	Lielais tritons	<i>Triturus cristatus</i>	2	II; IV	+	+	Reta suga
2.	Zaļā varde	<i>Pelophylax kl. esculentus</i>		V			Parasta suga
3.	Dīķa varde	<i>Pelophylax lessonae</i>		IV			Parasta suga
4.	Parastā varde	<i>Rana temporaria</i>		V			Ļoti bieži sastopama suga

Saīsinājumi:

SG – aizsardzības kategorija Latvijas Sarkanajā grāmatā;

ES – Eiropas Padomes direktīva 92/43/EEC (21.05.1992) Par dabisko biotopu, savvaļas floras un faunas aizsardzību. **II** pielikums. Dzīvnieku un augu sugas, kas ir Kopienas interešu sfērā un kuru aizsardzībai nepieciešama īpaši aizsargājamo teritoriju nodalīšana.; **IV** pielikums. Dzīvnieku un augu sugas, kas ir Kopienas interešu sfērā un kuru aizsardzībai nepieciešams stingrs aizsardzības režīms; **V** pielikums. Dzīvnieku un augu sugas, kas ir Kopienas interešu sfērā un kuru iegūšana un ekspluatācija dabā var būt pieļaujama.

ĪAS – īpaši aizsargājama suga, 1. pielikums MK 2000. gada 14. novembra noteikumiem Nr. 396

”Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu”

MIK – sugas aizsardzībai veidojams mikroliegums, 1. pielikums 2001. gada MK noteikumiem Nr. 45 „Mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi”

Sociālekonomiskā vērtība

Abinieku un rāpuļu sugu sociālekonomiskā vērtība ir grūti nosakāma. Pavisam vērtējot, abinieku un rāpuļu sugas šķiet maznozīmīgas no sociālekonomiskā viedokļa, taču tās ir kopējās dabas parka ekosistēmas sastāvdaļa, kura ļauj eksistēt citām retām aizsargājamām dzīvnieku, sēņu un augu sugām. Abinieki un rāpuļi bieži kalpo citām sugām par barību vai iznīcina bezmugurkaulniekus un grauzējus.

Ietekmējošie faktori

Pašlaik dabas parkā novērojami šādi abiniekus un rāpuļus negatīvi ietekmējošie faktori:

- dabas parkā notiek lielas daļas abinieku nārsta biotopu (grāvju, mitro reljefa pazeminājumu, dīķu) dabiskā aizaugšana, kas rada apēnojumu;
- cilvēka darbībai dabas parka teritorijā ir divējāda ietekme uz abinieku un rāpuļu sugām – no vienas puses, tā rada dažāda veida traucējumus (piemēram, dzīvnieku bojāeju uz ceļiem), no otras puses – tiek uzturēti sugu attīstībai nepieciešamie biotopi (atklātas ūdenstilpes, pļavas);
- gan dabiskā ceļā gan ar cilvēka palīdzību abinieku nārsta ūdenstilpēs ieviešas zivis.

⁹ Pēc Group of Experts on the Conservation of Amphibians and Reptiles. Report. Strasbourg, 2006.

2.4.2.4. Zivis

Saukas ezerā sastopamās zivis

Dati par ihtiofaunu iegūti kontrolzvejā, kas veikta 1998., 1999. un 2009. gadā. Saukas ezerā ir konstatētas 16 zivju sugas: līdaka *Esox lucius*, plaudis *Abramis brama*, plicis *Blicca bjoerkna*, rauda *Rutilus rutilus*, rudulis *Scardinius erythrophthalmus*, līnis *Tinca tinca*, karūsa *Carassius carassius*, sudrabkarūsa *Carassius gibelio*, ālants *Leuciscus idus*, vīķe *Alburnus alburnus*, ausleja *Leucaspis delineatus*, grundulis *Gobio gobio*, zandarts *Sander lucioperca*, asaris *Perca fluviatilis*, ķīsis *Gymnocephalus cernuus*, sams *Suilurus glanis* un akmeņgrauzis *Cobitis taenia*.

Dabas aizsardzības vērtība

No 16 Saukas ezerā sastopamo zivju sugām aizsargājams statuss ir akmeņgrauzim *Cobitis taenia* (Eiropas Padomes direktīvas 92/43/EEC "Par dabisko dzīvotņu, savvaļas faunas un floras aizsardzību" II pielikums - sugas, kuru aizsardzībai jānosaka īpaši aizsargājamās dabas teritorijas). Akmeņgrauzis netiek izmantots kā saimnieciska suga, tas ir plaši izplatīts visā Latvijas teritorijā gan ezeros, gan upēs.

Sociālekonomiskā vērtība

Saukas ezera zivju faunai ir augsta sociālekonomiskā vērtība, zivju resursi tiek izmantoti licencētajā makšķerēšanā, no kuras gūst gan tiešos ienākumus par pārdotajām licencēm (skat. 1.4.3.3. sadaļu), gan arī netiešos – piesaistot teritorijas apmeklētājus un sniedzot tiem tūrisma pakalpojumus.

Ietekmējošie faktori

Dabas parka teritorijā esošajās ūdenstilpēs nav novērojama būtiska dabisko procesu (klimata izmaiņas, eutrofikācijas procesi) ietekme uz zivju faunu. Svarīgākais ietekmējošais faktors ir Saukas ezera zivju resursu apsaimniekošana – zivju mazuļu laišana, savulaik veiktā rūpnieciskā zveja, makšķerēšanas licencēšanas kārtība. No zivju sugām, kas Saukas ezerā ielaistas mākslīgi, aklimatizējies un iekļāvies ezera ekosistēmā ir zandarts, samu populācija tiek uzturēta ar mazuļu ielaišanu. Kopumā zivju biomasai Saukas ezerā ir tendence pieaugt, it sevišķi karpveidīgo zivju sugām.

2.4.2.5. Bezmugurkaulnieki

Dabas aizsardzības vērtība

Informācija par teritorijā sastopamajiem bezmugurkaulniekiem apkopota, balstoties uz 2010. gada vasaras pētījumiem, 2003. gadā izstrādāto dabas parka „Sauka” dabas aizsardzības plānu, 2008. gadā izstrādāto medicīnas dēles sugas aizsardzības plānu un EMERALD projekta datiem (2002. gads). Dabas parka „Sauka” teritorijā konstatētas 14 īpaši aizsargājamās un citādi vērtīgas bezmugurkaulnieku sugas (skat. 2.5. tabulu un 2.28. attēlu). No tām 12 sugas ir ierakstītas Latvijas Sarkanajā grāmatā, 8 sugas ir iekļautas Latvijas īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstā, 4 sugas ir mežaudžu atslēgas biotopu sugas, 2 sugas

iekļautas Eiropas Padomes Direktīvā 92/43/EEC un Pasaules dabas aizsardzības organizācijas (The World Conservation Union) apdraudēto sugu sarakstā, 2 sugām veidojams mikroliegums.

2.5. tabula. Dabas parkā „Sauka” konstatētās Latvijā un Eiropā aizsargājamās un citādi vērtīgās bezmugurkaulnieku sugas un to aizsardzības statuss

N.p.k.	Latīniskais nosaukums	Latviskais nosaukums	SG	ES	ĪAS	MI K	IU CN	MA B	Sugas sastopamība Latvijā ¹⁰
Gliemji Mollusca									
1.	<i>Cochlicopa nitens</i> (Gallenstein, 1848)	lielais gludgliemezis (2)	3		1				Samērā reta suga
2.	<i>Segmentina nitida</i> (Muller, 1774)	mirdzošā ūdensspolīte (1)	3		1				Samērā reta suga
Posmtārpi Annelida									
3.	<i>Hirudo medicinalis</i> (L., 1758)	medicīnas dēle	4	V	1	+	LR		Reta suga
Vēžveidīgie Decapoda									
4.	<i>Astacus astacus</i> (L., 1758)	platspīļu vēzis		V	2				Samērā parasta suga
Kukaiņi Insecta									
Vaboles Coleoptera									
4.	<i>Aromia moschata</i> (L., 1758)	zaļais vītolgrauzis (5)	4						Samērā bieži sastopama suga
5.	<i>Dorcus parallelipedus</i> (L., 1758)	blāvā briežvabole (8)	2		1			BSS	Reta suga
6.	<i>Liocola marmorata</i> (F., 1792)	marmora rožvabole (6)	2		1			BSS	Samērā reta suga
7.	<i>Osmoderma eremita</i> (Scopoli, 1763)	lapkoku praulgrauzis (7)	1	II*, IV	1	+	VU	BSS	Ļoti reta suga
8.	<i>Peltis grossa</i> (L., 1758)	lielais asmalis (4)						IS	Samērā reta suga
Tauriņi Lepidoptera									
9.	<i>Apatura iris</i> (L., 1758)	kārklū zaigraibenis	2						Samērā reta suga
10.	<i>Callimorpha dominula</i> (L., 1758)	nātru lācītis	4						Samērā reta suga
11.	<i>Catocala fraxini</i> (L., 1758)	ošu ordeņpūcīte	4						Samērā reta suga
12.	<i>Catocala sponsa</i> (L., 1767)	ozolu karmīnpūcīte	2		1				Reta suga
13.	<i>Limenitis camilla</i> (L., 1763)	sausseržu raibenis (3)	4						Samērā reta suga
Plēvspārņi Hymenoptera									
14.	<i>Lasius fuliginosus</i> (Mayr, 1861)	spožā skudra (9)			1				Samērā bieži sastopama suga

Saīsinājumi:

¹⁰ Pēc Rudzīte 1999, 2000; Spuris 1984, 1998; Barševskis et al. 2004, 2008, 2009, Telnov et al. 2001, 2002, 2005, 2006, 2007, 2008

SG - Latvijas Sarkanā grāmata (Spuris 1998). LSG tiek lietotas sekojošas apdraudēto sugu kategorijas, kas atbilst vecajām IUCN kategorijām: **1.** kategorija - izzudošās sugas; **2.** kategorija - sarūkošās sugas; **3.** kategorija - retās sugas; **4.** kategorija - maz pazīstamās sugas.

ES – Eiropas Padomes direktīva 92/43/EEC (21.05.1992) Par dabisko biotopu, savvaļas floras un faunas aizsardzību. **II** pielikums. Dzīvnieku un augu sugas, kas ir Kopienas interešu sfērā un kuru aizsardzībai nepieciešama īpaši aizsargājamo teritoriju nodalīšana. * - prioritāra suga; **IV** pielikums. Dzīvnieku un augu sugas, kas ir Kopienas interešu sfērā un kuru aizsardzībai nepieciešams stingrs aizsardzības režīms; **V** pielikums. Dzīvnieku un augu sugas, kas ir Kopienas interešu sfērā un kuru iegūšana un ekspluatācija dabā var būt pieļaujama.

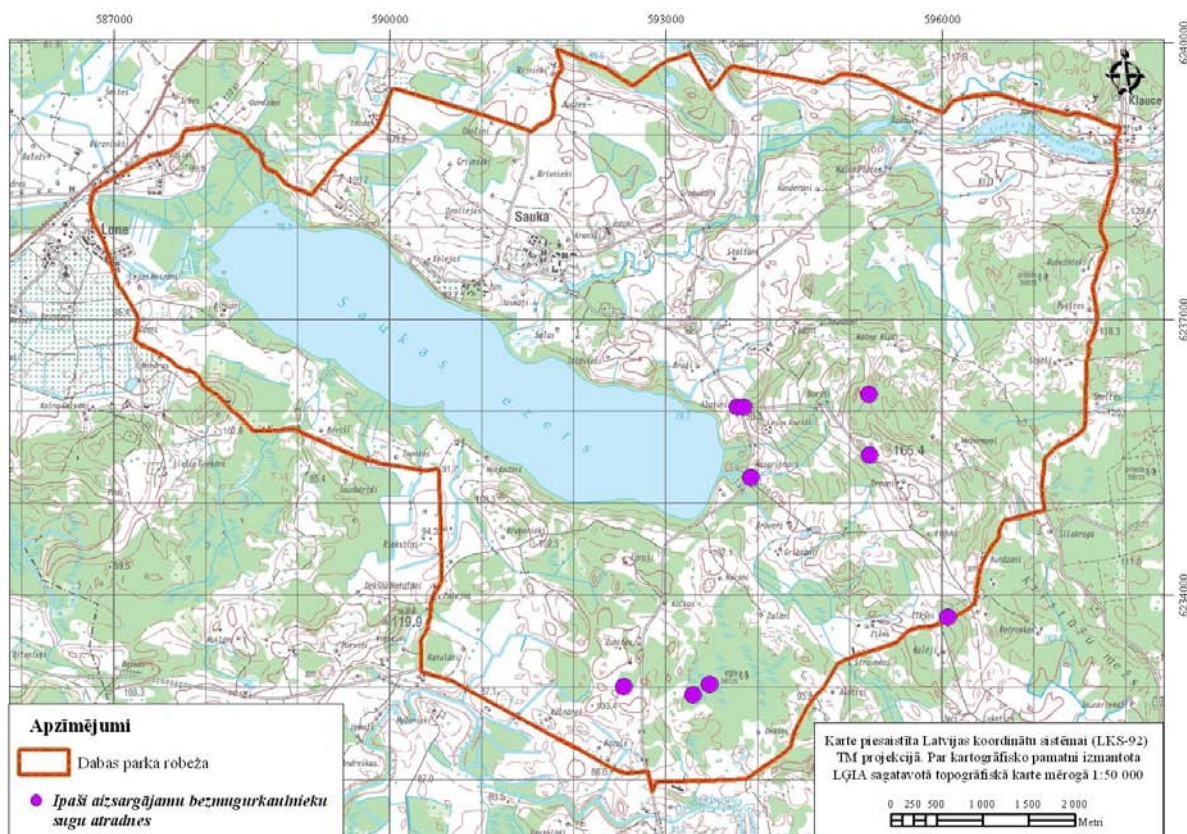
ĪAS – īpaši aizsargājama suga, 1. pielikums (īpaši aizsargājamas sugas) vai 2. pielikums (ierobežoti izmantojamas īpaši aizsargājamas sugas) MK 2000. gada 14. novembra noteikumiem Nr. 396

”Noteikumi par īpaši aizsargājamo sugu un ierobežoti izmantojamo īpaši aizsargājamo sugu sarakstu”

MIK – sugas aizsardzībai veidojams mikroliegums, 1. pielikums 2001. gada MK noteikumiem Nr. 45 „Mikroliegumu izveidošanas, aizsardzības un apsaimniekošanas noteikumi”

IUCN - Pasaules dabas aizsardzības organizācijas (The World Conservation Union) Apdraudēto sugu saraksts: **VU** (vulnerable) – jūtīga suga; **LR** (lower risk) - zemāks sugas apdraudējums.

MAB - Mežaudžu atslēgas biotopu (MAB) (= dabisku meža biotopu) sugas (Lārmanis u.c. 2000). **BSS** - Biotopu speciālistu suga, kuras pastāvēšana ir atkarīga no noteikta biotopa. Tā ir apdraudēta suga, kuras pastāvēšana ir atkarīga no ļoti specifiskiem (mežaudžu atslēgas) biotopiem un kuras izzudīs, ja šie biotopi tiks apsaimniekoti sugu pastāvēšanai nepiemērotā veidā, **IS** - Indikatorsuga, kam ir samērā augstas prasības pret dzīves vidi, bet ne tik augstas kā biotopu speciālistu sugām.

2.28. attēls. Aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu atradnes dabas parka teritorijā

Īpaši aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu un tām nozīmīgāko biotopu novērtējums

No visiem dabas parka teritorijā esošajiem biotopiem lielākais reto bezmugurkaulnieku sugu skaits saistīts ar mežiem. Pārsvārā mežu platības aizņem vēris ar bērzu, balttalksni, apsi, retāk egli koku stāvā. Lielākoties tie ir samērā jauni meži, retāk sastopami veci meži pauguru nogāzēs ar lielāka izmēra kritālām. Kopumā meža biotopi parka teritorijā piemēroti nedaudzām īpaši aizsargājamām bezmugurkaulnieku sugām. No ksilofāgajām sugām dabas parkā konstatēts zaļais vītolgrauzis *Aromia moschata* un blāvā briežvabole *Dorcus parallelipedus*, kuriem piemēroti ir meža nogabali ar lielāka izmēra lapu koku kritālām un stāvošiem nokaltušiem kokiem. No saproksilofāgajām jeb ar koksnes detritu saistītajām sugām konstatēts lapkoku praulgrauzis *Osmoderma eremita* un marmora rožvabole *Liocola marmorata*. Abas sugas atrastas nokaltuša lapu koka stumbra dobumā Saukas ezera dienvidaustrumu apkārtnē. Citur teritorijā minētajām sugām piemērotu biotopu gandrīz nav, ir tikai atsevišķi augoši ozoli un citi platlapji lauku māju tuvumā vai pļavās, taču tie nav dobumaini un saproksilofāgiem bezmugurkaulniekiem šobrīd nepiemēroti. Marmora rožvabole, atšķirībā no lapkoku praulgrauža, ir mazāk prasīga suga, kas var attīstīties ne tikai platlapju, bet arī citu lapu koku stumbra dobumos. Lapkoku praulgrauzis bez piemērotiem biotopiem pēc kāda laika iespējams var izzust šajā teritorijā. Vecākajos meža nogabalos ar egli koku stāvā konstatēts dabisko mežu indikatorsuga – lielais asmalis *Peltis grossa*. Meža biotopos dabas parkā iespējams atrast vēl dažas samērā retas koksngrauzu sugas. Taču kopumā ar koksni saistītajām īpaši aizsargājamajām bezmugurkaulnieku sugām piemērotu un nozīmīgu biotopu ir salīdzinoši maz, par ko liecina nelielais dabisko meža biotopu indikatorsugu skaits.

Ar mežiem saistītas arī dabas parkā konstatētās aizsargājamās tauriņu sugas – kārklu zaigraibenis *Apatura iris*, nātru lācītis *Callimorpha dominula*, ošu ordeņpūcīte *Catocala fraxini*, ozolu karmīnpūcīte *Catocala sponsa*, sausseržu raibenis *Limenitis camilla*. Minēto sugu kāpuriem mežs ir nozīmīgs attīstības un barošanās biotops.

Pateicoties paugurainajam reljefam, starppauguru ieplakās dabas parka teritorijā daudzviet ir nelieli mitru pļavu fragmenti, nelieli zāļu purvi un dumbrāja tipa slapjie meži, kuri piemēroti īpaši aizsargājamajām gliemežu sugām. Zāļu purva malā teritorijas dienvidu daļā konstatēta mirdzošā ūdensspolīte *Segmentina nitida*, kura līdzīgos biotopos, iespējams, ir izplatīta plašāk. Melnalkšņu dumbrājā konstatēts lielais gludgliemezis *Cochlicopa nitens*, kuru iespējams atrast arī cita tipa mitrājos. Teritorijā esošie melnalkšņu dumbrāji un mitras pļavu ieplakas ir piemērotas arī resnajam pumpurgliemezim *Vertigo moulinsiana* un slaidajam pumpurgliemezim *Vertigo angustior*.

Saukas ezerā sastopamas divas Latvijā un Eiropā aizsargājamas bezmugurkaulnieku sugas – medicīnas dēle *Hirudo medicinalis* un platspīļu vēzis *Astacus astacus* (Latvijā ierobežoti izmantojama suga).

No īpaši aizsargājamām bezmugurkaulnieku sugām, kuras konstatētas dabas parka „Sauka” teritorijā, visnozīmīgākās ir:

- medicīnas dēle *Hirudo medicinalis* L., 1758
- lapkoku praulgrauzis *Osmoderma eremita* (Scopoli, 1763)

Medicīnas dēle ir Latvijā reti sastopama suga, pazīstama 36 atradnēs, lielākoties Latvijas ziemeļu daļā. Suga parasti apdzīvo nelielus ezerus ar bagātu veģetāciju, ūdensaugiem bagātas lielu ezeru piekrastes un līčus, vecupes. Retāk suga novērota zāļu purvos, zivju dīķos, grāvjos. Medicīnas dēle pārtiek no mugurkaulnieku asinīm. Tās saimniekorganismi ir abinieki, ūdensputni, zīdītāji, tai skaitā cilvēks, retāk zivis. No abinieku asinīm visbiežāk pārtiek jaunās dēles, kurām žokļi vēl nav pietiekoši spēcīgi. Pieaugot tās spēj piesūkties arī citiem mugurkaulniekiem. Medicīnas dēles ir hermafrodīti, dzimumgatavību tās sasniedz trešajā dzīves gadā. Vairošanās notiek ūdenī, taču izdētos kokonus ar olām dēles iznes uz sauszemes, mitrā augsnē vai dūņās ūdenstilpes krastā. Olu dēšana notiek jūlijā-augustā, no tām aptuveni pēc mēneša izšķīlas jaunās dēles. Dabas parkā medicīniskā dēle sastopama Saukas ezerā.

Lapkoku praulgrauzis Latvijā ir reta, izzūdoša suga, kura sastopama izklaidus visā valsts teritorijā. Lapkoku praulgrauzis sastopams vecos platlapju mežos, parkos, alejās un tamlīdzīgās vietās, kur ir veci platlapji. Pieaugusī vabole un tās kāpuri barojas ar koksnes detritu, kas veidojas platlapju koku dobumos. Latvijā suga ir novērota parasto ozolu, liepu, kļavu, zirgkastaņu un citu platlapju koku dobumos. Lapkoku praulgrauzis parasti apdzīvo vecus, liela apkārtmēra dzīvus kokus ar dobumiem. Kāpura attīstības cikls ilgst 3-4 gadus, šajā laikā kāpuri barojas ar koksnes detritu un koku vispār nepamet. Arī pieaugušas vaboles reti pamet koka dobumu, kurā ir attīstījušās, tāpēc dabā tās ir grūti novērojamas.

Dabas parka teritorijā suga konstatēta pēc tās kāpuru izkārnījumiem vecā koka dobumā. Stumbrs ir tikai 3 m augsts, ar izdegušu vidu. Suga atradnē ir nopietni apdraudēta, jo tās attīstībai piemērotu biotopu (sugai piemēroti platlapju meži vai to fragmenti) parka teritorijā praktiski nav, ir tikai atsevišķi augoši platlapji pie lauku mājām vai dažviet pļavās. Šie koki sugas attīstībai būs noderīgi tikai pēc daudziem gadiem, kad kļūs dobumaini. Sugai raksturīga arī izteikti vāja izplatšanās spēja, kas ierobežo īpatņu pārvietošanos uz jaunām dzīvesvietām. Sugas saglabāšanas nolūkos parka teritorijā ieteicams saglabāt neskartus platlapjus, kuru stumbra diametrs ir sasniedzis 50 cm, kā arī platlapjus, kuriem sācis veidoties dobums. Liela izmēra platlapji, kuriem vēlāk var veidoties dobums un koksnes detrits, kalpos sugai par jaunu dzīvotni.

Ietekmējošie faktori

Dabas parkā konstatētajām ksilofāgajām vaboļu sugām būtiska negatīva ietekme nav novērota, izņemot lapkoku praulgrauzi. Galvenie draudi šīs sugas pastāvēšanai parka teritorijā ir tai piemērotu biotopu trūkums. Jaunas dzīvotnes sugai varētu parādīties tikai nākotnē, ja teritorijā tiks saglabāti visi liela izmēra platlapji, kuri var kļūt dobumaini. Pārējām ar atmirušu koksni saistītajām vaboļu sugām – blāvajai briežvabolei, marmora rožvabolei, lielajam asmalim mežos nepieciešams saglabāt liela diametra kritālas un stāvošus nokaltušus kokus, kā arī ierobežot meža ciršanu.

Līdzīgas prasības kā ksilofāgiem ir spožajai skudrai. Pūžņus veido atmirušā koksne. Suga saistīta ar veciem, dobumainiem, galvenokārt liela izmēra lapu kokiem. Sastop dažādu tipu mežos, kā arī atklātās vietās atsevišķi augošos kokos. Sugu apdraud vecu dobumainu koku nozāģēšana, nokaltušu koku izvākšana no mežiem. Jāsaglabā

neskartas vecāku un dabiskāku mežu teritorijas ar nokaltušiem un bojātiem kokiem un kritālām, kur suga varētu būt.

Tauriņu sugām dabas parkā konkrēti apdraudošie faktori nav novēroti. Šo sugu galvenie pastāvēšanas nosacījumi ir tauriņu kāpuru barības augu klātbūtne un sugai raksturīgo biotopu saglabāšana. Visu teritorijā konstatēto tauriņu sugu kāpuri barojas ar mežos un mežmalās augošiem augiem. Šīs sugas var apdraudēt jebkāda iejaukšanās, kas var izmainīt tauriņu biotopus, piemēram, mežu izciršana, vai citas aktivitātes, kas ietekmē tauriņa kāpuru barības augu.

Liels gludgliemezis ir tipiska kalcifila mitrāju suga, kura sastopama zāļu purvos, mitrās pļavu ieplakās un slapjos mežos uz kaļķainām augsnēm. Melnalkšņu dumbrājs sugas atradnē ir jā saglabā neskartas, kā arī ieteicams papildus pārbaudīt citus sugai piemērotos biotopus teritorijā. Lielo gludgliemezi negatīvi var ietekmēt koku ciršana sugas atradnē un hidroloģiskā režīma maiņa, ko var radīt, piemēram, meliorācija.

Mirdzošā ūdensspolīte ir tipiska mitrāju ūdensgliemežu suga, kura apdzīvo zāļu purvus ar pastāvīgu, vai periodiski mainīgu ūdenslīmeni un regulāri applūstošas mitru pļavu ieplakas. Sugu negatīvi var ietekmēt hidroloģiskā režīma maiņa tās atradnē un ūdens piesārņojums.

Medicīnas dēles populāciju negatīvi var ietekmēt ūdens piesārņojums Saukas ezerā, konkrēti mēsļu, ķīmisko mazgāšanas līdzekļu, herbicīdu, pesticīdu, degvielas nonākšana ūdenī, kā arī ūdenstilpju krastu piegružošana. Liela nozīme ir arī dēļu saimnieciskā skaitam ūdenstilpju krastos. Piemēram, abinieku skaita samazināšanās var novest pie medicīniskās dēles skaita sarūkšanas vai populāciju izzušanas.

Platspīļu vēža saimnieciskā izmantošana ir ierobežota, oficiāla vēžu ķeršana iespējama tikai tad, ja tiek organizēta licencētā vēžošana vai ir piešķirts un tiek izmantots vēžu rūpnieciskās zvejas limits. Saukas ezerā vēžu ieguve netiek veikta, nav nepieciešami arī papildus aizsardzības pasākumi.

2.6. Aizsargājamās teritorijas vērtību apkopojums un pretnostatījums

Dabas vērtības	Sociālekonomiskās vērtības	Vērtību pretnostatījums un ietekmējošie faktori
<p>Dabas parka teritorijā sastopamas vizuāli augstvērtīgas, Latvijai unikālas ainavas.</p> <p>Mozaīkveida ainava nodrošina bioloģisko daudzveidību – tajā ir gan aizsargājami meža, pļavu un saldūdens biotopi, gan dzīvotnes aizsargājamām augu un dzīvnieku sugām.</p>	<p>Teritorijas ainava ir zemes īpašnieku, apsaimniekotāju dzīves telpa, kurā tie veic saimniecisko darbību, gūstot ienākumus, uzturot savas saimniecības un zemes. Tāpat sociālekonomiskā vērtība ir gan atsevišķiem dabas parka objektiem (Saukas ezers kā makšķernieku un atpūtnieku piesaistes objekts, meža platības kā koksnes ieguves vieta, lauksaimniecībā izmantojamās teritorijas), gan dabas parka teritorijai kopumā kā ainaviski pievilcīgai vietai, kas piesaista apmeklētājus un ļauj attīstīt tūrisma nozari.</p>	<p>Nozīmīgi konflikti starp ainaviskajām vērtībām nav konstatēti. Dabas parka ainavas un tās elementu attīstību ietekmē izmaiņas sociālekonomiskajā situācijā, kuru rezultātā lielāka nozīme ir dabas parka teritorijas estētiskajai un rekreācijas funkcijai, kas piesaista apbūves gabalu pircējus un atpūtniekus, mazāka – teritorijai kā saimnieciskās darbības vietai. Ainavas vizuālo un ekoloģisko vērtību ietekmējošie faktori ir šādi:</p> <p><i>Negatīvie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • ainavisko telpu funkcionālās nozīmes maiņa – viensētu pamešana, lauksaimniecības zemju aizaugšana; • ainavas noslēgšanās, vizuāli augstvērtīgu skatu izzušana; • latvāņu izplatība; • ezera krasta joslas izmantošanas intensitātes palielināšanās (krasta joslas pārveidošana, apbūve, notekūdeņu ieplūde); <p><i>Pozitīvie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • lauksaimnieciskā darbība apsaimniekotajās zemēs;

Dabas vērtības	Sociālekonomiskās vērtības	Vērtību pretnostatījums un ietekmējošie faktori
		<ul style="list-style-type: none"> • “Saukas dabas parka biedrības” darbība teritorijas apsaimniekošanā, iedzīvotāju un apmeklētāju izglītošanā; • pārdomāti attīstīta un virzīta dabas parka tūrisma un rekreācijas potenciāla izmantošana.
<p>Dabas parkā “Sauka” sastopami šādi aizsargājami pļavu biotopi:</p> <p>Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas (6270*) Eitrofas augsto lakstaugu audzes (6430)</p>	<p>Sugām bagātas ganības un ganītas pļavas ir izmantojamas ganīšanai un siena pļaušanai; šādas pļavas ir nozīmīgs dabas parka ainavas elements.</p>	<p>Vērtīgo pļavu biotopu uzturēšana ir apgrūtināta intensīvas lauksaimniecības apstākļos, jo šādas pļavas ir mazāk produktīvas, nekā kultivētie zālāji, un tās ir jāpļauj vēlāk, lai nodrošinātu sēklu izsēšanos.</p> <p>Pļavu biotopus negatīvi ietekmē ganīšanas un pļaušanas pārtraukšana.</p>
<p>Dabas parkā atrodami šādi aizsargājami mežu biotopi:</p> <p>Veci vai dabiski boreālie meži (9010*); Veci jaukti platlapju meži (9020*, 1.6.); Staignāju meži (9080*, 1.15.); Nogāžu un gravu meži (9180*, 1.9.); Aluviāli krastmalu un palieņu meži (91E0*, 1.11.).</p> <p>Dabas parkā nav lielu mežu masīvu, arī aizsargājami biotopi izvietoti fragmentāri un neveido vienotus kompleksus (izņemot mitros mežu biotopus ūdenstilpju</p>	<p>Mežu sociālekonomiskā vērtība saistīta ar to koksnes resursiem. Mežs ir arī dzīvotne medījamiem dzīvniekiem, ogu un sēņu ieguves vieta.</p>	<p>No koksnes ieguves viedokļa vērtīgākie meži ir arī ekoloģiski nozīmīgi, tāpēc tos var apdraudēt nekontrolēta mežsaimnieciskā darbība. Ezeru piekrastē esošie meža biotopi to dabiskajā stāvoklī ir maz piemēroti rekreācijai, tāpēc tajos tiek izcirsts pamežs un pārveidots dabiskais augājs.</p> <p>Aizsargājamus meža biotopus var ietekmēt arī nepārdomāta ainavas izkopšana (vizūru izcirstšana), līdz ar to šādas darbības jāveic, ņemot vērā dabas aizsardzības plānā noteiktos ierobežojumus.</p>

Dabas vērtības	Sociālekonomiskās vērtības	Vērtību pretnostatījums un ietekmējošie faktori
piekrastēs).		
<p>Dabas parkā sastopami šādi aizsargājami saldūdens biotopi un purvu biotopi:</p> <p>Eitrofi ezeri ar iegrimušu ūdensaugu un peldaugu augāju (3150); Upju straujtecēs un dabiski upju posmi (3250);</p> <p>Minerālvielām bagāti avoti un avoksnāji (7160, 2.6.).</p>	<p>Saldūdens biotopi (ezeriem) ir nozīmīga sociālekonomiskā vērtība gan kā dabas parka pievilcīgās ainavas elementam, gan kā zivju resursu avotiem un rekreācijas objektiem. Avoti tiek izmantoti dzeramā ūdens ieguvei.</p>	<p>Ezeru biotopus negatīvi ietekmē antropogēnas izcelsmes eutrofikācijas procesi, ko radījusi savulaik veiktā intensīvā lauksaimnieciskā darbība ezera sateces baseinā un kas turpinās arī mūsdienās, neskatoties uz lauksaimnieciskās darbības intensitātes samazināšanos. Šobrīd ezeru ūdens kvalitāti ietekmē tajā ieplūstoši neattīrīti notekūdeņi, kā arī biogēnu ieplūde no aizaugušajām lauksaimniecības zemēm; notekūdeņu radītās slodzes palielināšanos var izsaukt arī rekreācijas intensitātes pieaugums.</p>
<p>Dabas parkā konstatētas 11 retas un aizsargājamas augu sugas.</p>	<p>Aizsargājamo augu sugas pārsvarā konstatētas pļavu biotopos, tās ir nozīmīgas kā bioloģiski vērtīgu un lauksaimniecībā izmantojamu zālāju sastāvdaļa.</p>	<p>Augu sugu daudzveidību negatīvi ietekmē pļavu aizaugšana.</p>
<p>Dabas parkā 2010. gada ligzdošanas sezonā konstatētas 84 ligzdojošas (vai iespējami ligzdojošas) putnu sugas, no tām 13 ir īpaši aizsargājamas.</p>	<p>Dabas parka putnu fauna var būt interesanta putnu vērotājiem, tādējādi veicinot tūrisma pakalpojumu attīstību teritorijā. Dabas parkā iespējamas arī ūdensputnu medības.</p>	<p>Putnu sugu daudzveidību negatīvi var ietekmēt tālāka lauksaimniecības zemju aizaugšana, jo lielai daļai aizsargājamo putnu sugu dzīvotnes un barošanās vietas ir saistītas ar lauksaimniecībā izmantojamām platībām.</p>
<p>Dabas parka teritorijā konstatētas 15 zīdītājdzīvnieku sugas, no kurām 2 ir Eiropas nozīmes aizsargājamas sugas.</p>	<p>Sociālekonomiskā vērtība ir dabas parka teritorijā esošajām medījamo dzīvnieku sugām.</p>	<p>Zīdītāju faunu negatīvi ietekmējoši faktori dabas parkā nav novēroti.</p>

Dabas vērtības	Sociālekonomiskās vērtības	Vērtību pretnostatījums un ietekmējošie faktori
<p>Dabas parkā konstatētas 4 Eiropā aizsargājamas abinieku sugas, no tām viena – lielais tritons – ir Latvijā aizsargājama suga.</p>	<p>Abinieku un rāpuļu sugu sociālekonomiskā vērtība ir grūti nosakāma. Pavirši vērtējot, abinieku un rāpuļu sugas šķiet maznozīmīgas no sociālekonomiskā viedokļa, taču tās ir kopējās dabas parka ekosistēmas sastāvdaļa, kura ļauj eksistēt citām sugām. Abinieki un rāpuļi bieži kalpo citām sugām par barību vai iznīcina bezmugurkaulniekus un grauzējus.</p>	<p>Abinieku un rāpuļu faunu ietekmē gan dabiski faktori (nārsta vietu aizaugšana, apēnojums), gan cilvēka radīti traucējumi.</p>
<p>Saukas ezerā konstatētas 16 zivju sugas, no kurām viena – akmeņgrauzis – ir aizsargājama suga.</p>	<p>Saukas ezera zivju resursiem ir nozīmīga sociālekonomiskā vērtība, tie tiek izmantoti licencētajā makšķerēšanā, kas ir svarīgs faktors apmeklētāju piesaistē.</p>	<p>Saukas ezera zivju faunu ir ietekmējusi tās rūpnieciskā zveja un zivju laišanas pasākumi, kā rezultātā ihtiofaunas sastāvs Saukas ezerā nav uzskatāms par dabisku. Līdz ar to arī turpmāk jāveic zivju resursu apsaimniekošana un mazuļu laišana.</p>
<p>Dabas parka teritorijā konstatētas 14 īpaši aizsargājamas un citādi vērtīgas bezmugurkaulnieku sugas, no tām divas (lapkoku praulgrauzis un medicīnas dēle) ir Eiropas nozīmes aizsargājamas sugas. Ezerā konstatētais platspīļu vēzis ir ierobežoti izmantojama suga.</p>	<p>Dabas parka bezmugurkaulnieku faunai nav nozīmīgas sociālekonomiskās vērtības.</p>	<p>Aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu atradnes var ietekmēt mežsaimnieciskā darbība, arī hidroloģiskā režīma izmaiņas. Medicīnas dēles populāciju ietekmē ūdens kvalitāte Saukas ezerā, kā arī barībai pieejamo abinieku un zīdītāju daudzums ezera piekrastē.</p>

3. Informācija par aizsargājamās teritorijas apsaimniekošanu

3.1. Aizsargājamās teritorijas apsaimniekošanas ilgtermiņa un īstermiņa mērķi

Ilgtermiņa mērķi

Dabas parka teritorijā ir saskaņotas dabas aizsardzības, zemes īpašnieku un teritorijas apmeklētāju intereses, saglabātas teritorijai raksturīgās ainavu struktūras un ekoloģiskie procesi, nodrošinot bioloģiski vērtīgāko platību un dzīvotņu pastāvēšanu vienlaikus ar teritorijas sociālekonomisko attīstību.

Dabas parka “Sauka” teritorijā ir attīstīta tūrisma infrastruktūra, kura ir bāzēta uz ilgtspējīgu un saudzīgu vietējo dabas, kultūras, vēstures un cilvēkresursu izmantošanu, veicinot tūrisma un teritorijas apmeklētāju izglītošanu ar vidi un dabas aizsardzību saistītos jautājumos.

Īstermiņa mērķi

Šajā nodaļā ir uzskaitīti īstermiņa mērķi turpmākajiem 10 gadiem, kurus ir vēlams sasniegt dabas aizsardzības plāna darbības laikā un kas kalpo kā nosacījums, lai sasniegtu ideālos teritorijas apsaimniekošanas mērķus vai tuvotos to sasniegšanai.

Plānošanas periodā galvenie īstermiņa mērķi tiek sadalīti vairākās grupās:

- A. Administratīvie un organizatoriskie mērķi**
- B. Dabas vērtību aizsardzība un apsaimniekošana**
- C. Sabiedrības informēšana un izglītošana**
- D. Rekreācija un tūrisms**
- E. Monitorings**

A. Administratīvie un organizatoriskie mērķi

- A1. Viesītes novada teritorijas plānojumā iestrādāt apsaimniekošanas un izmantošanas nosacījumus, kuri sekmētu dabas parka vērtību saglabāšanu;
- A2. Dabas parka robežu skaidri apzīmēt dabā;
- A3. Pieņemt dabas parka individuālos aizsardzības un izmantošanas noteikumus, funkcionālo zonējumu iestrādāt teritorijas plānojumā.

B. Dabas vērtību aizsardzība un apsaimniekošana

- B.1. Dabas parka ainavas saglabāšanu nodrošināt, apsaimniekojot lauksaimniecībā izmantojamās zemes un nepieļaujot to aizaugšanu;
- B.2. Uzturēt bioloģiski vērtīgās pļavu platības ~134 ha platībā un līdz ar to saglabāt Eiropas nozīmes pļavu biotopus un dabas parka ainavu;
- B.3. Nepieļaut neattīrītu notekūdeņu novadīšanu ezeros un upēs;

B.4. Dabas parka teritoriju apsaimniekot, saglabājot tajā ainaviskās un bioloģiskās vērtības.

C. Sabiedrības informēšana un izglītošana

C.1. Uzturēt esošos informatīvos standus un uzstādīt 2 jaunus;

C.2. Izdot informatīvi – izglītojošu bukletu dabas parka iedzīvotājiem un apmeklētājiem;

C.3. Dabas parka iedzīvotājus un zemju īpašniekus informēt par dabas parkā esošajām vērtībām, kā arī ekonomiskajām iespējām, ko sniedz īpaši aizsargājamās dabas teritorijas statuss.

D. Rekreācija un tūrisms

D.1. Dabas parkā uzturēt un no jauna veidot tūristiem pievilcīgus infrastruktūras objektus (dabas takas, skatu torņi, atpūtas vietas u.tml.);

D.2. Dabas parka galvenos tūristu piesaistes objektus un ainaviskās teritorijas kompleksi apsaimniekot, saglabājot dabas un kultūrvēsturiskās vērtības;

D.3. Nodrošināt ainaviski pievilcīgo objektu un teritoriju pieejamību un apskati, ainaviski nozīmīgo ceļu posmu saglabāšanu un skatu atsegšanu.

D.4. Nodrošināt ilgtspējīgu zivju resursu atjaunošanu un apsaimniekošanu Saukas ezerā.

E. Monitorings

E.1. Veikt Natura 2000 monitoringu;

E.2. Veikt dabas aizsardzības plānā paredzēto pasākumu monitoringu.

3.2. Apsaimniekošanas pasākumi

Pirms dabas aizsardzības plāna apsaimniekošanas mērķu un pasākumu noteikšanas tika veikta iepriekšējā DAP ierosināto apsaimniekošanas pasākumu analīze (skat. 6. pielikumu). Analizējot iepriekšējā DAP paredzētos apsaimniekošanas pasākumus, secināms, ka lielākā daļa pasākumu (60 – 70%) ir veikti, jo īpaši saistībā ar tūrisma infrastruktūru. Tie realizēti, pateicoties aktīvai „Saukas dabas parka biedrības” darbībai. Atsevišķi pasākumi patlaban vairs nav aktuāli.

Lai nodrošinātu šajā DAP izvirzītos mērķus un uzdevumus, izstrādāts dabas parka apsaimniekošanas pasākumu plāns, kas paredz pasākumus ainavisko un dabas vērtību aizsardzībai un saglabāšanai, infrastruktūras izveidi teritorijas apmeklētājiem, pasākumus dabas parka apsaimniekošanas veicināšanai, teritorijas bioloģisko vērtību monitoringu, robežzīmju un informatīvo stendu uzstādīšanu, sabiedrības izglītošanu dabai draudzīgas attieksmes veidošanā. Apsaimniekošanas pasākumi ir uzskaitīti 3.1. tabulā. Pēc tabulas seko sīkāks apsaimniekošanas pasākumu apraksts. 3.1. tabula ir lietojama kopā ar apsaimniekošanas pasākumu aprakstu un apsaimniekošanas pasākumu karti 7. pielikumā.

3.1. tabulā ir sniegta katra pasākuma prioritāte, izpildes termiņš, iespējamais finansējuma avots, aptuvenais finansējuma apjoms, ja tāds ir nepieciešams un ja to var aprēķināt. Katrs pasākums ir attiecināts uz konkrētu īstermiņa mērķi un tiek norādīti izpildes rādītāji. Piedāvātie apsaimniekošanas pasākumi ir attēloti 7. pielikuma kartē.

Kā redzams 3.2. tabulā, atsevišķiem apsaimniekošanas pasākumiem precīzi nav norādītas to izmaksas, jo patlaban tās ir grūti nosakāmas. Tas saistīts gan ar potenciālā pasākuma tehniskā projekta izmaksām, gan izpildes veidu, gan dažādiem blakus faktoriem. Apjomīgākus apsaimniekošanas pasākumus iespējams veikt pa kārtām.

Dabas aizsardzības plāna izstrādes laikā zemes īpašnieki rosināja diskusijas par dažādiem apsaimniekošanas jautājumiem – meliorācijas sistēmu kopšanu, mežaudžu apsaimniekošanu u.c. Jāpiezīmē, ka ne visi šie jautājumi ir DAP kompetencē un daudzi no tiem ir saistīti ar zemes pārvaldības politiku un tās praktisko realizāciju valstī kopumā, tāpēc šādu jautājumu risināšanā (meliorācijas sistēmu izveide un kopšana, meža zemes transformācija, zivju resursu pārvaldība u.c.) jāiesaistās pašvaldībai, Dabas aizsardzības pārvaldei, Lauku atbalsta dienestam un tā reģionālajai lauksaimniecības pārvaldei, Valsts meža dienestam, institūta BIOR Zivju resursu pētniecības departamentam (bij. Latvijas Zivju resursu aģentūra) u.c. Tā piemēram, lai nodrošinātu ainavu estētisko un ekoloģisko kvalitāti, bez DAP aprakstīto normatīvo nosacījumu ieviešanas dabas parka teritorijā veicami arī vairāki praktiski un biotehniski pasākumi – lauksaimniecības zemju apsaimniekošana, meliorācijas sistēmu kopšana, ceļu uzturēšana, regulāra ceļmalu pļaušana, krūmu vai otrā stāva koku ciršana ceļmalās un atsevišķās vietās arī Saukas ezera krasta joslā skatu atsegšanai. Lielākā daļa augstāk minēto pasākumu ir parasti zemes apsaimniekošanas soļi, kurus ikdienā veic zemes īpašnieki vai apsaimniekotāji, tāpēc tie netiek detalizēti aprakstīti apsaimniekošanas pasākumu nodaļā. Šāda regulāra zemes apsaimniekošana nodrošina gan dabas parka vizuālo pievilcību, gan ekoloģisko stabilitāti.

3.1. tabula. Plānotie apsaimniekošanas pasākumi dabas parkā „Sauka”

N. p. k.	Mērķis	Pasākums	Prioritāte, izpildes termiņš	Iespējamais finansētājs	Iespējamais izpildītājs	Iespējamās izmaksas	Izpildes rādītāji
A - Administratīvie un organizatoriskie pasākumi							
1.	A.1.	Dabas parka apsaimniekošanu un teritorijas izmantošanu regulējošu nosacījumu iestrādāšana Viesītes novada teritorijas plānojumā	I (augsta), 2011. gads	Pašvaldība	Pašvaldība	Administratīvās izmaksas	Teritorijas plānojumā iestrādāti nosacījumi, kuri aprakstīti 4. nodaļā
2.	A.2.	Uzstādīto dabas parka robežzīmju apsekošana un uzturēšana	II (vidēja), 2011.-2013. gads	Pašvaldība sadarbībā ar Dabas aizsardzības pārvaldi	Pašvaldība	1 robežstabs ar zīmi 50–60 Ls (20 Ls maksā pati zīme + uzstādīšanas izmaksas)	Dabas parka teritorija ir skaidri iezīmēta dabā
3.	A.3.	Dabas parka „Sauka” individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu pieņemšana	I (augsta), 2011. gads	VIDM	VIDM	Administratīvās izmaksas	Pieņemti individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi
B – Dabas vērtību aizsardzība un apsaimniekošana							
4.	B.1.	Latvāņa audžu ierobežošanas, iznīcināšana	I (augsta), visā DAP darbības termiņā	Zemes īpašnieki, ES projektu finansējums	Zemes īpašnieki	Pašlaik nav precīzi nosakāmas	Iznīcinātas latvāņa audzes
5.	B.2.	Bioloģiski vērtīgo zālāju apsaimniekošana, jaunu platību pieteikšana BVZ statusam	I (augsta), visā DAP darbības termiņā	Zemes īpašnieki, LAD	Zemes īpašnieki	Pašlaik nav precīzi nosakāmas	Saglabāta bioloģiskā daudzveidība un dabas parkam raksturīgā ainava
6.	B.3.	Notekūdeņu attīrīšanas sistēmu izbūve un uzturēšana ūdenstilpnēm pieguļošajās	I (augsta), visā DAP darbības	Zemes īpašnieki, pašvaldība, ES	Zemes īpašnieki,	Pašlaik nav precīzi	Lielākajās ūdenstilpēs un ūdenstecēs tiek

N. p. k.	Mērķis	Pasākums	Prioritāte, izpildes termiņš	Iespējamais finansētājs	Iespējamais izpildītājs	Iespējamās izmaksas	Izpildes rādītāji
		teritorijās	termiņā	fondu finansējums	pašvaldība	nosakāmas	novadīti tikai attīrīti notekūdeņi
7.	B.4.	Mikroliegumu izveide mazajam ērglim	I (augsta), 2011.-2012. gads	Dabas aizsardzības pārvalde	Dabas aizsardzības pārvalde	Administratīvās izmaksas	Izveidoti mikroliegumi mazā ērgļa ligzdošanas vietās
8.	B.4.	Pamesto mājvietu attīrīšana no apauguma, saglabājot vecos kokus	II (vidēja), visā DAP darbības termiņā	Zemes īpašnieki	Zemes īpašnieki	Pašlaik nav precīzi nosakāmas	Ainavā izceltas viensētu vietas un pie tām augošie vecie koki
9.	B.4.	Agrovides plāna izstrāde vienai zemnieku saimniecībai un meža apsaimniekošanas demonstrācijas saimniecības izveide dabas parka teritorijā	II (vidēja), līdz 2014. gadam	ES fondu finansējums	Zemes īpašnieki sadarbībā ar LAD un Saukas dabas parka biedrību	~ 1 500 Ls	Vismaz vienai saimniecībai sagatavots agrovides plāns un izveidota vismaz viena videi draudzīga un ekonomiski izdevīga mežsaimniecības paraugsaimniecība
C – Informatīvie, izglītojošie pasākumi							
10.	C.1.	Esošo informatīvo stendu uzturēšana un 2 jaunu stendu uzstādīšana	I (augsta) 2011. - 2012. gads	Pašvaldība, Dabas aizsardzības pārvalde, ES fondu finansējums	Pašvaldība, Saukas dabas parka biedrība	~ 250 Ls par vienu stendu	Apmeklētājiem tiek nodrošināta informācija par dabas parku
11.	C.2.	Informatīvi izglītojoša bukleta zemes īpašniekiem un apmeklētājiem sagatavošana	II (vidēja), 2011.-2013. gads	Pašvaldība, Dabas aizsardzības pārvalde, ES fondu finansējums	Izpildītājs izvēlēts konkursa kārtībā	~ 3000 Ls (2000 eksemplāri)	Sagatavoti izglītojoši-informatīvi bukleti par dabas parku un ir pieejami gan apmeklētājiem, gan zemes īpašniekiem
12.	C.3.	Izglītojošu un informējošu pasākumu organizēšana	II (vidēja), visā DAP	Pašvaldība, Saukas dabas	Saukas dabas parka	Pašlaik precīzi nav nosakāmas	Teritorijas iedzīvotāji ir informēti par dabas

N. p. k.	Mērķis	Pasākums	Prioritāte, izpildes termiņš	Iespējamais finansētājs	Iespējamais izpildītājs	Iespējamās izmaksas	Izpildes rādītāji
			darbības termiņā	parka biedrība	biedrība		parka vērtībām, kā arī ekonomiskajām iespējām, ko tās sniedz
D – Tūrisms un rekreācija							
13.	D.1.	Esošo tūrisma infrastruktūras objektu uzturēšana un atjaunošana	I (augsta), visā DAP darbības termiņā	Zemes īpašnieki, pašvaldība, ES fondu finansējums	Zemes īpašnieki, pašvaldība, Saukas dabas parka biedrība	Pašlaik nav precīzi nosakāmas	Esošie tūrisma infrastruktūras objekti ir uzturēti labā stāvoklī un ir pievilcīgi apmeklētājiem
14.	D.1.	Publiski pieejamo peldvietu un labiekārtoto atpūtas vietu apsaimniekošana	I (augsta), visā DAP darbības termiņā	Zemes īpašnieki, pašvaldība	Zemes īpašnieki, pašvaldība	~1000 Ls gadā vienai peldvietai	Peldvietas tiek uzturētas kārtībā un ir publiski pieejamas
15.	D.1.	Velomaršruta paplašināšana	II (vidēja), 2011.-2013. gads	Pašvaldība, ES fondu finansējums	Saukas dabas parka biedrība	Pašlaik nav precīzi nosakāmas	Izveidots un tūrisma informācijas materiālos iekļauts paplašināts velomaršruts
16.	D.1.	Dabas takas un tūristu apmetnes izveidošana „Mazormaņos”, dabas taku izveidošana Bincānos un Lonē	II (vidēja), 2011.-2015. gads	Zemes īpašnieki, Saukas dabas parka biedrība	Zemes īpašnieki, Saukas dabas parka biedrība	Pašlaik nav precīzi nosakāmas	Izveidota dabas taka no „Mazormaņiem” uz Ormaņkalna virsotni un tūristu apmetne „Mazormaņos”; papildināta dabas taka „Bincānos” un izveidota jauna taka Lonē
17.	D.1.	Jauna skatu torņa izbūvēšana Ormaņkalnā vai vecā skatu torņa rekonstrukcija	II (vidēja), 2011.-2020. gads	Zemes īpašnieks, pašvaldība, piesaistot ES fondu līdzekļus	Zemes īpašnieks	Pašlaik nav precīzi nosakāmas	Ormaņkalnā uzstādīts jauns skatu tornis vai rekonstruēts vecais skatu tornis

N. p. k.	Mērķis	Pasākums	Prioritāte, izpildes termiņš	Iespējamais finansētājs	Iespējamais izpildītājs	Iespējamās izmaksas	Izpildes rādītāji
18.	D.1.	Jaunu labiekārtotu atpūtas vietu izbūve	II (vidēja), visā DAP darbības termiņā	Zemes īpašnieki	Zemes īpašnieki	Pašlaik nav precīzi nosakāmas	Izveidotas un uzturētas labiekārtotas atpūtas vietas
19.	D.3.	Vienošanās ar zemes īpašniekiem par ainavisko skatu attīrīšanu un pieejamību	II (vidēja), visā DAP darbības termiņā	Zemes īpašnieki, pašvaldība, Saukas dabas parka biedrība	Zemes īpašnieki, Saukas dabas parka biedrība	Pašlaik precīzi nav nosakāmas	Teritorijas apmeklētājiem pieejami ainaviski augstvērtīgi skatu punkti
20.	D.3.	Ainaviski nozīmīgo ceļu posmu un skatu vietu kopšana un atsegšana	I (augsta), visā DAP darbības termiņā	Pašvaldība, ES fondu finansējums, LAD maksājumi	Pašvaldība, zemes īpašnieki	Pašlaik nav precīzi nosakāmas	Ainaviski nozīmīgie ceļu posmi un skatu punkti attīrīti no krūmiem un mazvērtīgiem kokiem
21.	D.4.	Zivju resursu atjaunošana Saukas ezerā, zivju ieguves kontrole, zivju mazuļu audzēšana	I (augsta), visā DAP darbības termiņā	Saukas dabas parka biedrība, BIOR Zivju resursu pētniecības departaments, zemes īpašnieki	Saukas dabas parka biedrība, zemes īpašnieki	Pašlaik precīzi nav nosakāmas	Saukas ezers ir bagāts ar zivīm un tā resursi tiek izmantoti licencētajā makšķerēšanā
E – Monitorings							
22.	E.1.	Natura 2000 monitorings	I (augsta), pastāvīgi	Dabas aizsardzības pārvalde	Dabas aizsardzības pārvalde	Valsts monitoringa izmaksas	Tiek veikts Eiropas nozīmes biotopu monitorings
23.	E.2.	Dabas aizsardzības plānā paredzēto apsaimniekošanas pasākumu rezultātu novērtējums	II (vidēja), pastāvīgi	Dabas aizsardzības pārvalde	Dabas aizsardzības pārvalde	Administratīvās izmaksas	Novērtēti dabas aizsardzības plānā paredzēto pasākumu ieviešanas rezultāti.

A. Administratīvie un organizatoriskie pasākumi

Dabas parka apsaimniekošanas un izmantošanas nosacījumu iestrādāšana Viesītes novada teritorijas plānojumā

Lai aizsargātu dabas parka ainaviskās un bioloģiskās vērtības, dabas aizsardzības plāna izstrādes laikā sagatavoti priekšlikumi nosacījumiem, kas iekļaujami Viesītes novada teritorijas plānojumā (skat. 4. nodaļu). Tie ietver ainaviskos ceļa posmus un ainaviski augstvērtīgas teritorijas (skat. apsaimniekošanas pasākumu karti 7. pielikumā), kurās būvniecībai un citām ainavu ietekmējošām darbībām izvirzāmas stingrākas prasības, nekā pārējā teritorijā. Tā kā individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu prasības ainavu aizsardzības zonā attiecas uz objektiem un teritorijām, kas noteiktas pašvaldības teritorijas plānojumā, ir būtiski, lai Viesītes novada teritorijas plānojuma izstrādē, kas notiek vienlaikus ar dabas aizsardzības plāna izstrādi, tiktu ņemti vērā šie priekšlikumi.

Dabas parka robežu zīmju saglabāšana un papildus zīmju uzstādīšana

Dabas aizsardzības plāna izstrādes laikā notiek 7 speciālo dabas parka robežzīmju (saskaņā ar Ministru kabineta noteikumu Nr. 264 „Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” 1. pielikumu) uzstādīšana. Zīmes ir nepieciešams regulāri (vienu reizi gadā) apsekot un, ja nepieciešams, atjaunot. Zīmju izvietojumu skat. 7. pielikumā. Dabas aizsardzības pārvalde ERAF projekta ietvaros ir saņēmusi finansējumu 30 robežzīmju izgatavošanai, līdz ar to ir iespējams dabā izvietot papildus zīmes, kā arī laika gaitā aizstāt bojātas vai novecojušas zīmes.

Individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu pieņemšana

Lai skaidri definētu dabas parkā atļautās un aizliegtās darbības, teritorijai jāapstiprina individuālie izmantošanas un aizsardzības noteikumi. Dabas aizsardzības plānā ir iekļauts minēto noteikumu projekts (skat. 5.2. sadaļu). Piedāvātais dabas parka funkcionālais zonējums iekļauts 9. pielikumā. Dabas parka zonējums un individuālie nosacījumi teritorijas izmantošanai stājas spēkā, kad individuālie aizsardzības un izmantošanas noteikumi tiek apstiprināti kā Ministru Kabineta noteikumi.

B. Dabas vērtību aizsardzība un apsaimniekošana

Latvāņa audžu ierobežošana un iznīcināšana

Samērā lielas platības dabas parkā aizņem invazīvās sugas – Sosnovska latvāņa *Heracleum sosnovskii* – audzes (skat. 2.14. attēlu). Nepieciešama šī auga izplatības ierobežošana, vairākas reizes vasarā pļaujot latvāņa audzes, nepieļaujot sēklu izsēšanos un iznīcinot auga saknes. Lai ierobežotu latvāņa izplatību, svarīgi to iznīcināt visiem zemes īpašniekiem vienlaicīgi, jo tikai atsevišķu īpašnieku pūles ilgtermiņā var izrādīties veltas. Platības, kurās prioritāri nepieciešama latvāņa audžu ierobežošana, attēlotas apsaimniekošanas pasākumu kartē 7. pielikumā. Latvāņu apkarošana veicama saskaņā ar Zemkopības ministrijas 2004.gada 21. jūlija rīkojuma Nr. 252 pielikumu - "Metodiski norādījumi latvāņu *Heracleum L.* ģints sugu izplatības ierobežošanas plāna sastādīšanā".

Bioloģiski vērtīgo zālāju apsaimniekošana, jaunu platību pieteikšana BVZ statusam

Dabas parka teritorijā atrodas bioloģiski vērtīgie zālāji 139 ha platībā, kuri jāapsaimnieko atbilstoši BVZ apsaimniekošanas nosacījumiem. DAP izstrādes laikā teritorijā konstatēti Eiropas nozīmes pļavu biotopi 10 ha platībā, kurus vēlams pieteikt BVZ statusam (skat. apsaimniekošanas pasākumu karti 7. pielikumā), tāpat BVZ statusam var pieteikt teritorijas, kuras ir mazā ērgļa barošanās areālā.

Notekūdeņu attīrīšanas sistēmu izbūve un uzturēšana ūdenstilpnēm pieguļošajās teritorijās

Šobrīd viens no būtiskākajiem Saukas ezera ūdens kvalitāti ietekmējošiem faktoriem ir biogēnu ieplūde no ezera krastos esošajām dzīvojamajām mājām un rekreācijas objektiem, jo praktiski nevienā no tām nenotiek notekūdeņu attīrīšana; vietām sauso tuaļu bedres atrodas zonā, kuras pavasara palos ezers appludina. Attīstot dzīvojamo apbūvi vai rekreācijas teritorijas tiešā ezera tuvumā, jānodrošina notekūdeņu attīrīšana vai jāizbūvē izsmelamās bedres. Iekams nav veikti šādi pasākumi, sauso tuaļu atrašanās vietai jābūt vismaz 50 m attālumā no ezera, lai novērstu piesārņojošo vielu tiešu ieskalosanos ezerā.

Mikroliegumu izveide mazā ērgļa ligzdošanas vietās

Dabas parka „Sauka” teritorijā ir konstatēta aizsargājama putnu suga – mazais ērglis *Aquila pomarina* – kuras aizsardzībai nepieciešams nodrošināt mežsaimnieciskās darbības ierobežojumus ligzdošanas vietā. Dabas aizsardzības plāna izstrādes laikā ligzdu atrašanās vietas nav precizētas, tāpēc nav iespējams individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projektā iekļaut nogabalus, kuros nosakāmi mežsaimnieciskās darbības ierobežojumi. Mikroliegumu izveide ir efektīvāks sugas aizsardzības līdzeklis arī tāpēc, ka to apstiprināšanas procedūra ir ātrāka un zemes īpašniekiem iespējams saņemt kompensācijas par saimnieciskās darbības ierobežojumiem. Dabas parka teritorijas apsekošanu un mikroliegumu izveidi veic Dabas aizsardzības pārvaldes speciālisti.

Pamesto mājvietu attīrīšana no apauguma, saglabājot vecos kokus

Pamestajās viensētās dabas parka teritorijā daudzviet atrodami veci lapu koki, kas var kalpot kā pievilcīgi ainavas elementi, ja tos atbrīvo no krūmiem un pēc mājvietas pamešanas izaugušiem kokiem. Šāda stādījumu izkopšana vēlama arī, veicot jaunu apbūvi esošajās viensētu vietās.

Agrovīdes plāna izstrāde vienai zemnieku saimniecībai un meža apsaimniekošanas demonstrācijas saimniecības izveide dabas parka teritorijā

Dabas aizsardzības plāna izstrādes laika zemes īpašnieki aktualizēja daudzus jautājumus par zemes apsaimniekošanas metodēm, plāniem un iespējām dabas parkā. Tāpēc būtu nepieciešamas izstrādāt agrovīdes plānu vismaz vienai zemnieku saimniecībai, kurš nodrošinātu labai draudzīgas un ekonomiski ilgtspējīgas prakses ieviešanu un būtu kā piemērs citām saimniecībām, kā arī nodrošinātu praktiskās pieredzes apmaiņu starp zemes apsaimniekotājiem. Patlaban Latvijā šāda veida pieeja

tiek aprobēta divos projektos – Videi draudzīgas lauksaimniecības demonstrējumu saimniecību tīkla izveide Latvijā un Igaunijā (Demo farm – <http://www.ldf.lv>) un Meža demonstrējumu teritorijas (www.pdf.lv).

C. Izglītojošie un informējošie pasākumi

Informatīvo stendu uzturēšana un jaunu stendu uzstādīšana

Pie dabas parka robežas Lonē, ceļu krustojumā pie Saukas ciema un ceļu krustojumā Saukas ezera dienvidaustrumu pusē šobrīd atrodas stendi ar informāciju par dabas parku un rekreācijas iespējām tajā. Nepieciešams uzturēt šos stendus, kā arī izvietot vēl divus stendus – pie skatu torņa Ormaņkalnā un Klauces ciemā, ceļa Viesīte-Elkšņi malā. Stendā jāiekļauj detalizēta informācija par dabas parku, tā aizsardzību, apsaimniekošanu un dabas parka teritorijā noteiktajiem ierobežojumiem, kā arī rekreācijas iespējām un tūrisma infrastruktūras izvietojumu. Visos stendos obligāti jāiekļauj informācija, ka dabas parks ir ne tikai Latvijas nozīmes aizsargājama teritorija, bet arī Natura 2000 teritorija.

Informatīvi izglītojoša bukleta zemes īpašniekiem un apmeklētājiem sagatavošana

Nepieciešams sagatavot informatīvos materiālus ne tikai dabas parka apmeklētājiem, bet arī zemes īpašniekiem, lai koncentrētā veidā sniegtu informāciju par teritorijas dabas vērtībām, to aizsardzību, atļautajiem un aizliegtajiem teritorijas izmantošanas veidiem, kā arī vēlamajiem apsaimniekošanas veidiem un iespējām izmantot dabas parka statusu.

Informatīvi izglītojoša bukleta par dabas parku „Sauka” satura tēmas varētu būt šādas:

- vispārīga informācija par dabas parku kā fiziogēogrāfisku, administratīvu un īpaši aizsargājamo teritoriju;
- nozīmīgākie dati, fakti, skaitļi u.t.t.;
- informācija par nozīmīgākajām sugām, biotopiem;
- informācija par nozīmīgākajiem kultūrvēstures objektiem;
- informācija par pieejamiem pakalpojumiem un infrastruktūru;
- informācija par galvenajiem apskates objektiem, maršrutiem, tūrisma piedāvājumu;
- atļautās un aizliegtās darbības dabas parkā;
- kontaktinformācija, informācijas ieguves vietas;
- „zaļie padomi”;
- raksturojošas fotogrāfijas;
- kartogrāfiskais materiāls.

Informatīvos materiālus vēlams veidot saskaņā ar Dabas aizsardzības pārvaldes izdoto rokasgrāmatu „Īpaši aizsargājamo teritoriju vienotais stils” (<http://www.daba.gov.lv/?objid=1146>).

Izglītojošu un informējošu pasākumu organizēšana

Nereti īpaši aizsargājamo dabas teritoriju iedzīvotāji un zemju īpašnieki ir informēti tikai par ierobežojumiem, ko uzliek teritorijas statuss, taču ne par iespējamām kompensācijām mehānismiem un priekšrocībām (piemēram, atpazīstamību), ko var sniegt teritorijas statuss un dabas vērtības. Dabas parkā „Sauka” iespējams organizēt izglītojošus pasākumus tieši teritorijas iedzīvotāju iesaistei un informēšanai par to, kādas ir teritorijas vērtības un kā tās apsaimniekojamas un izmantojamas, sevišķu uzmanību pievēršot skaidrojumiem par atsevišķu saimnieciskās darbības ierobežojumu nepieciešamību un darbībām, kas dabas parka teritorijā ir atļautas un vēlamas. Pasākumu organizēšanā izmantojama informācija no dabas aizsardzības plāna, nepieciešamības gadījumā pieaicinot ekspertus un institūciju pārstāvjus.

D. Tūrisms un rekreācija

Esošo tūrisma infrastruktūras objektu uzturēšana un atjaunošana

Šobrīd dabas parkā esošo tūrisma infrastruktūru – norādes, informatīvos stendus – nepieciešams regulāri apsekot un vajadzības gadījumā atjaunot nolietotos vai bojātos infrastruktūras elementus. Šo darbu veikšanu finansē un pašvaldība un „Saukas dabas parka biedrība”, iespēju robežās piesaistot ES fondu līdzekļus.

Publiski pieejamo peldvietu un labiekārtoto atpūtas vietu apsaimniekošana

Pie Saukas ezera šobrīd ir trīs publiski pieejamas peldvietas – „Jaunsauka”, „Pie transformatora” un „Ezera gals”, pirmās divas atrodas uz pašvaldības zemes. Kā publiski pieejamas turpmāk var tikt apsaimniekotas arī peldvietas pie „Bincāniem” un „Skramāni”, ja tiek ieplānoti līdzekļi to uzturēšanai. Peldvietu apsaimniekošanu veic zemes īpašnieki un nomnieki, aptuvenas vienas peldvietas uzturēšanas izmaksas ir 1000 Ls gadā.

Velomaršruta paplašināšana

Esošo velomaršrutu, kas ved apkārt Saukas ezeram un uz Ormaņkalna skatu torni, vēlams papildināt, iekļaujot ainaviskos ceļus dabas parka ziemeļu daļā, no kuriem paveras tālas skatu perspektīvas uz dabas parka teritoriju (skat. apsaimniekošanas pasākumu karti 7. pielikumā).

Dabas takas un tūristu apmetnes izveidošana „Mazormaņos”, dabas takas paplašināšana „Bincānos” un jaunas dabas takas izveide Lonē

Ormaņkalna apkārtnē, kur šobrīd atrodas dabas taka „Tālivalža grava” (starp „Mazormaņu” un „Kalna Lūdānu” mājām), plānots izveidot jaunu dabas taku, kas savienotu „Mazormaņus” ar Ormaņkalna skatu torni, šķērsojot arī zemes īpašumus „Kāposti”, „Ormaņi” un „Kalnadruvas”. Dabas taka atspoguļotu ne tikai apkārtnes dabas vērtības, bet arī kultūrvēsturi (piemēram, informāciju par pagasta vēsturē nozīmīgiem notikumiem un personām, kas dzīvojuši Ormaņkalna apkārtnē, kādreizējiem ainaviskajiem objektiem kā skatu torni pie „Kalna Druvu” mājām u.tml.). Tā kā dabas aizsardzības plāna izstrādes laikā precīza takas konfigurācija nav

zināma, apsaimniekošanas pasākumu kartē (skat. 7. pielikumu) iezīmēti zemes īpašumi, kurus plānotā taka varētu šķērsot. Dabas taka veidojama līdzīga jau esošajai takai – minimāli veicot pameža ciršanu un ierīkojot tiltiņus, margas un kāpnes, kas ierobežo zemeszemes izmīdīšanu un eroziju. Ja plānotā taka šķērso īpaši aizsargājamo biotopu teritorijas (skat. karti 5. pielikumā), tās projektēšanas laikā nepieciešams konsultēties ar biotopu ekspertu. Dabas takas projektu tā izstrādes laikā nepieciešams saskaņot arī ar attiecīgo zemes gabalu īpašniekiem. Pie „Mazormaņu” mājām esošajā pļavā plānots izveidot tūristu apmetni ar vieglas konstrukcijas nojumēm un minimālu infrastruktūru (skat. teritoriju apsaimniekošanas pasākumu kartē 7. pielikumā).

„Bincānos” pie Saukas ezera iespējams paplašināt esošo dabas taku, izmantojot pašvaldības zemes īpašumu teritoriju (skat. 7. pielikumu). Pēc z/s „Assi” īpašnieka ierosinājuma kā perspektīva teritorija dabas takas izveidei paredzēti pašvaldības zemes īpašumi Lonē, meža teritorijā gar Dūņupi (skat. karti 7. pielikumā), vajadzības gadījumā šo teritoriju var paplašināt līdz Saukas ezeram, vienojoties ar zemes īpašniekiem un saskaņojot ar Dabas aizsardzības pārvaldi.

Jauna skatu torņa izbūve Ormaņkalnā vai vecā skatu torņa rekonstrukcija

Esošais skatu tornis Ormaņkalnā ir novecojis, tāpēc tā turpmāka ekspluatācija nav ieteicama; skatu torņa izmantošana ir apgrūtināta dažām apmeklētāju grupām (veciem cilvēkiem, cilvēkiem ar kustību ierobežojumiem). Dabas aizsardzības plāna darbības termiņā nepieciešama vai nu jauna skatu torņa izbūve vai vecā skatu torņa rekonstrukcija, saskaņojot darbus ar zemes īpašnieku. Jauna skatu torņa vai skatu platformas būvniecība iespējama uz „Kalna Ļūdānu” zemes (skat. apsaimniekošanas pasākumu karti 7. pielikumā); vienlaikus vēlama apkārtējās teritorijas attīrīšana no krūmiem, atstājot ap bijušo mājvietu stādītos vecos kokus. Tornim jāizvēlas ainavā iederīgs arhitektoniskais risinājums un materiāli. Gadījumā, ja tiek izbūvēts jauns skatu tornis, to var izvietot meža teritorijā vai starp koku grupām, nodrošinot, lai no tā būtu vērojami skati pāri koku galotnēm.

Labiekārtotu atpūtas vietu izveide

Lai papildinātu tūrisma pakalpojumu piedāvājumu un nodrošinātu vietējiem iedzīvotājiem iespēju izmantot ūdenstilpēm piegulošos īpašumus, dabas parka teritorijā iespējams veidot jaunas labiekārtotas atpūtas vietas, it īpaši nodrošinot apmeklētājiem iespēju piekļūt pie ūdenstilpēm. Šādus objektus izveidotu un apsaimniekotu privāto zemju īpašnieki. DAP izstrādes laikā saņemtie zemes īpašnieku ierosinājumi atpūtas vietu uzturēšanai un izveidei attēloti 7. pielikuma kartē. Kartē izdalītas dabā jau esošas atpūtas vietas, kurām var būt nepieciešama infrastruktūras uzlabošana, un plānotas atpūtas vietas. Labiekārtota atpūtas vieta var ietvert vieglas konstrukcijas būves (lapenes, nojumes), nelielus infrastruktūras objektus (solī, galdi, norobežotas ugunsкура vietas), kā arī peldvietu uzturēšanu (niedru pļaušanu un smilšu uzbēršanu, nemainot krasta līniju). Niedru pļaušanai vietās, kas nav atzīmētas kā labiekārtotas atpūtas vietas 7. pielikuma kartē, nepieciešams saņemt Valsts vides dienesta tehniskos noteikumus. Niedru pļaušanu vēlams veikt laikā no 1. jūlija līdz 31. martam.

Vienošanās ar zemes īpašniekiem par ainavisko skatu attīrīšanu un pieejamību

Daļa ainaviski nozīmīgo skatu punktu atrodas privātās teritorijās, līdz ar to par skatu punktiem, kuri tiek popularizēti tūrisma informācijas materiālos, nepieciešams vienoties ar zemes īpašniekiem par to pieejamības nodrošināšanu un vajadzības gadījumā arī apsaimniekošanu. Lai veicinātu zemes īpašnieku interesi, jāpiedāvā līdzfinansējums ainavas kopšanas darbiem vai administratīvais atbalsts, saskaņojot šos pasākumus atbildīgajās institūcijās.

Ainaviski nozīmīgo ceļu posmu un skatu vietu atsegšana un kopšana

Lai saglabātu teritorijai raksturīgās tālās skatu perspektīvas, nepieciešams kopt skatu vietas un ceļmalas ainaviski nozīmīgos ceļu posmos. Skatu atsegšana var būt divu veidu – attīrot no apauguma skatu punkta vai ceļa posma tiešā tuvumā esošas teritorijas (piemēram, izcērtot krūmus ceļmalas grāvjos), savukārt, atsevišķās vietās nepieciešama vizūras izciršana, lai atsegtu pašu objektu (lielākoties Saukas ezeru). Vietas, kurās nepieciešama skatu atsegšana, attēlotas apsaimniekošanas pasākumu kartē 7. pielikumā. Skatu atsegšana jāveic ļoti pārdomāti. Pirms šādu pasākumu veikšanas ieteicams konsultēties ar ainavu arhitektu. Ezeru krasta joslā sākotnēji jāveic krūmu un pameža izvākšana. Lielākajā daļā gadījumu ar šiem pasākumiem vajadzētu pietikt. Atklātu atvērumu veidošana pieļaujama tikai atsevišķās skatu vizūrās, nevis garos krasta joslas posmos.

Zivju resursu atjaunošana Saukas ezerā, zivju ieguves kontrole

Tā kā Saukas ezers un tajā esošie zivju resursi ir būtisks teritorijas apmeklētāju piesaistes faktors, arī turpmāk jānodrošina zivju resursu apsaimniekošana un zivju ieguves kontrole saskaņā ar Saukas ezera licencētās maksšķerēšanas noteikumiem un zivsaimnieciskās ekspluatācijas noteikumiem. Zivju ielaišana Saukas ezerā veicama saskaņā ar 22.04.2004. MK noteikumiem Nr. 381 „Kārtība, kādā uzskaitāmi un ielaižami dabiskajās ūdenstilpēs zivju resursu atražošanai un pavairošanai paredzētie zivju mazuļi”. Kā papildus pasākums iespējama zivju mazuļu audzēšana dabas parka „Sauka” teritorijā izveidotos dīķos.

E. Monitorings

Natura 2000 monitorings

Šobrīd valsts monitoringa programmā teritorijā ir paredzēts veikt *NATURA 2000* vietu monitoringu, ko veiks Dabas aizsardzības pārvalde, piesaistot profesionālus sugu un biotopu ekspertus. Dabas parkam „Sauka” šajā programmā ir paredzēts:

- Baltā stārķa *Ciconia ciconia* populācijas monitorings;
- Šādu Eiropas nozīmes aizsargājamo biotopu monitorings:
 - 6430 Eitrofas augsto lakstaugu audzes;
 - 91E0* Aluviāli krastmalu un palieņu meži (Pārmitri platlapju meži);
 - 3150 Dabīgi eitrofi ezeri ar iegrimušo ūdensaugu un peldaugu augāju.

Dabas aizsardzības plānā paredzēto pasākumu realizācijas monitorings

Dabas aizsardzības plāns tiek izstrādāts 10 gadu periodam. MK noteikumi Nr. 686 „Noteikumi par īpaši aizsargājamās dabas teritorijas dabas aizsardzības plāna saturu un izstrādes kārtību” nosaka, ka jaunu plānu neizstrādā, ja nav īstenoti plānā paredzētie apsaimniekošanas pasākumi un tādēļ nepieciešams pagarināt plāna darbības termiņu uz šo pasākumu īstenošanas laiku, bet ne ilgāk kā uz pieciem gadiem. Tāpēc ir būtiski izvērtēt, vai visi plānotie pasākumi ir ieviesti.

Ja tiek konstatēts, ka pasākumi nav realizēti pilnā apmērā, tad lēmumu par plāna darbības termiņa pagarināšanu pieņem Dabas aizsardzības pārvalde. Lēmuma pieņemšanā, ja nepieciešams, pieaicina attiecīgo nozaru ekspertus. Vides ministrija, pamatojoties uz minēto lēmumu, apstiprina vai noraida plāna darbības termiņa pagarināšanu. Ja dabas aizsardzības plānā nepieciešamas citas izmaiņas, var izstrādāt jaunu plānu.

4. Priekšlikumi nepieciešamajiem grozījumiem pašvaldības teritorijas plānojumos

Zemes izmantošanas veidu plānošana ir viens no galvenajiem “stūrakmeņiem” ainavu pārvaldībā un aizsardzībā. Pēdējos gados izmantotā īpaši aizsargājamo dabas teritoriju aizsardzības prakse Latvijā praktiski nepieļauj ainavu saudzējošu nosacījumu, jo īpaši to, kas saistīti ar ainavu vizuālo aspektu, iestrādi individuālajos aizsardzības un izmantošanas noteikumos. Tas saistīts ar to, ka Natura 2000 teritorijas veidotas, balstoties uz aizsargājamo sugu un biotopu direktīvām un mazāku uzmanību veltot ainaviskajiem aspektiem, tāpēc to nosacījumi ir jāiestrādā teritorijas plānojumos.

Pašreizējie izmantošanas nosacījumi spēkā esošajos teritorijas plānojumos aprakstīti 1.1.3. sadaļā. Trīs administratīvajās vienībās, kurās ietilpst dabas parks „Sauka” (Saukas pagasts, Elkšņu pagasts un Rites pagasts) tie ir pietiekami atšķirīgi. Tā kā patlaban tiek izstrādāti grozījumi Viesītes novada teritorijas plānojumā, tad tajos ir būtiski iestrādāt un ņemt vērā šādus nosacījumus:

- Teritorijas plānojumā jānedefinē ainaviski nozīmīgās teritorijas (skat. karti 14. pielikumā). Vērtējot ainavu kvalitāti visa novada kontekstā, ainaviski nozīmīgs ir viss Saukas dabas parks, izņemot ciemu teritorijas, un arī atsevišķas ciemiem piegulošās teritorijas, taču īpaši izceļamas tieši dabas parka ainaviski augstvērtīgās teritorijas. Teritorijas plānojumā ainaviski nozīmīgās teritorijas, skatu līnijas un citi ainavu aspekti var tikt precizēti, ja tas izriet no mēroga atšķirībām vai tiek veikta papildus ainavu inventarizācija;
- Virszemes ūdensobjektu aizsargjoslas jānosaka saskaņā ar “Aizsargjoslu likuma” (05.02.1997. ar grozījumiem līdz 14.05.2009.) 7. pantu un “Virszemes ūdensobjektu aizsargjoslu noteikšanas metodiku” (MK not. Nr. 406, 12.06.2008.), t.sk. nosakāmas applūstošās teritorijas, ne tikai pēc hidroloģiskajiem aprēķiniem, bet arī pēc biotopa un nogulumu veida;
- Plānojot teritoriju izmantošanas nosacījumus, prioritāri jāņem vērā dabas parka aizsardzības mērķi;
- Plānotās un atļautās izmantošanas kartēs un teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumos nepieciešams precīzāk un striktāk nodalīt zemes izmantošanas veidus, piemēram, labiekārtotām tūrisma un rekreācijas teritorijām (atpūtas vietas, dabas takas, peldvietas u.tml.), dzīvojamajai apbūvei (vasarnīcas, savrupmājas) u.t.t. Atsevišķos gadījumos šādi objekti teritorijas plānojumos ir apvienoti vienā zemes izmantošanas veida kategorijā un skar dažādas izmantošanas un statusa teritorijas, kas dod pamatu nesabalansētām interpretācijām un izmantošanas iespējām un. Vēlāmie teritorijas izmantošanas veidi Saukas un Klauces ezeriem tieši piegulošajās teritorijās būtu mežu zemes, lauksaimniecības zemes un labiekārtotas tūrisma un rekreācijas teritorijas, taču būtiski šiem izmantošanas veidiem nenoteikt pārāk daudzus izmantošanas un papildizmantošanas veidus, jo īpaši tādus, kas saistīti ar pastāvīgu apbūvi (apbūve kopumā būtu izvietojama tālāk no ezeru krasta zonas);
- Ciemu teritorijas jāattīsta kompakti – esošo ciemu vietās, izmantojot esošās brīvās teritorijas;

- Minimālā zemes gabala dalīšanas vienības platība jānosaka saskaņā ar IAIN 2-5 ha atkarībā no funkcionālās zonas;
- Dzīvojamās apbūves izvietošana primāri jāparedz bijušo viensētu vietās. Plānojot dažādu jaunu objektu būvniecību vai esošo rekonstrukciju, jā saglabā esošās apbūves raksturīgās iezīmes, arhitektūras stils un apjoms, jāizvēlas atbilstoši risinājumi, respektējot vēsturiskās būvniecības tradīcijas. Veco viensētu vietās jā saglabā ēku un ceļu izvietojums un apjoms;
- Nav pieļaujama pastāvīgas apbūves izvietošana tuvāk kā 50 m no ezera ūdens līnijas;
- Plānojot teritoriju attīstību ezeru krastos, jāņem vērā likumā noteiktās tauvas joslas ievērošana,
- Ierīkojot atpūtas vietas ezeru krasta joslā, maksimāli saglabājama dabiskā zemsedze, mežaudzes struktūra, pieļaujama kopšana, saglabājot lielos kokus (priedes, vītulus, ozolus, melnalkšņus), izcērtot krūmus un otrā stāva kokus.
- Ezeru krastos pieļaujama atpūtas vietu izveide, taču to izbūvē nedrīkst pārveidot krasta joslas reljefu (izņemot smilšu uzbēršanu peldvietās);
- Rūpīgi izvērtējama vertikālo (virs 30 m) un liela apjoma būvju izvietošana, kuras var ieņemt dominējošu lomu ainavā vai aizsegt un būtiski izmainīt skatus uz ainavas vērtībām;
- Precīzi jādefinē apbūves nosacījumi – ainaviski augstvērtīgās teritorijās:
 - maksimālais ēku augstums 8 metri (2 stāvi), tām jābūt ar divslīpu jumtiem (>300),
 - gar ainaviski nozīmīgajiem ceļiem blīvi žogi var tikt izvietoti tikai ap pagalmu un ēkām, lai netiktu aizsegts skats uz ainavu;
 - lauksaimniecībā izmantojamo zemju apmežošana nav pieļaujama izcilos skatu vērsumos uz Saukas ezeru,
 - vienā zemes gabalā drīkst izvietot tikai vienu apbūvējamo teritoriju – pagalmu, kurā izvietojama viena pastāvīgi apdzīvojama māja ar saimniecības ēkām,
 - jānosaka specifiski apbūves rādītāji – apbūves blīvumam, papildizmantošanas īpatsvaram (piemēram, lauksaimniecības zemēs 10% un meža zemēs 5%), intensitātei;
 - detālplānojumu izstrādē papildus augu sugu un biotopu eksperta atzinumam jāsaņem Latvijas ainavu arhitektūras biedrības sertificēta ainavu arhitekta atzinums un ieteikumi ņemami vērā teritorijas pārveidošanā,
 - jaunai apbūvei jāiekļaujas ainavā, tā nedrīkst ieņemt ainavā dominējošu lomu un aizsegt vizuāli augstvērtīgus ainavu skatus gan no ceļiem, gan skatu līnijās no ezera;
 - arhitektūras stilam, apjomam un ēku apdares materiāliem jāiekļaujas Sēlijas kultūrvēsturiskajā un dabiskajā ainavā. Apdares materiālu krāsu toņi nedrīkst kontrastēt ar apkārtnes ainavu (ieteicami neuzkrītoši – dabīgā koka, sarkanbrūni, pelēki, zaļganbrūni toņi).

Nozīmīgi aspekti no teritorijas plānošanas viedokļa ir saistīti ar šobrīd veiktajām un nākotnē plānotajām izmaiņām dažādos normatīvajos aktos, kas regulē teritorijas plānošanu, piemēram, šobrīd tiek izstrādāts jauns Teritorijas attīstības plānošanas likums, kurā paredzēts mainīt gan teritorijas plānojuma saturu, gan izstrādes kārtību. Perspektīvā novada teritorijai būs nepieciešams izstrādāt ainavu tematisko plānojumu, taču šobrīd būtiski ir iestrādāt augstāk minētās prasības ainavu aizsardzībai novada teritorijas plānojuma grozījumos, jo arī pēc paredzamajām izmaiņām teritorijas

plānošanas likumdošanā jau izstrādātie teritorijas plānojumi paliks spēkā līdz jaunu teritorijas plānojumu izstrādei.

Zemgales plānošanas reģionam, kurā ietilpst arī dabas parks „Sauka”, 2009. gadā izstrādāti „Metodiskie norādījumi teritorijas attīstības plānošanai”. Šajos norādījumos iekļautas vairākas prasības, priekšlikumi un piemēri, kuri tieši attiecināmi uz ainavu aizsardzību un ievērojami precizē līdz šim neskaidro ainavu aizsardzības un plānošanas pieeju Latvijā. Piemēram, šie norādījumi precizē prasības teritorijas ainavu aizsardzībai un pārvaldībai, vispārīgās prasības īpašas nozīmes ainavās, vadlīnijas teritorijas izmantošanai un apbūvei u.c. (Metrum, 2009.). Metodiskajos norādījumos iekļauto prasību ievērošana uzlabotu ainavu pārvaldības procesu dabas parka teritorijā.

5. Priekšlikumi aizsargājamās teritorijas individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projektam

5.1. Priekšlikums teritorijas zonējumam

Dabas parka „Sauka” zonējums veidots atbilstoši teritorijas attīstības ilgtermiņa mērķim, ņemot vērā dabas parkā konstatētās dabas vērtības un sociālekonomisko procesu dinamiku. Izstrādājot dabas parka zonējumu un nosacījumus funkcionālajām zonām, ņemti vērā šādi aspekti:

- Viens no galvenajiem dabas parka izveides mērķiem ir teritorijai raksturīgās ainavas aizsardzība, savukārt, ainavu saglabāšanu un uzturēšanu nodrošina lauksaimnieciskā darbība un teritorijas ekonomiskā attīstība vispār, kas stimulē ainavu kopšanu;
- Teritorijai raksturīgais reljefs apgrūtina lauksaimniecisko darbību, savukārt sociālekonomiskās tendences papildus veicina lauksaimniecības zemju pamešanu un aizaugšanu, tāpēc nav paredzams, ka lauksaimniecības zemju īpatsvars un izvietojums tiks atjaunots 20. gs. 30. gadu līmenī;
- Dabas parka teritorijā ir augsts aizaugušo lauksaimniecības zemju īpatsvars, kurās izveidojušās baltalkšņu audzes ar zemu bioloģisko un mežsaimniecisko vērtību;
- Teritorijas apsekošanā konstatēts, ka augstākais aizsargājamo biotopu īpatsvars ir Saukas ezeram pieguļošajās platībās, kā arī Ormaņkalna apkārtnē; aizsargājami biotopi un vērtīgu sugu atradnes ir arī dažos citos dabas parka teritorijā esošajos meža masīvos;
- Saukas ezers un tam pieguļošās teritorijas ir dabas parka centrālais ekoloģiskais komplekss un vienlaikus vieta ar augstu rekreācijas potenciālu;
- Funkcionālo zonu robežu noteikšanā ņemti vērā arī šādi apsvērumi:
 - zonējuma viengabalainība;
 - zonējums noteikts pa zemes īpašumu robežām vai, kur tas nav bijis iespējams, pa meža nogabalu robežām vai dabiskiem objektiem;
 - lai neveidotu fragmentētu zonējumu, atsevišķi meža nogabali, kuros kādu apsvērumu dēļ ierobežojama saimnieciskā darbība, izdalīti atsevišķi IAIN pielikumā, neveidojot ap tiem funkcionālo zonu.

Lai nodrošinātu optimālu teritorijas aizsardzības režīmu, tiek izdalītas trīs funkcionālās zonas – dabas parka zona, ainavu aizsardzības zona un neitrālā zona.

Dabas parka zona (DPZ) 1852 ha platībā (33% dabas parka teritorijas) izveidota, lai aizsargātu dabas parkā „Sauka” esošās ainaviskās un bioloģiskās vērtības, regulētu teritorijas izmantošanas intensitāti un nodrošinātu saimniekošanu, kas nav pretrunā ar dabas vērtību saglabāšanu. Lielākās DPZ teritorijas ir Saukas ezers un tam pieguļošās teritorijas, kā arī pauguru masīvs Ormaņkalna apkārtnē. DPZ Saukas ezeram un tā apkārtnē noteikta, lai aizsargātu ezera krastos esošos vērtīgos meža biotopus, kontrolētu pasākumus, kas var mainīt hidroloģisko režīmu dabiski mitrajās nogabalos, kā arī regulētu teritorijas izmantošanas intensitāti. DPZ pauguru masīvam

Ormaņkalna apkārtnē noteikta, lai saglabātu nogāžu un gravu meža biotopus un aizsargājamo bezmugurkaulnieku sugu dzīvotnes, kā arī veicinātu tādu mežsaimniecisko darbību, kas palielina bioloģisko daudzveidību meža teritorijās (pakāpeniski izkopjot audzes, kurās šobrīd valdošā suga ir baltalksnis). DPZ noteikta arī lielākajās meža teritorijās, kurās atrodas aizsargājami meža biotopi (lielākoties veci vai dabiski boreālie meži), vērtīgo bezmugurkaulnieku sugu atradnes vai arī mežaudzes sastāvs ir perspektīvs bioloģiski vērtīgu teritoriju veidošanai.

Būtiskākie aprobežojumi un atļautie saimnieciskās darbības veidi dabas parka zonā (precīzu uzskaitījumu skat. individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu (IAIN) projektā 5.2. sadaļā):

- Dabas parka zonā ir aizliegta kailcirte; citiem galvenās cirtes veidiem IAIN izvirzīti regulējoši nosacījumi;
- Minimālā jaunveidojamā zemes gabala platība – 3 ha lauksaimniecības zemēs un 5 ha meža zemēs;
- Zemes lietošanas kategorijas maiņa var notikt tikai ar Dabas aizsardzības pārvaldes rakstisku atļauju;
- Hidrotehnisko būvju, t.sk. meliorācijas sistēmu rekonstrukcijai un renovācijai nepieciešama Dabas aizsardzības pārvaldes rakstiska atļauja.

Ainavu aizsardzības zona (AAZ) 3631 ha platībā (65% dabas parka teritorijas) izveidota, lai veicinātu dabas parka teritorijas ilgtspējīgu apsaimniekošanu un tradicionālās ainavas saglabāšanu. AAZ aizņem lielāko daļu dabas parka teritorijas, un tajā ir mazāk ierobežojumu saimnieciskajai darbībai, salīdzinot ar dabas parka zonu, toties izvirzīti nosacījumi būvniecībai un citām darbībām ainaviski vērtīgās teritorijās.

Būtiskākie aprobežojumi un atļautie saimnieciskās darbības veidi ainavu aizsardzības zonā (precīzu uzskaitījumu skat. individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu (IAIN) projektā 5.2. sadaļā):

- Ainavu aizsardzības zonā atļauta kailcirte, izņemot atsevišķos meža augšanas apstākļu tipos un aizsargājamajos biotopos, un ievērojot IAIN izvirzītos nosacījumus;
- Minimālā jaunveidojamā zemes gabala platība ir 2 ha lauksaimniecības zemēs un 5 ha meža zemēs;
- Zemes lietošanas kategorijas maiņai nav nepieciešama Dabas aizsardzības pārvaldes atļauja;
- Aizliegts aizsegt skatu no ainaviski vērtīgiem skatu punktiem, kas noteikti pašvaldības teritorijas plānojumā, kā arī ainaviski vērtīgajās teritorijās, kas noteiktas pašvaldības teritorijas plānojumā, ievērojami nosacījumi ainavas saglabāšanai;
- Dabas aizsardzības pārvaldes atļauja nepieciešama tikai jaunu hidrotehnisko būvju un meliorācijas sistēmu ierīkošanai.

Neitrālā zona (NZ) 120 ha platībā (2% dabas parka teritorijas) izveidota, lai nodrošinātu blīvi apbūvētu teritoriju funkcionēšanu un attīstību, un tajā zemes izmantošana iespējama atbilstoši pašvaldības teritorijas plānojumam, neizvirzot īpašus nosacījumus, izņemot aizliegumu izvietot objektus, kuriem nepieciešama A

kategorijas piesārņojošās darbības atļauja. NZ ir iekļauti Klauces, Lones un Saukas ciemi ar to infrastruktūru.

5.2. Priekšlikumi aizsargājamās teritorijas individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projektam

Individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projekts sagatavots saskaņā ar likuma „Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām” (02.03.1993.) 17. pantu un Ministru kabineta noteikumiem Nr. 264 „Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju vispārējie aizsardzības un izmantošanas noteikumi” (16.03.2010.).

I. Vispārīgie jautājumi

1. Noteikumi nosaka dabas parka „Sauka” (turpmāk tekstā – dabas parks) aizsardzības un izmantošanas kārtību, tajā skaitā pieļaujamos un aizliegtos darbību veidus dabas parkā, kā arī dabas parka apzīmēšanai dabā lietojamās speciālās informatīvās zīmes paraugu un tās izveidošanas un lietošanas kārtību.

2. Dabas parka teritorijā nav spēkā vispārējie īpaši aizsargājamo dabas teritoriju aizsardzības un izmantošanas noteikumi. Dabas parkā ir spēkā arī citos normatīvajos aktos noteiktās vides aizsardzības prasības.

3. Dabas parks izveidots, lai saglabātu Augšzemes augstienes Sēlijas paugurvaļņa (ar tā augstāko virsotni Ormaņkalnu) un Saukas ezera apkārtnējo ainavu, kā arī teritorijā esošos aizsargājamus biotopus un aizsargājamo sugu dzīvotnes.

4. Dabas parkā ir šādas funkcionālās zonas:

- 4.1. dabas parka zona;
- 4.2. ainavu aizsardzības zona;
- 4.3. neitrālā zona.

5. Dabas parka platība ir 5603 ha. Tā funkcionālo zonu shēma noteikta šo noteikumu 1. pielikumā (*skat. dabas aizsardzības plāna 10. pielikumu*), bet funkcionālo zonu laukumu koordinātas – šo noteikumu 2. pielikumā (*skat. dabas aizsardzības plāna 18. pielikumu*).

6. Dabas parka robežas dabā apzīmē ar speciālo informatīvo zīmi, kuras paraugs, izveidošanas un lietošanas kārtība noteikta šo noteikumu 3. pielikumā (*skat. dabas aizsardzības plāna 12. pielikumu*).

7. Dabas aizsardzības pārvalde nosaka ierobežotas pieejamības statusu informācijai par dabas parkā esošo īpaši aizsargājamo sugu dzīvotņu un īpaši aizsargājamo biotopu atrašanās vietu, ja tās atklāšana var kaitēt vides aizsardzībai. Šādu informāciju izplata tikai ar Dabas aizsardzības pārvaldes rakstisku atļauju.

8. Dabas aizsardzības pārvalde, izsniedzot rakstisku atļauju vai saskaņojot noteikumos minētās darbības, izmanto informāciju no dabas aizsardzības plāna un jaunāko pieejamo informāciju par īpaši aizsargājamām sugām un biotopiem dabas parkā.

Darbībām, kurām saskaņā ar normatīvajiem aktiem par ietekmes uz vidi novērtējumu Valsts vides dienests izsniedz tehniskos noteikumus vai veic sākotnējo ietekmes uz vidi novērtējumu, Dabas aizsardzības pārvaldes atļauja nav nepieciešama.

9. Šajos noteikumos minētā Dabas aizsardzības pārvaldes rakstiskā atļauja nav nepieciešama, ja attiecīgo darbību veic Dabas aizsardzības pārvalde, lai īstenotu tai normatīvajos aktos noteiktās funkcijas un uzdevumus.

II. Vispārīgie aprobežojumi dabas parka teritorijā

10. Visā dabas parka teritorijā aizliegts:

10.1. ierīkot jaunus atkritumu poligonus;

10.2. audzēt ģenētiski modificētus kultūraugus;

10.3. izmantot citzemju sugas meža atjaunošanā un ieaudzēšanā;

10.4. lietot minerālmēslus un ķīmiskos augu aizsardzības līdzekļus mežaudzēs, izņemot repelentus pārnadžu atbaidīšanai un feromonus koku stumbra kaitēkļu ierobežošanai;

10.5. veidot jaunus ražošanas uzņēmumus, kuriem nepieciešama A kategorijas piesārņojošas darbības atļauja;

10.6. pārvietoties pa virszemes ūdensobjektiem ar kuģošanas un citiem peldošiem līdzekļiem, kuru mehāniskā dzinēja vai motora jauda pārsniedz 5 Zs, izņemot valsts un pašvaldību institūciju amatpersonas, kuras pilda dienesta pienākumus, kā arī pilnvarotās personas, kuras veic vides normatīvo aktu ievērošanas kontroli, tai skaitā zvejas kontroli;

10.7. pārvietoties ar ūdens motocikliem;

10.8. ziemas sezonā atrasties uz Saukas ezera ledus ar mehāniskajiem transportlīdzekļiem un sniega motocikliem, izņemot valsts un pašvaldību institūciju amatpersonas, kuras pilda dienesta pienākumus, kā arī pilnvarotās personas, kuras veic vides normatīvo aktu ievērošanas kontroli;

10.9. iepludināt ūdenstilpēs un ūdenstecēs neattīrītus notekūdeņus;

10.10. dedzināt sausās zāles, virsāju un niedru platības, kā arī meža zemsedzi;

10.11. veikt galveno cirti īpaši aizsargājamās biotopos, kuri norādīti šo noteikumu 4. pielikumā (*skat. dabas aizsardzības plāna 11. pielikumu*);

10.12. uzstādīt vēja elektrostacijas, kuru augstākais punkts pārsniedz 12 metru augstumu;

10.13. ierīkot jaunas derīgo izrakteņu ieguves vietas, izņemot dzeramā ūdens ieguvi personīgām vajadzībām.

11. Visā dabas parka teritorijā bez saskaņošanas ar Dabas aizsardzības pārvaldi aizliegts:

11.1. ierīkot publiski pieejamus dabas tūrisma un izziņas infrastruktūras objektus (piemēram, takas, maršrutus, skatu torņus, telšu vietas, stāvlaukumus, apmeklētāju centrus un informācijas centrus), izņemot tos, kuri paredzēti dabas aizsardzības plānā;

11.2. rīkot autosacensības, motosacensības un velosacensības, rallijus, treniņbraucienus, izmēģinājuma braucienus ārpus valsts autoceļiem un pašvaldību ceļiem, kā arī rīkot ūdensmotosporta un ūdensslēpošanas sacensības, Nacionālo bruņoto spēku un zemessargu mācības;

11.3. izmantot esošās derīgo izrakteņu ieguves vietas, izņemot dzeramā ūdens ieguvi.

12. Ainaviski vērtīgajās teritorijās, kuras noteiktas šo noteikumu 5. pielikumā (*skat. dabas aizsardzības plāna 14. pielikumu*), aizliegts veikt darbības, kas būtiski pārveido ainavu un tās elementus, izmaina kultūrvēsturiskās vides īpatnības un reģionam raksturīgos ainavu elementus vai samazina bioloģisko daudzveidību un ainavas ekoloģisko kvalitāti.

13. Ja tiek veikta jebkura būvniecība dabas parka teritorijā, vietējai pašvaldībai ir tiesības saistošajos noteikumos noteikt papildu prasības, lai saglabātu esošās ainavas raksturu un vērtību.

III. Dabas parka zona

14. Dabas parka zona izveidota, lai aizsargātu dabas parka bioloģiski vērtīgākās teritorijas un nodrošinātu ilgtspējīgu Saukas ezera un tā tuvākās apkārtnes apsaimniekošanu.

15. Dabas parka zonā aizliegts:

15.1. nobraukt no ceļiem un pārvietoties ar mehāniskiem transportlīdzekļiem, tricikliem, kvadricikliem un mopēdiem pa meža un lauksaimniecības zemēm, izņemot, ja pārvietošanās notiek pa teritorijas apmeklētājiem speciāli izveidotiem maršrutiem vai pārvietošanās ir saistīta ar šo zemju apsaimniekošanu, uzraudzību vai valsts aizsardzības uzdevumu veikšanu;

15.2. kurināt ugunsurus ārpus speciāli ierīkotām vietām, kuras nodrošina uguns tālāku neizplatīšanos, izņemot ugunsurus pagalmos un ugunsurus ciršanas atlieku sadedzināšanai atbilstoši meža apsaimniekošanu regulējošajiem normatīvajiem aktiem;

15.3. lai samazinātu dzīvnieku bojāeju – pļaut lauksaimniecībā izmantojamās zemes un lauces virzienā no malām uz centru. Nelīdzena reljefa apstākļos pļauj slejās virzienā no lauka atklātās malas (arī no pagalma, ceļa, atklāta grāvja, žoga) uz

krūmāju vai mežu;

15.4. lietot ūdensputnu medībās šāviņus, kas satur svīnu;

15.5. veikt darbības, kas veicina augsnes erozijas attīstību, izņemot augsnes sagatavošanu lauksaimniecības un mežsaimniecības vajadzībām;

15.6. ierīkot jaunas iežogotas platības savvaļas dzīvnieku turēšanai nebrīvē;

15.7. cirst kokus, izņemot bērzus, apses, baltalkšņus, kuru caurmērs 1,3 metru augstumā virs koku sakņu kakla pārsniedz 60 centimetrus, izņemot bīstamos kokus;

15.8. bez Dabas aizsardzības pārvaldes rakstiskas atļaujas mainīt zemes lietošanas kategoriju.

16. Būvēt hidrotehniskas būves un ierīkot meliorācijas sistēmas, kā arī veikt to rekonstrukciju un renovāciju atļauts ar Dabas aizsardzības pārvaldes rakstisku atļauju šādos gadījumos:

16.1. lai novērstu teritoriju applūšanu ārpus aizsargājamās teritorijas vai līdz šim neapplūdušu teritoriju applūšanu dabas parkā;

16.2. lai atjaunotu upju dabisko tecējumu un ūdenstecēm un ūdenstilpēm piegulošo teritoriju hidroloģisko režīmu;

16.3. lai nodrošinātu īpaši aizsargājamo biotopu apsaimniekošanas un atjaunošanas pasākumu veikšanu;

16.4. lai atjaunotu zivju migrācijas ceļus;

16.5. lai īstenotu darbību, kura nav aizliegta ar šiem noteikumiem un nav pretrunā ar aizsargājamās teritorijas izveidošanas mērķiem.

17. Zemes vienību sadalīšana atļauta tikai gadījumos, ja meža zemēs katras atsevišķās zemes vienības platība pēc sadalīšanas nav mazāka par 40 5 hektāriem, bet lauksaimniecībā izmantojamās zemēs un pārējās zemēs – mazāka par trim hektāriem. Šis nosacījums neattiecas uz zemes vienībām, kas tiek atdalītas infrastruktūras un inženierkomunikāciju būvniecībai vai uzturēšanai un kuru apbūves nosacījumus nosaka vietējās pašvaldības teritorijas plānojumā, kā arī uz gadījumiem, ja no īpašuma tiek atdalīta zemes vienība ar dzīvojamām un saimniecības ēkām, pagalmu un zemi, kas nepieciešama saimniecības uzturēšanai.

18. Meža zemēs aizliegts:

18.1. veikt mežsaimniecisko darbību no 15.marta līdz 31.jūlijam, izņemot:

18.1.1. meža ugunsdrošības un ugunsdzēsības pasākumus;

18.1.2. bīstamo koku ciršanu un novākšanu;

18.1.3. meža atjaunošanu ar rokas darbarīkiem bez motora;

18.1.4. jaunaudžu kopšanu, kur vidējais augstums skuju kokiem ir līdz 0,7 metriem, bet lapu kokiem – līdz vienam metram;

18.2. cirst kokus kailcirtē un rekonstruktīvajā cirtē, izņemot mežaudzes, kurās valdošā suga ir baltalksnis;

18.3. veicot koku ciršanu galvenajā cirtē:

18.3.1. samazināt mežaudzes pirmā stāva biezību zem 0,4, neskaitot stāvošus sausus kokus, izņemot mežaudzes, kurās valdošā suga ir baltalksnis vai bērzs;

18.3.2. veidot mežaudzē par 0,1 hektāru lielākus atvērumus;

18.4. iegūt sūnas un ķērpjus, bojājot vai iznīcinot zemsedzi.

19. Mežaudzēs uz hektāru saglabā ne mazāk kā 20 kubikmetru sausu stāvošu koku, svaigi vēja gāztu koku un kritalu, kuru diametrs resnākajā vietā pārsniedz 25 centimetrus. Ja to kopējais apjoms ir lielāks, vispirms saglabā resnākos kokus. Pieļaujams izvākt svaigi vēja gāztas egles, kuru apjoms pārsniedz piecus kubikmetrus uz hektāru un kuras saskaņā ar Valsts meža dienesta atzinumu var izraisīt mežaudžu bojāeju masveidīgas kaitēkļu savairošanās dēļ.

20. Galvenajā un kopšanas cirtē saglabā vismaz 15 dzīvotspējīgus vecākos un lielāko izmēru kokus (ekoloģiskos kokus) uz cirsmas hektāru, vispirms saglabājot resnākos (koku caurmērs lielāks par valdošās koku sugas koku vidējo caurmēru) ozolus, liepas, priedes, ošus, gobas, vīksnas, melnalkšņus un kļavas. Ja šādu koku mežaudzē nav, vispirms saglabā apses un bērzus, kā arī kokus ar lieliem un resniem zariem, dobumainus kokus un kokus ar deguma rētām.

21. Sausos kokus un kritalas šo noteikumu 19.punktā minētajā apjomā, kā arī nocirstos bīstamos kokus un nocirsto koku celmus atstāj mežaudzē, lai nodrošinātu trūdošo (atmirušo) koksni kā dzīvesvietu meža ekosistēmā svarīgām sugām.

22. Uz mežaudzēm, kurās vējgāzes, vējlauzes, slimību infekcijas vai kaitēkļu invāzijas rezultātā mežaudzes šķērslaukums kļuvis mazāks par kritisko šķērslaukumu un vēja gāztie, bojātie, sausie stāvošie koki un kritalas netiek izvākti, neattiecināta meža atjaunošanas un jaunaudžu kopšanas prasības.

IV. Ainavu aizsardzības zona

23. Ainavu aizsardzības zona izveidota, lai sekmētu dabas parka ainavas saglabāšanu un ilgtspējīgu saimniecisko darbību.

24. Ainavu aizsardzības zonā aizliegts:

24.1. veikt būvniecību vai ierīkot stādījumus un ieaudzēt mežu, kas var aizsegst skatu

no publiski pieejamiem skatu punktiem un ainaviskiem ceļiem, ja tādi noteikti vietējās pašvaldības teritorijas plānojumā, uz ainavai raksturīgajiem elementiem un vērtībām;

24.2. ārpus meža zemēm cirst kokus, kuru caurmērs 1,3 metru augstumā virs koku sakņu kakla pārsniedz 60 centimetrus, izņemot bīstamos kokus;

24.3. bez Dabas aizsardzības pārvaldes rakstiskas atļaujas saņemšanas, veicot ceļu rekonstrukciju, mainīt ainavisko ceļu (ja tādi noteikti vietējās pašvaldības teritorijas plānojumā) trases novietojumu.

25. Būvēt hidrotehniskas būves un ierīkot meliorācijas sistēmas atļauts ar Dabas aizsardzības pārvaldes rakstisku atļauju.

26. Zemes vienību sadalīšana atļauta tikai gadījumos, ja meža zemēs katras atsevišķās zemes vienības platība pēc sadalīšanas nav mazāka par 5 hektāriem, bet lauksaimniecībā izmantojamās zemēs un pārējās zemēs – mazāka par diviem hektāriem. Šis nosacījums neattiecas uz zemes vienībām, kas tiek atdalītas infrastruktūras un inženierkomunikāciju būvniecībai vai uzturēšanai un kuru apbūves nosacījumus nosaka vietējās pašvaldības teritorijas plānojumā, kā arī uz gadījumiem, ja no īpašuma tiek atdalīta zemes vienība ar dzīvojamām un saimniecības ēkām, pagalmu un zemi, kas nepieciešama saimniecības uzturēšanai.

27. Meža zemēs aizliegts:

27.1. veikt mežsaimniecisko darbību no 15.marta līdz 31.jūlijam, izņemot:

27.1.1. meža ugunsdrošības un ugunsdzēsības pasākumus;

27.1.2. meža atjaunošanu ar rokas darbarīkiem;

27.1.3. jaunaudzju kopšanu, kur vidējais augstums skuju kokiem ir līdz 0,7 metriem, bet lapu kokiem – līdz vienam metram;

27.1.4. bīstamo koku ciršanu un novākšanu;

27.2. cirst kokus rekonstruktīvajā cirtē (izņemot neproduktīvu egļu tīraudžu dabiskošanu un sugu sastāva dažādošanu, kā arī mežaudzē, kuras šķērslaukums ir mazāks par kritisko šķērslaukumu);

27.3. veikt kailcirti dumbrāja un liekņas meža augšanas apstākļu tipos ~~egļu un~~ melnalkšņu audzēs, kā arī visās ozolu un ošu audzēs, lai ilgtermiņā nodrošinātu bioloģiski vērtīgo slapjo un platlapju meža biotopu un tiem raksturīgo sugu saglabāšanu.

28. Maksimāli pieļaujamā kailcirtes platība ir trīs hektāri.

29. Gar ainaviskiem ceļiem, ja tādi noteikti vietējās pašvaldības teritorijas plānojumā, kailcirtei piegulošo mežaudzi nocērt ne agrāk kā 10 gadus pēc kailcirtes skuju koku audzēs un piecus gadus pēc kailcirtes lapu koku audzēs, ja kailcirtes platībā mežaudze

atzīta par atjaunotu un atjaunotās mežaudzes koku vidējais augstums skuju kokiem ir viens metrs un vairāk, bet lapu kokiem – divi metri un vairāk.

30. Kailcirtē saglabājamus kokus pēc iespējas atstāj grupās, saglabājot tajās arī paaugu vai pamežu, izņemot gadījumus, ja apsaimniekojamā meža platība vienā kadastra vienībā ir mazāka par vienu hektāru.

V. Neitrālā zona

31. Neitrālā zona noteikta, lai nodrošinātu blīvi apdzīvotu teritoriju funkcionēšanu un attīstību.

32. Būvniecība neitrālajā zonā pieļaujama atbilstoši pašvaldības teritorijas plānojumam, ievērojot normatīvajos aktos noteikto kārtību un ierobežojumus.

VI. Dabas pieminekļi (aizsargājамie koki)

33. Šīs nodaļas prasības attiecas uz aizsargājamiem kokiem – vietējo un citzemju sugu dižkokiem (koki, kuru apkārtmērs 1,3 metru augstumā virs koka sakņu kakla vai augstums nav mazāks par šo noteikumu 4. pielikumā (*skat. dabas aizsardzības plāna 13. pielikumu*) minētajiem izmēriem) un teritoriju ap kokiem vainagu projekcijas platībā, kā arī 10 metru platā joslā no tās (mērot no aizsargājamā koka vainaga projekcijas ārējās malas);

34. Ja aizsargājамais koks atrodas valsts aizsargājamā kultūras pieminekļa teritorijā vai tā aizsardzības zonā, šajos noteikumos atļauto darbību veikšanai papildus nepieciešama Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas rakstiska atļauja.

35. Dabas pieminekļa teritorijā aizliegts:

35.1. veikt darbības, kuru dēļ tiek bojāts vai iznīcināts dabas piemineklis vai mazināta tā dabiskā estētiskā, ekoloģiskā un kultūrvēsturiskā vērtība;

35.2. mainīt zemes lietošanas kategoriju, izņemot zemes lietošanas kategorijas maiņu aizsargājamajos dendroloģiskajos stādījumos, to saskaņojot ar Dabas aizsardzības pārvaldi;

35.3. kurināt ugunsurus ārpus speciāli ierīkotām vietām, kuras nodrošina uguns tālāku neizplatīšanos, izņemot ugunsurus pagalmos un ugunsurus ciršanas atlieku sadedzināšanai atbilstoši meža apsaimniekošanu regulējošajiem normatīvajiem aktiem.

35.4. veikt darbības, kas var negatīvi ietekmēt aizsargājamā koka augšanu un dabisko attīstību. Ja aizsargājamais koks atrodas apdzīvotā vietā, ir pieļaujama infrastruktūras vai inženierkomunikāciju izbūve vai atjaunošana, kā arī ēku rekonstrukcija;

35.5. novietot lietas (piemēram, būvmateriālus vai malku), kas aizsedz skatu uz koku, ierobežo piekļuvi tam vai mazina tā estētisko vērtību;

35.6. mainīt vides apstākļus – ūdens režīmu un koka barošanās režīmu;

35.7. iznīcināt dabisko zemsedzi.

36. Ja aizsargājamo koku nomāc vai apēno jaunāki koki un krūmi, saskaņā ar normatīvajiem aktiem, kas regulē koku ciršanu meža zemēs vai ārpus tām, atļauta to izciršana kopšanas vai citā cirtē aizsargājamā koka vainaga projekcijā un tai piegulošā zonā, izveidojot no kokiem brīvu 10 metru platu joslu (mērot no aizsargājamā koka vainaga projekcijas līdz apkārtējo koku vainagu projekcijām).

37. Aizsargājamā koka nociršana (novākšana) pieļaujama tikai gadījumos, ja tas kļuvis bīstams un nav citu iespēju novērst bīstamības situāciju (piemēram, apzāgēt zarus, izveidot atbalstus), un saņemta Dabas aizsardzības pārvaldes rakstiska atļauja.

38. Ja aizsargājamais koks ir nolūzis vai nozāgēts, koka stubrs un zari, kuru diametrs ir lielāks par 50 centimetriem, meža zemēs ir saglabājami koka augšanas vietā vai tuvākajā apkārtnē.

39. Bez Dabas aizsardzības pārvaldes rakstiskas atļaujas saņemšanas dabas pieminekļa teritorijā aizliegts:

39.1. veikt darbības, kas izraisa pazemes ūdeņu, gruntsūdeņu un virszemes ūdeņu līmeņa maiņu;

39.2. ierīkot publiski pieejamus dabas tūrisma un izziņas infrastruktūras objektus (piemēram, takas, skatu torņus, telšu vietas, stāvlaukumus, apmeklētāju centrus un informācijas centrus), izņemot objektus, kas paredzēti dabas aizsardzības plānā.

6. Izmantotie informācijas avoti

1. Āboliņa A., 2002. Latvijas sūnu saraksts un izplatības novērtējums.
2. Ainavu aizsardzība. Nozares pārskats rajona plānojuma izstrādāšanai. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, Rīga, 2000. 27-33 lpp.
3. Auniņš A. (red.), 2008. Aktuālā savvaļas sugu un biotopu apsaimniekošanas problemātika Latvijā”, Rakstu krājums izdots LIFE- Daba projekta „Palieņu pļavu atjaunošana Eiropas Savienības prioritāro sugu un biotopu aizsardzībai” ietvaros. Latvijas Dabas fonds, Rīga. 29.-43. lpp.
4. Auniņš A. (red). 2010. Eiropas Savienības aizsargājамie biotopi Latvijā. Noteikšanas rokasgrāmata. Latvijas Dabas fonds, Rīga. 320 lpp.
5. Baroniņa V., 1992. Populārzinātniskā Latvijas Sarkanā grāmata. Augi. Rīga. 140 lpp.
6. Barsevskis A., Valainis U., Bicevskis M., Savenkovs N., Cibulskis R., Kalnins M., Strode N. 2004. Faunistic records of the beetles (Hexapoda: Coleoptera) in Latvia. 1. *Acta Biol. Univ. Daugavp.*, 4 (2): 93 – 106.
7. Barševskis A., Bukejs A., Anichtchenko A 2008. Faunistic records of the beetles (Hexapoda: Coleoptera) in Latvia. 2. *Acta Biol. Univ. Daugavp.*, 8 (2): 227 – 258.
8. Barševskis A., Aksjuta K., Nitcis M. 2009. Materials about some scarabaeid - beetle (Coleoptera: Scarabaeidae) species from Latvia. *Acta Biol. Univ. Daugavp.*, 9(1): 51 – 58.
9. Barševskis A., Janovska M., Aksjuta K., Cibulskis R., 2009. Faunistic records of the beetles (Hexapoda: Coleoptera) in Latvia. 3. *Acta Biol. Univ. Daugavp.*, 9(2): 139 – 159.
10. Convention on the conservation of European wildlife and natural habitats. Group of Experts on the Conservation of Amphibians and Reptiles. Report. Strasbourg, 2006., 25. lpp.
11. Dabas parka „Sauka” dabas aizsardzības plāns. SIA „CarlBro”, 2003.
12. Elkšņu pagasta teritorijas plānojums 2009.-2021. gadam. SIA „Metrum”, 2009.
13. Fatare I., 1992. Latvijas floras komponentu izplatības analīze un tās nozīme augu sugu aizsardzības koncepcijas izstrādāšanā. Vides aizsardzība Latvijā, 3, 259 lpp.

14. Gavrilova G., Šulcs V. 1999. Latvijas vaskulāro augu flora. Taksonu saraksts. Latvijas Akadēmiskā bibliotēka, Rīga. 135 lpp
15. Indriksons A., 2009. Biogēno elementu aprīte nosusinātajos mežos. LVMI „Silava”, Jelgava. 64 lpp.
16. Kabucis I., 2004. Biotopu rokasgrāmata. Latvijas Dabas fonds, Rīga. 160 lpp.
17. Kabucis I. (red.), 2001. Latvijas biotopi. Klasifikators. Latvijas Dabas fonds, Rīga. 96 lpp.
18. Kļaviņš M., Cimdiņš P., 2004. Ūdeņu kvalitāte un tās aizsardzība. LU Akadēmiskais apgāds, Rīga. 100.-124. lpp.
19. Kļaviņš M., Rodinovs V., Kokorīte I., 2002. Chemistry of surface waters in Latvia. Latvijas Universitāte, Rīga. 286 lpp.
20. Lapkopu praulgrauža *Osmoderma eremita* sugas aizsardzības plāns (sast. D.Teļnovs), 2005. Rīga, Latvijas Entomoloģijas biedrība. 100 lpp.
21. Latvijas daba V, 1998. Enciklopēdija. Preses nams, Rīga. 57.-58., 73.-75. lpp.
22. Lielupes upju baseinu apsaimniekošanas plāns 2010.-2015 gadam. Latvijas vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs. Rīga, 2009.
23. Mākslīgie un stipri pārveidotie virszemes ūdensobjekti Latvijā. Noslēguma ziņojums. SIA „Estonian, Latvian&Lithuanian Environment”, 2007
24. Medicīnas dēles *Hirudo medicinalis* sugas aizsardzības plāns, 2008. Rīga, Latvijas Entomoloģijas biedrība. 67 lpp.
25. Metodiskie norādījumi teritorijas attīstības plānošanai Zemgales plānošanas reģionā. SIA „Metrum”, 2009.
26. Projekta “Latvijas īpaši aizsargājamo teritoriju sistēmas saskaņošana ar EMERALD/NATURA 2000 aizsargājamo teritoriju tīklu” lauka darba anketas, 2001
27. Rites pagasta teritorijas plānojums 2008.-2020. gadam. SIA „Livland”, Rites pagasta padome, 2009.
28. Rudzīte M. (1999). Latvijas zemesgliemeži. Rīga: Gandrs, 147 lpp.
29. Rudzīte M., Dreijers E., Ozoliņa-Moll L., Parele E., Pilāte D., Rudzītis M., Stalažs A. 2010. Latvijas gliemji: Sugu noteicējs. A Guide to the Molluscs of Latvia. LU Akadēmiskais apgāds, Rīga, 252 lpp.
30. Saukas pagasta teritorijas plānojums 2008.-2020. gadam. Saukas pagasta padome, 2008.

31. Spuris Z. 1984. Latvijas kukaiņu katalogs. 5. Koksngrauži (Cerambycidae).
Latv. Entomol. 27: 5 – 31.
32. Spuris Z. 1998. Latvijas Sarkanā grāmata. Retās un apdraudētās augu un
dzīvnieku sugas. 4. Bezmugurkaulnieki.
33. Telnov D. 2001. To the knowledge of Latvian Coleoptera. 1. Latv. Entomol.
38: 61 - 69.
34. Telnov D. 2002. To the knowledge of Latvian Coleoptera. 2. Latv. Entomol.,
39: 16 - 19.
35. Telnov D., Gailis J., Kalniņš M., Napolov A., Piterāns U., Vilks K.,
Whitehead P.F. 2005. Contributions to the knowledge of Latvian Coleoptera.
4. – Latvijas Entomologs 42: 18-47.
36. Telnov D., Fägerström C., Gailis J., Kalniņš M., Napolov A., Piterāns U.,
Vilks K. 2006. Contributions to the knowledge of Latvian Coleoptera. 5. –
Latvijas Entomologs 43: 78 - 125.
37. Telnov D., Bukejs A., Gailis J., Kalniņš M., Napolovs A., Sörensson M. 2007.
Contributions to the Knowledge of Latvian Coleoptera. 6. - Latvijas
entomologs, 44: 47 - 62.
38. Telnov D., Bukejs A., Gailis J., Kalniņš M. 2008. Contributions to the
Knowledge of Latvian Coleoptera. 7. - Latvijas entomologs, 46: 47 - 58.

Interneta informācijas avoti:

www.daba.gov.lv
www.ezeri.lv
www.latvijasdaba.lv
<http://latvijas.daba.lv>
www.lvgma.gov.lv
www.meteo.lv
www.ornitofaunistika.com
www.pmlp.lv
www.rapl.gov.lv
www.vidm.gov.lv